

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

Дипломна робота магістра
Інформаційні операції КНР в XXI столітті

Виконала:

Студентка VI курсу, групи 691м
спеціальності 291

«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Рура Олександра Анатоліївна

Керівник:

д.політ.н., професор

Шевчук Олександр Володимирович

Рецензент:

д.і.н., професор

Тригуб Олександр Петрович

ЗМІСТ

Анотація.....	I-X
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Концептуально-теоретичні засади дослідження інформаційних операцій КНР в ХХІ столітті.....	6
1.1. Стан наукової розробки теми та джерельна база дослідження	6
Позиційний документ Китайської Народної Республіки щодо зміцнення етичного управління штучним інтелектом (ШІ)	9
1.2. Теоретико-методологічні засади дослідження.....	9
1.3. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	16
РОЗДІЛ 2 Китайський комунікаційний апарат як чинник впливу на безпекове середовище кіберпростору	29
2.2. Операції інформаційного впливу на країни Європи	42
2.3 Особливості реалізації стратегічних інтересів на Африканському континенті	51
Розділ 3.Позиціонування КНР в кіберпросторі як інструмент реалізації зовнішньої політики.....	59
3.1 Інформаційний вимір китайсько-російських взаємовідносин у контексті реалізації КНР національних інтересів	59
3.2. Американський вектор інформаційної стратегії КНР у постбіполярну добу	70
Розділ 4 Інформаційний потенціал КНР в умовах російсько-української війни	88
4.1 Російська агресія проти України в інформаційному просторі КНР	88
4.2 «Нейтралітет» Китаю щодо російсько-української війни та його вплив на китайсько-американські відносини	95
ВИСНОВКИ	103

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ефективні та демократичні ЗМІ є невід'ємною частиною суспільного життя в будь-якій культурі. Поширення інформації через ЗМІ допомагає формувати громадську думку та забезпечує простір для дебатів.

ЗМІ є не лише інструментом миротворчої діяльності, але й ефективною зброєю пропаганди, розпалювання ненависті та створення штучної напруги в інформаційному середовищі, що може призвести до широкомасштабного збройного конфлікту.

Комуністична партія Китаю контролює всі сфери життя країни, часто ігноруючи свободу вираження думки, і змагається за світову гегемонію, пропагуючи китайську утопію. Особливістю китайської пропаганди є її модернізація та оцифрування. Оскільки соціальні мережі стають основною платформою для пропагандистських матеріалів, інформаційні операції стають все більш ефективною зброєю у встановленні інформаційного, а отже, і політичного домінування.

Інформаційні та психологічні війни широко застосовувалися наприкінці ХХ та на початку ХХІ століть. Розвинені країни вже давно використовують інформаційний простір для просування своїх політичних інтересів. Інформаційна війна, або зовнішня пропаганда, є засобом реалізації зовнішньої політики і, як така, не може бути здійснена без постійної підтримки певного нарративу громадянами країни. Втручання КНР в інформаційний простір іноземних держав продиктовано саме для просування провладних нарративів.

Об'єктом дослідження є інформаційні операції як інструмент зовнішньої політики КНР.

Предметом дослідження є інформаційні операції КНР в ХХІ столітті.

Територіальні рамки дослідження включають території держав Азії, Європи, африканський континент, а також Сполучені Штати Америки.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з кінця 90-х років ХХ століття, після руйнування біполярної системи міжнародних відносин та

перших спроб поширення зовнішньої пропаганди, аж до інформаційних війн в епоху глобальних медіа. Верхня межа дослідження - 1990-ті, нижня межа – 2023 рік.

Мета роботи полягає у розкрити підходи та інструментарії здійснення інформаційно-психологічних операцій КНР проти провідних держав світу.

Відповідно до мети поставлені наступні **завдання**:

- розкрити стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження;
- охарактеризувати методологію дослідження інформаційних операцій КНР;
- проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- дослідити реалізацію концепції «Три війни» в Азії, Африці та Європі;
- розкрити інструменти співробітництва Китаю та Росії в здійсненні інформаційно-психологічних операціях;
- визначити характер інформаційних війн проти Тайваню;
- охарактеризувати китайсько-американський антагонізм в кіберпросторі;
- висвітити реакцію місцевих ЗМІ та користувачів провладних соціальних мереж на російську агресію проти України;
- дослідити позицію КНР в російсько-українській війні та її вплив на загострення відносин із США.

Новизна роботи пов'язана з важливістю досліджуваної проблеми та тим, що запропонована тема є недостатньо вивченою у вітчизняній історіографії. У рамках дослідження, виконаного для студентської навчальної програми, було здійснено аналіз теоретико-методологічних напрацювань дослідників у галузі міжнародних відносин та джерельної бази, пов'язаної з розвідувальними операціями в Китаї у XXI столітті.

Практичне значення Магістерська дипломна робота може використовуватись як основа для подальших досліджень інформаційних операцій Китаю. Зокрема, вона може бути використана в науково-

дослідницьких цілях, а також з навчальною метою викладачами, аспірантами та студентами при вивченні таких дисциплін, як «Зовнішня політика країн Азії», «Міжнародні відносини та світова політика» тощо.

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла своє відображення у доповіді на Міжнародній очно-дистанційній науково-практичній конференції «Глобальні та регіональні виміри сучасної системи міжнародних відносин» (м. Миколаїв, листопад 2023).

Публікації. За темою дослідження було опубліковано тези та наукову статтю (у співавторстві).

Структура роботи розкриває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 123 сторінки, з них основного тексту – 105 сторінок. Магістерська робота складається зі вступу, 4 розділів, 11 підрозділів, висновків, посилань, списку використаних джерел та літератури (124 найменувань українською, англійською та китайською мовами).

РОЗДІЛ 1

Концептуально-теоретичні засади дослідження інформаційних операцій КНР в XXI столітті

1.1. Стан наукової розробки теми та джерельна база дослідження

Використану в магістерській роботі літературу можна класифікувати за регіональним критерієм: праці українських дослідників, роботи азіатських науковців і дослідження західних вчених.

З українських вчених слід виділити працю М. Копійка¹, в якій розкрито природу «гострої» сили в стратегії інформаційної безпеки Китаю.

Українські дослідники В.О. Пермінов, А.С. Чигіря у своїй статті розглядають питання африканського вектору зовнішньої політики Китаю².

Група азійських вчених представлена роботами, насамперед, в статті М. Ха та Е. Чо³. У статті висвітлюються операції інформаційного впливу в країнах Європи. Насамперед, дезінформаційні кампанії Китаю під час пандемії COVID-19.

У своєму дисертаційному дослідженні Ліна Цзя⁴ розглядає пропагандистську політику як фактор зміцнення політичного впливу КНР в період двополярного світу. Науковець відзначає, що в цей період діяльність КПК спрямована на ідеалізацію комуністичної форми правління, а також формування негативного США та Заходу. Такий підхід визначає іншу, ніж було прийнято раніше, стратегію розвитку та управління суспільством та державою.

¹ Копійка М. В. «Гостра» сила в стратегії інформаційної безпеки Китаю // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. № 1 (7) (2020). С. 68-80. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-01-68-80>

² Пермінов В.О., Чигіря А.С. Африканський вектор зовнішньої політики Китаю: традиції та сучасність // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. Т. 14, № 1. М. Дніпро. 2022. С. 93-99. URL: https://www.researchgate.net/publication/362606340_AFRIKANSKIJ_VEKTOR_ZOVNISN_OI_POLITIKI_KITAU_TRADICII_TA_SUCASNIST

³ Ha M., Cho A. China's Coronavirus Disinformation Campaigns Are Integral to Its Global Information Warfare Strategy // FDD. 2020 URL: <https://www.fdd.org/analysis/2020/04/30/chinas-coronavirus-disinformation-campaigns-are-integral-to-its-global-information-warfare-strategy/>

⁴ Jia L. Bildpropaganda in China zwischen 1949 und 1989. Die Bildende Kunst als politisches Mittel am Beispiel der Propagandaplakate im chinesischen Kommunismus : Doctoral Thesis. 2017. 213 p. URL: <https://www.grin.com/document/377860>

Дослідник Хонг Чан⁵ у своїй праці висвітлює китайське телебачення, його роль у просуванні партійних наративів у китайське суспільство, а також функціонування китайських телеканалів у глобальній системі телекомунікації. Ця тема стала основою дослідження дослідників Чвен Чвен Ченя, Сіндзя Колапінто та Цин Ло. Вони розкрили тему просування китайської пропаганди в добу глобальної діджиталізації⁶.

Серед групи зарубіжних дослідників, варто виокремити роботу Ф. Мока⁷, який досліджує поширення китайської пропаганди в південно-східній Азії під час холодної війни. Д. Вентре⁸ досліджує питання стратегії Китаю у веденні інформаційної війни. Г. Вінгер розкриває сутність дезінформаційної компанії КНР у Філіппінах⁹.

Німецький дослідник Б. Дюбен розкриває значення російського вторгнення в Україну для майбутніх російсько-китайських відносин¹⁰. «Нейтралітет» Китаю щодо російсько-української війни розкрито у статті Л.

⁵Hong Zhang. The Globalization of Chinese Television: The Role of the Party State. Media@LSE, London School of Economics and Political Science. London. 2009. 34 p. URL: <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/working-paper-series/EWP16.pdf>

⁶ Chwen Chwen Chen, Cinzia Colapinto, Qing Luo. China Radio International in the Digital Age: Propagating China on the Global Scenario 11 p. URL: <https://www.globalmediajournal.com/open-access/china-radio-international-in-the-digital-age-propagating-china-on-the-global-scenario.pdf>

⁷ Mok F. Disseminating and Containing Communist Propaganda to Overseas Chinese in Southeast Asia through Hong Kong, the Cold War Pivot, 1949–1960 // The Historical Journal. Cambridge University Press. 2021. P. 1-21 URL: <https://web.archive.org/web/20211208145625/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A23EB7B54CB30858264833267A4851CB/S0018246X21000790a.pdf/div-class-title-disseminating-and-containing-communist-propaganda-to-overseas-chinese-in-southeast-asia-through-hong-kong-the-cold-war-pivot-1949-1960-div.pdf>

⁸ Ventre D. China's Strategy for Information Warfare: A Focus on Energy // Journal of Energy Security. 2010 URL: http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=241:critical-energy-infrastructure-security-and-chinese-cyber-threats&catid=106:energysecuritycontent0510&Itemid=361

⁹ Winger G. China's Disinformation Campaign in the Philippines // The Diplomat. 2020 URL: <https://thediplomat.com/2020/10/chinas-disinformation-campaign-in-the-philippines/>

¹⁰ Düben B.A. What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations. LSE IDEAS. 2022. 24 p. URL: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-DubenChina-EDITED.pdf>

Тондо та В. Ні для британської газети The Guardian¹¹. В цьому ж контексті висвітлено питання просування китайськими ЗМІ антиукраїнської пропаганди Російської Федерації.

Стаття М. Маккартні дає змогу дослідити виникнення китайської пропагандистської машини з моменту створення держави, що має логічне продовження у своєму розвитку в ХХІ столітті¹².

Е. Альберт досліджує політичну діяльність Китаю на африканському континенті¹³. Африканський регіон у зовнішній політиці Китаю є основою дослідження Т. Пайро¹⁴.

Джерельна база дослідження охоплює значну кількість джерел, що викликано теоретичним характером роботи. Матеріали, використані при написанні роботи, умовно можуть бути поділені на кілька груп.

До першої групи джерел слід відокремити офіційні документи глав держав, урядів та міжнародних організацій. До цієї групи також належать: Міжнародний пакт Організації Об'єднаних Націй о громадянських та політичних правах 1966 року¹⁵, Резолюція ООН 110 (II) от 3 листопада 1947 року¹⁶, Декларація основоположних принципів щодо внеску засобів масової інформації у сприяння миру та міжнародному взаєморозумінню, сприяння правам людини та боротьбу з расизмом, апартеїдом і підбурюванням до війни, 28 листопада 1978 р¹⁷, Позиційний документ Китайської Народної Республіки

¹¹ Lorenzo Tondo, Vincent Ni. China's pro-Russia propaganda exposed by online activists // The Guardian. 2022 URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/10/china-pro-russia-propaganda-exposed-by-online-activists-ukraine>

¹² McCarty M. The Historical roots of Chinese communist propaganda // The Pulse. Undergraduate Journal of Baylor University. Vol. 3, No. 1. P. 1-7 URL: <https://www.baylor.edu/content/services/document.php?id=19565>

¹³ Albert E. China in Africa // Council on foreign relations. 2017. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-africa>

¹⁴ Pairault T. China's presence in Africa is at heart political // The Diplomat. 2021. URL: <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-at-heart-political/>

¹⁵ Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 года. // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml

¹⁶ Резолюция ООН 110 (II) от 3 ноября 1947 года. // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/110%28II%29>

¹⁷ Декларация об основных принципах, касающихся вклада средств массовой информации в укрепление мира и международного взаимопонимания, в развитие прав человека и в борьбу против расизма и апартеида и подстрекательства к войне от 28 ноября 1978 года //

щодо регулювання військового застосування штучного інтелекту (ШІ)¹⁸

Позиційний документ Китайської Народної Республіки щодо зміцнення етичного управління штучним інтелектом (ШІ)¹⁹

Друга група представлена офіційною інформацією із сайтів міжнародних організацій, урядів країн. Зокрема, це інформація з сайту міністерства закордонних справ США²⁰.

Третя група складається з інформаційних повідомлень з інтернет-ресурсів як The Gardian²¹, Spiegel Kultur²², BBC news²³.

Тому, хоча не всі документи та матеріали були рівноцінними, їх повнота, зміст і насиченість були достатніми для розкриття теми та виконання поставленого автором завдання.

1.2. Теоретико-методологічні засади дослідження

Методологічну основу дослідження обрано відповідно до визначеної мети та поставлених завдань.

Серед основних принципів пізнання, яких дотримувався автор при написанні курсової роботи, слід виділити такі:

Принцип об'єктивності, який став основою дослідження. Автор використовував цей метод, щоб проаналізувати думки дослідників та уникнути

Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/st_hr1_141.shtml

¹⁸ Position Paper of the People's Republic of China on Regulating Military Applications of Artificial Intelligence (AI). // Ministry of foreign affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/wjzcs/202112/t20211214_10469512.html

¹⁹ Position Paper of the People's Republic of China on Strengthening Ethical Governance of Artificial Intelligence (AI) . // Ministry of foreign affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/wjzcs/202211/t20221117_10976730.html

²⁰ China Coordinator Mark B. Lambert's Meeting with the People's Republic of China (PRC) Ministry of Foreign Affairs Director-General for Boundary and Ocean Affairs Hong Liang// US department of state. URL: <https://www.state.gov/china-coordinator-mark-b-lamberts-meeting-with-the-peoples-republic-of-china-prc-ministry-of-foreign-affairs-director-general-for-boundary-and-ocean-affairs-hong-liang/>

²¹ Sayej N. The Sleeping Giant: how Chinese posters pushed products and propaganda // The Gardian. 2020. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/feb/26/the-sleeping-giant-how-chinese-posters-pushed-products-and-propaganda>

²² Lu Yen Roloff. Chinas Radiosender CRI. "Wir sind die Maske der Propaganda" // Spiegel Kultur. 2008. URL: <https://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/chinas-radiosender-cri-wir-sind-die-maske-der-propaganda-a-570822.html>

²³ Goodman J. The disinformation tactics used by China // BBC news. 2021 URL: <https://www.bbc.com/news/56364952>

власних суджень²⁴. Принцип об'єктивності дає можливість використовувати широку матеріальну базу, велику кількість внутрішньополітичних документів, без суб'єктивного сприйняття. Принцип наукової неупередженості вимагає неупередженого підходу до історичних фактів, використання та оцінки всього доступного в ході дослідження матеріалу та формулювання власних висновків.

Принцип всебічності та спадкоємності, який вимагає врахування наукових результатів попередників та всіх їхніх оцінок і думок з метою формулювання висновків на основі якомога ширшого аналізу джерел і наукової літератури.

Принцип детермінізму підкреслює, що суспільні явища причинно зумовлені економічними та політичними чинниками, які визначають стан суспільних відносин і конкретний зміст їх формування та прояву. На основі цього принципу було досліджено об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на консолідацію та розвиток інформаційних операцій в Китаї.

Історизм - це загальний методологічний принцип наукового дослідження природних, соціальних та ідеологічних явищ. Це принцип, який розглядає явища не лише як мінливі, але й як частину людської історії та культури, а також як результат свідомої та цілеспрямованої людської діяльності. Це означає повне врахування детермінованого характеру дій та їхніх наслідків²⁵. Це дає можливість вивчати будь-яке явище з моменту його виникнення і простежити весь його розвиток історично. Цей принцип дозволив розглянути особливості контролю над діяльністю ЗМІ китайським урядом під час боротьби із міжнародними викликами, а також дослідити використання «нових медіа» та їх вплив на просування китайських наративів сумісно з формуванням позитивного образу КНР на міжнародній арені.

Принцип термінологічності також важливий для дослідження понятійно-категоріального апарату. Цей принцип дозволяє вивчати історію термінів і понять, які вони описують, розвивати й уточнювати зміст і обсяг термінів, визначати їхні зв'язки та залежності, а також їхнє місце в сукупності

²⁴ Артюх О. Ф. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: УМКВО, 1990. С. 235.

²⁵ Музика І.В. Принцип історизму у царині досліджень вітчизняної соціології права кінця XIX - початку XX століття // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 239.

концептуальних теорій, покладених в основу дослідження²⁶. Так було вивчено історію виникнення термінів «пропаганда», «інформаційні війни», «психологічні операції» тощо.

Принцип загального зв'язку і взаємозалежності вимагає, щоб об'єкт вивчався як єдине ціле з узгодженими функціями, що складається з усіх елементів, які взаємопов'язані, взаємозалежні і утворюють певну цілісність, певну єдність²⁷. Цей принцип дозволяє охарактеризувати роль і місце масової комунікації серед інших інструментів зовнішньої політики Китаю.

Застосовуючи принцип системності, можна оцінити та визначити сучасну роль інформаційного наступу дипломатії в реалізації зовнішньополітичної стратегії Китаю.

Принцип подання даних у хронологічній послідовності полягає в розподілі теми на кілька питань, розгляді хронології історичних фактів у кожному питанні та розкритті складових дослідження. Беручи до уваги особливості кожної епохи, ми визначили особливості розвитку пропаганди та інформаційних технологій Китаю та основні чинники, що впливають на встановлення зовнішньополітичних відносин.

Що стосується методології, то це дослідження базується на кількох підходах.

Дослідження інформаційних операцій КНР базуються на діалектичному підході, який охоплює загальні закони розвитку всіх явищ і сприяє об'єктивному вивченню динаміки міжнародних процесів. Діалектика базується на визнанні того, що міжнародні відносини є «динамічними системами, які постійно змінюються і розвиваються, постійно змінюючи свою форму і тип в результаті внутрішніх протиріч»²⁸.

Системний підхід ґрунтується на тому, що міжнародні відносини є цілісною системою і що необхідно розуміти, як її структурні елементи

²⁶ Принципи наукового дослідження // Освіта та самоосвіта. URL: <https://referatss.com.ua/work/principi-naukovogo-doslidzhennja/>

²⁷ Сумець О.М. Принцип системності. // Навчальні матеріали онлайн. 2015. URL: https://pidruchniki.com/1944092850459/marketing/printsip_sistemnosti

²⁸ Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин // Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 186. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186

взаємопов'язані та взаємозалежні. Цей підхід являє собою сукупність загальнонаукових методологічних принципів, що ґрунтуються на уявленні про предмет як систему. До таких принципів належать: необхідність з'ясування залежності кожного елемента від його місця і функції в системі; аналіз того, якою мірою поведінка системи визначається характеристиками окремих елементів та їхньою структурою; необхідність дослідження механізмів взаємодії системи з навколишнім середовищем; розуміння ієрархічної природи системи.²⁹ Цей підхід використовується для окреслення системного характеру діяльності Китаю у застосуванні інформаційних технологій, психологічних операцій та «м'якої сили» в своїй міжнародній політиці.

Комплексний підхід у свою чергу дозволяє досліджувати багатофакторну проблему інформаційної політики КНР.

Використання інституційного підходу дало змогу окремо розглянути основні інститути, що реалізують стратегію КНР в інформаційній сфері.

Концептуальний підхід який передбачає та застосовує попередню розробку концепції дослідження, котрі визначають загальну спрямованість, послідовність та реалізацію дослідження³⁰.

Хронологічний (історичний) підхід дає можливість вивчати розвиток процесів подій участі. Цей підхід часто використовується в політології для вивчення етапів розвитку або становлення явища. Перевага цього підходу полягає насамперед у тому, що він дає можливість вивчати політичні процеси в контексті історичного середовища, в якому вони виникають і розвиваються. Наприклад, історичний підхід був використаний для дослідження історичних, політичних, економічних та соціальних передумов та об'єктивних закономірностей щодо використання інструментів пропаганди, а також втілення «м'якої сил» КНР.

Інституційний підхід в дослідженні міжнародних відносинах

²⁹ Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин // Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 186. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186

³⁰ Марцін В.С., Н.Г. Міценко, Даниленко О.А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Ромус-Поліграф, 2002.С. 36.

використовується для визначення різних політичних організацій.³¹ Інституційний підхід спрямований на аналіз та систематизацію різних політичних організацій як специфічних інститутів, до яких належать уряд, політичні партії та ЗМІ.³² Інституційний підхід дозволяє окремо поглянути на основні інституції, що беруть участь у створенні та реалізації основних принципів інформаційного потоку в різних регіонах світу.

Таким чином, можна зробити висновок, що основними принципами дослідження діяльності китайської пропаганди є детермінізм, об'єктивність, наукова неупередженість, плюралізм, спадкоємність та історизм. Основними підходами, які використовував автор, є діалектичний, порівняльний, системний.

Проблема методу є однією з найважливіших у будь-якій галузі науки. У дослідженні використовується система методів, яка включає як загальнонаукові, так і спеціальні наукові знання. Серед загальнонаукових методів виділяють наступні.

Індуктивний і дедуктивний. Індуктивний метод - це метод пізнання, який виводить загальні принципи і закони з конкретних фактів і подій. Дедуктивний метод - це метод пізнання, який виводить конкретні твердження із загальних тверджень. Дедуктивний метод відрізняється від індуктивного тим, що напрямок мислення змінюється на протилежний. За допомогою цього методу можна скласти загальну картину інформаційної стратегії Китаю на основі розуміння особливостей розвідувально-психологічних операцій Китаю проти європейських країн, Азійсько-Тихоокеанського регіону, Африканського континенту, США, а також його відносин з Китаєм і Тайванем.

Метод узагальнення (процес виявлення спільних рис або характеристик речей) був використаний для формування загального висновку цього дослідження і висновків до розділів. Метод групування (поділ зібраної інформації на однорідні групи за суттєвими ознаками) дозволив визначити групи джерел, використаних у дослідженні, та класифікувати праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Крім того, цей метод був використаний для групування

³¹ Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. 2-е вид.перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. С. 71

³² Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник. Вінниця: АМСКП, 2010. С. 84

країн, що зазнають впливу зовнішньої політики Китаю.

Метод аналізу та синтезу було використано для дослідження особливостей китайської пропаганди у працях вітчизняних та зарубіжних вчених³³.

Автор характеризує особливості імплементації нормативно-правових актів щодо реалізації зовнішньої політики Китаю в різних частинах світу на основі синхронного методу.

Історичний метод - це метод дослідження, який вивчає виникнення, становлення та розвиток предмета в хронологічній послідовності. Історичний метод дозволяє глибше зрозуміти сутність проблеми. Історичний метод дозволив дослідити умови та особливості розвитку інформаційної політики Китаю³⁴.

На емпіричному рівні він визначає параметри і дає загальний опис реальних міжнародних відносин, що є основою для виведення найважливіших закономірностей.

На емпіричному рівні розрізняють три групи методів наукового пізнання.

До першої групи відносять загальні методи дослідження, або «методи ситуаційного аналізу», які об'єднують найпростіші прийоми і методи пізнання міжнародних відносин (спостереження, аналіз документів, порівняння), що використовуються в багатьох наукових дисциплінах.

Друга група: група пояснювальних дослідницьких прийомів і методів, які мають аналітичний характер і характеризуються точністю і конкретністю. До них належать контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування.

Третя група увібрала в себе конститутивні методи пов'язані з ідеалізованим відтворенням реальності і включають експеримент, моделювання, прогнозування, побудову сценаріїв, системні методи тощо³⁵.

Серед методів для дослідження інформаційних операцій Китаю

³³ Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин // Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 186. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186

³⁴ Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. 2-е вид.перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. С. 71.

³⁵ Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин // Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 188. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186.

використовувався, зокрема, метод порівняльного аналізу, який дозволив порівняти рівень розвитку пропагандистської інформаційної політики Китаю з відповідним рівнем розвитку в США та Росії. Метод порівняльного аналізу також широко використовувався для порівняння прикладів, які китайські ЗМІ використовують у своїй інформаційній політиці.

Основним методом у цьому дослідженні є системний метод, який дає змогу розкрити різні явища в реальності як цілісний механізм з усіма його основними ознаками та взаємозв'язками. Системний метод дає можливість глибоко проаналізувати сутність інформаційної політики Китаю. Метод дозволив глибоко проаналізувати інформаційну політику Китаю³⁶.

У своїй роботі автор використовував якісні методи дослідження. Якісні дослідження – це дослідження, які зосереджені на зборі та аналізі слів (письмових чи усних) та текстових або візуальних даних. Досить часто якісна методологія використовується тоді, коли мета дослідження і питання дослідження носять розвідувальний характер. Наприклад, якісна методологія може бути використана для розуміння сприйняття людьми події, що відбулася, або політичного кандидата, який балотується на пост президента. Цей метод було використано для повного розуміння мотивів здійснення чинної зовнішньої політики Китайської Народної Республіки. Аналіз висловлювань китайської політичної еліти допомагає передбачити подальші кроки держави на міжнародній арені³⁷.

Щоб гарантувати об'єктивність і достовірність результатів, доцільно використовувати наукові методи, специфічні для галузі дослідження. Специфічні наукові методи, що використовуються у дослідженні міжнародних відносин, можна розділити на дві групи. До першої групи відносяться методи, засновані на просторово-часових характеристиках, до другої групи методів - методи, засновані на закономірності процесу розвитку.

Політичне прогнозування - це наукове дослідження (передбачення)

³⁶ Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 30.

³⁷ GrandCoach . URL: <https://gradcoach.com/what-is-research-methodology/#:~:text=Research%20methodology%20simply%20refers%20to%20the,practical%20%E2%80%9Cchow%E2%80%9D%20of%20a%20research%20study>

перспектив розвитку певного політичного суб'єкта, політичної ситуації або політичного процесу в цілому³⁸. Розрізняють внутрішньополітичне та зовнішньополітичне прогнозування. Зважаючи на специфіку роботи, автор використовує зовнішньополітичне прогнозування для прогнозування проблем, явищ і процесів у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики. Це комплексне джерело інформації про загальну ситуацію, тенденції та напрями розвитку у світі, регіоні та країні, а також чинники, що викликають конкретні події, що сприяє відкриттю нових можливостей для суспільно-політичного розвитку регіону. майбутнє. Прогнозування міжнародних відносин насамперед зосереджується на відносинах між країнами. Цей метод дозволив зробити припущення щодо майбутнього розвитку інформаційної політики Китаю в різних регіонах світу з урахуванням динаміки відносин між КНР і країнами регіону.

Таким чином, для вивчення особливостей інформаційної роботи Китаю у XXI столітті були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи вивчення даної теми. Використано такі методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, групування та історичний метод. Вони також ґрунтуються на принципах історизму, системності, об'єктивності, багатофакторності, детермінізму та термінології. Дослідницька робота ґрунтується на системному, дедуктивному, індуктивному, хронологічному та термінологічному підходах. Підсумовуючи викладене у другому розділі, слід зазначити, що автор використовує загальні та специфічні наукові принципи та методи дослідження окремої теми. Ця робота виконується на основі історичного, порівняльного, інституційного та методологічного методів із застосуванням принципів об'єктивності, історизму, наукової нейтральності та наступності.

1.3. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Психологічні та інформаційні операції вже давно цікавлять уряди та

³⁸ Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 30.

військові організації в тій чи іншій мірі. Термін «інформаційна війна» має сучасну історію. Він з'являється в контексті нової військової місії США. Після закінчення холодної війни в середині 1980-х років це стало результатом досліджень групи американських теоретиків, які цікавилися військовими питаннями. Цей термін став популярним після операції «Буря в пустелі» в Іраку в 1991 році, коли з'явилися нові технології розвідки у військових цілях. Вперше інформаційна війна трактується як форма інформаційного конфлікту між різними суб'єктами (державами, громадськими організаціями, економічними організаціями та іншими відомствами), що включає комплекс заходів, спрямованих на знищення інформаційного простору противника та захист безпеки власну інформацію. Поняття інформаційної війни аналізувалося різними теоретиками. Дослідник Майкл Пілсбері, спираючись на низку китайських першоджерел, стверджує, що «згідно з китайською літературою, метою інформаційної війни є інформаційне домінування». Таким чином, розв'язуючи інформаційну війну, китайський уряд має на меті вплинути на процеси прийняття рішень своїх супротивників, використовуючи їхню здатність отримувати, обробляти, передавати та використовувати інформацію³⁹.

Термін «психологічна війна» вперше вжив у 1920 році британський історик Д. Фуллер, аналізуючи Першу світову війну. Пізніше цей термін перейняли американці. Американці почали використовувати цей термін лише у 1940 році. Англійський еквівалент цього терміну «політична війна» (political warfare). Термін «психологічні операції» вперше вжито в роботі капітана Е. Захаріаса і почато використовувати в офіційних американських документах у 1957 році, з цього випливає, що відповідні методи можна використовувати навіть за відсутності великих військових дій. Це означає, що ці заходи можуть застосовуватися не тільки проти ворогів, але і проти нейтральних союзників, і що інформаційні операції, а саме такий сучасний термін використовується в НАТО, взагалі можуть застосовуватися тоді, коли немає доказів військових дій. Наприклад, в рамках миротворчих операцій. Однак аналітики вважають, що застосування Psy Ops є більш складним, оскільки ситуації мирного часу

³⁹ Кіца М., Свиначенко Г. Теоретичні та практичні аспекти ведення інформаційної війни у ЗМІ // Вісник національного університету «Львівська Політехніка». М. Львів. 2019, № 3. С. 71–72. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/aug/17788/13.pdf>

характеризуються дуже динамічним середовищем, в той час як військові операції відносно стабільні.⁴⁰

Термін «психологічна війна» вперше вжив у 1920 році британський історик Д. Фуллер, аналізуючи Першу світову війну. Пізніше цей термін перейняли американці. Лише у 1940 році американці почали використовувати цей термін. Англійський еквівалент – «політична війна». Термін «психологічні операції» вперше був використаний в роботі капітана Захаріаса і почав використовуватися в офіційних американських документах в 1957 році, оскільки відповідні засоби можуть бути використані за відсутності широкомасштабних військових операцій. Це означає, що вони можуть бути використані не тільки проти ворогів, але й проти нейтральних союзників, а інформаційні операції (сучасний термін, що використовується в НАТО), як правило, можуть застосовуватися навіть за відсутності доказів військових дій. Наприклад, у миротворчих операціях. Однак аналітики стверджують, що використання психологічних операцій є більш складним, оскільки ситуації мирного часу характеризуються дуже динамічним середовищем, в той час як військові операції є відносно стабільними⁴¹.

Дослідження в галузі пропаганди було зумовлено необхідністю зрозуміти масове переконання урядів під час Першої світової.

Австро-американський спеціаліст по PR Едвард Бернейс, відомий як «батько пропаганди», вніс вагомий вклад у створення науки масового переконання. Він був піонером руху масової психології, котре сформувало пропагандистські кампанії у XX столітті.⁴² У 1925 році він написав книгу «Пропаганда», в якій стверджує що можна «керувати суспільним розумом, як армія керує їх тілами»⁴³.

⁴⁰ Почепцов Г. Поняття інформаційної політики. *Інформаційна політика*.

URL: <https://subj.ukr-lit.com/informacijna-politika-pochepcov-g-g-8-1-ponyattya-informacijnoi-vijni/>

⁴¹ Кіца М., Свиначенко Г. Теоретичні та практичні аспекти ведення інформаційної війни у ЗМІ // Вісник національного університету «Львівська Політехніка». М. Львів. 2019, № 3.

С. 71–72. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/aug/17788/13.pdf>

⁴² [Michael P. Ferguson](#). The Evolution of Disinformation: How Public Opinion Became Proxy // RealClear Defense. URL: https://www.realcleardefense.com/articles/2020/01/14/the_evolution_of_disinformation_how_public_opinion_became_proxy_114974.html

⁴³ Почепцов Г. Бернейс о пропаганде или как пропаганда внезапно превратилась в

Г. Ласвелл – американський теоретик комунікації, автор моделі лінійної комунікації, політолог і людина, яка присвятила значну частину свого життя вивченню феномену пропаганди у книзі «Методи пропаганди у світових війнах», опублікованому в 1927 році, визначив пропаганду як «маніпулювання важливими символами з метою контролю за сприйняттям групи людей»⁴⁴. Спираючись на теорію реакції стимулу, Ласвелл припустив, що реакція людини на середовище є однорідною та негайною.

Л. Дуб визначив пропаганду як «спробу впливати на особистості і контролювати їх поведінку в досягненні цілей, що вважаються ненауковими або мають сумнівну цінність в суспільстві в певний час»⁴⁵.

Взагалі слово «пропаганда» має негативний відтінок з початку ХХ століття. Однак його можна використовувати для абсолютно нейтральних цілей, таких як надання консультацій щодо здоров'я, заохочення громадян до участі у виборах або заохочення людей повідомляти про злочини⁴⁶. Коли почалася ідеологічна війна на міжнародній арені, використання пропагандистських механізмів було суттєвим аспектом політики диктатури. Наймогутнішим був Третій Рейх, який за допомогою пропаганди дає усім майбутнім диктаторам майстер-клас з управління масами.

Пропагандистською основою нацистської агресії стали расова теорія і антисемітизм, які передбачали знищення сотень мільйонів людей. Головним ворогом для самого існування Третього рейху була радянська соціалістична ідеологія, яку нацистські керівники називали «жидо-більшовицькою» ідеологією. В березні 1933 року, за наказом Гітлера, створено міністерство народної освіти та пропаганди, що контролювало друковані видання,

публік рилейшенз // Media Sapiens. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/13319/2015-05-24-berneis-o-propagande-ili-kak-propaganda-vnezapno-prevratilas-v-pablik-rileishenz/>

⁴⁴ Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння // Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. 2019. С.120. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/31.pdf>

⁴⁵ Mohit Malhan. Propaganda as Communication Strategy: Historic and Contemporary Perspective // Academy of Marketing Studies Journal. 2020. Vol. 24. URL: <https://www.abacademies.org/articles/propaganda-as-communication-strategy-historic-and-contemporary-perspective-9525.html>

⁴⁶ Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння // Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. 2019. С.121. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/31.pdf>

кінематограф, радіо, театр, живопис, музику. Його очолив вже на той час відомий в боях з гуманізмом та поширенням пропаганди Йозеф Геббельс. З 1938 року його відомство почало цілеспрямовану підготовку до Другої світової війни. З вересня 1939, в ході завойовницьких походів Вермахту по європейських країнах були створені особливі війська пропаганди. До червня 1941 р пропагандистський апарат нацистської Німеччини був одним з найефективніших в світі. Пропаганда розглядалася як найважливіший засіб ведення війни, рівний за своїм значенням одного з родів військ. Найбільш ефективним засобом нацистської пропаганди став відомий кіножурнал німецької щотижневої кінохроніки. Він створювався військовими кореспондентами пропагандистських рот. Кінохроніку демонстрували в кінотеатрах, в тому числі і в окупованих містах⁴⁷.

Варто зазначити, що після закінчення Другої світової війни, у 1947 році Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, яка засуджувала будь-яку пропаганду, спрямовану або здатну спричинити або збільшити загрозу миру, підірвати мир або порушити мир. агресія.⁴⁸ Стаття 20 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права передбачає, що закон забороняє будь-яку воєнну пропаганду та будь-які виступи на користь націоналізму, раси, релігії чи ненависті, які підбурюють до дискримінації, ворожнечі чи насильства⁴⁹.

Сам термін «пропаганда» проявляється у розбіжних варіаціях не тільки на різних етапах історичного розвитку суспільства. Її сутність має різне трактування у багатьох наукових школах.

Так французький філософ Жак Еллюль трактував як соціологічний феномен, а не просто як те, що робиться кимось із певною метою. Він вважав, що майже всі повідомлення в нашому суспільстві є певною мірою пропагандистськими через свідомі та підсвідомі упередження людей. Хоча Еллюль стверджував, що пропаганда спотворює історичні спогади і

⁴⁷ Доронина Н.В. «Война мыслей» – информационно-пропагандистская война. С. 151-154. URL: <https://pgu.ru/upload/iblock/424/30.pdf>

⁴⁸ Резолюция ООН 110 (II) от 3 ноября 1947 года. // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/110%28II%29>

⁴⁹ Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 года. // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml

перешкоджає критичному осмисленню, він вважав, що світ потребує пропаганди, оскільки ми живемо у великому суспільстві. Пропаганда допомагає об'єднати населення для таких важливих подій, як вибори, урочистості та меморіали. З одного боку, пропаганду можна використати для підбурювання мас до певних цілей, а з іншого-для того, щоб утихомирити їх⁵⁰.

Психологи Ентоні Фратканіс та Еліот Аронсон розглядали пропаганду як зловживання переконанням і зрозуміли, що це більше, ніж просто хитрий трюк. Вони визначили пропаганду як ««навіювання» або вплив на громадськість через маніпуляції з символами та індивідуальною психологією», де важливим компонентом є вербальна та невербальна комунікація.

За словами американського соціолога і медіа-експерта Лео Богарта, пропаганда - це мистецтво, яке вимагає особливого таланту; це не механічна наукова діяльність. Вплив на ставлення вимагає досвіду, знання предмета та інстинктивного «судження про те, що є найкращим аргументом для аудиторії». Для пропаганди не існує інструкції; ви повинні мати «здоровий глузд, геніальність, емпатію і знання того, як думає і реагує громадськість».

Шон Дж. Паррі-Джайлз, який вивчав пропагандистські операції Трумена і Ейзенхауера під час холодної війни, визначив пропаганду як «стратегічно розроблене повідомлення, яке інституція поширює серед громадськості, щоб спонукати до поведінки, яка слугує інтересам джерела». Він зазначив, що Трумен і Ейзенхауер були першими двома президентами, які запровадили і мобілізували пропаганду як офіційний інститут мирного часу. У «війні слів» пропаганда була невід'ємною частиною зовнішньої політики уряду.⁵¹

Ф. Джеффкінс підкреслює, що пропагандистські кампанії спрямовані на ретельно відібрані групи людей, які становлять невід'ємну частину широкої громадськості, з метою утримання влади.

Деякі американські соціологи трактують пропаганду як спробу впливати

⁵⁰ Mohit Malhan. Propaganda as Communication Strategy: Historic and Contemporary Perspective // Academy of Marketing Studies Journal. 2020. Vol. 24. URL: <https://www.abacademies.org/articles/propaganda-as-communication-strategy-historic-and-contemporary-perspective-9525.html>

⁵¹ Garth Jowett, Victoria O'Donnell. Propaganda and Persuasion. London: Sage Publications, Inc., 2006. P.5. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=vIC92PdJ0l0C&pg=PA1&hl=ru&source=gbv toc r&cad=3#v=onepage&q&f=false>

на поведінку, використовуючи засоби масової комунікації для впливу на розуміння громадськістю сенсу і значення навколишнього світу.

Ф. Тейлор, наприклад, у своєму визначенні пропаганди і комунікації наголошує на інтересах виробників пропаганди. На його думку, пропаганда використовує комунікацію для передачі власних ідей або ідеології з метою задоволення інтересів окремої особи або групи комунікаторів.⁵²

Бертранд Гейт та Тім Торнтон трактують пропаганду як форму політичної мови, що завжди обертається навколо системи істинності, висловлюючи логіку виключаючого піднесення. Метою пропаганди є переконання, надбання переваг та залучення опонента на свій бік⁵³.

За визначенням австралійського психолога Алекса Кері, пропаганда - це «комунікація, форма і зміст якої підібрані з метою впливу на конкретну цільову аудиторію, щоб вона прийняла погляди і переконання, заздалегідь обрані спонсором комунікації».

Провідні дослідники Джоетт і О'Доннелл визначають пропаганду як цілеспрямовану і систематичну спробу сформувати сприйняття, маніпулювати знаннями і керувати поведінкою, щоб викликати реакції, які підтримують цілі пропаганди.⁵⁴

Таким чином, науковці по-різному визначають природу пропаганди. Проаналізувавши розуміння цього явища різними експертами та його історичний розвиток, можна зробити висновок, що «пропаганда» - це форма комунікації, яка використовується для впливу на аудиторію шляхом поширення світогляду, теорій, тверджень, фактів, аргументів, чуток та іншої інформації з метою змінити суспільну думку. Можна зробити висновок, що пропаганда зустрічається в новинах і журналістиці, уряді, рекламі, розвагах, освіті та активізмі, і часто асоціюється з матеріалами, виробленими урядами в рамках

⁵² Орлов И. Б. От какого наследства мы отказываемся? (Сущность и механизмы пропаганды). URL: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share/folder/r7ab37m3g6/direct/165283665.pdf>

⁵³ Атанесян. А.В. Современная пропаганда: определение, анализ, методы применения // Вестник Балтийской педагогической академии. Вып. 90. 2009. С.180. URL: http://ysu.am/static_f/553.pdf

⁵⁴ Garth Jowett, Victoria O'Donnell. Propaganda and Persuasion. London: Sage Publications, Inc., 2006. P.6. URL: https://books.google.com.ua/books?id=vIC92PdJ010C&pg=PA1&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false

військових операцій, політичних кампаній, революціонерами та засобами масової інформації. Для передачі пропагандистських повідомлень використовуються різноманітні матеріали та медіа, які постійно змінюються з появою нових технологій.

Важливо розрізняти різні види пропаганди, оскільки пропаганда стикається з проблемами через її імпліцитні негативні конотації. Це також допоможе розрізнити її позитивні та негативні аспекти.

Згідно з класифікацією пропаганди, що базується на джерелі та характері повідомлення, виділяють три типи пропаганди: білу, чорну та сіру.

Біла пропаганда - це тип пропаганди, в якому джерело інформації відоме, а її зміст вважається достовірним. Цей тип пропаганди зазвичай використовується в мирний час, щоб вселити в суспільство почуття довіри.

У чорній пропаганді джерело інформації невідоме, а повідомлення, що передається, є неправдивим. Цей тип пропаганди поширений у військових операціях і політичній роботі, де неможливо відрізнити правду від брехні. Чорна пропаганда залежить від сприйняття громадськістю достовірності джерела та змісту повідомлення. Якщо повідомлення і джерело знаходяться поза соціокультурним і політичним контекстом, прийнятним для громадськості, зусилля пропагандиста можуть зазнати невдачі.

Сіра пропаганда. У цьому випадку джерело повідомлення є сумнівним, а істинність повідомлення - оспорюваною. Це дає пропагандистам дві переваги: по-перше, такий тип пропаганди важко виявити, оскільки він зазвичай асоціюється з певним ступенем правдоподібності; по-друге, оскільки джерело інформації є сумнівним, а зловмисник може його повністю заперечувати, він може уникати повторного використання цієї техніки⁵⁵.

Пропаганда може бути позитивною (конструктивною) і негативною (деструктивною). Позитивний (конструктивний) публік рілейшнз спрямований на донесення інформації до одержувачів у зручному для розуміння форматі. Метою позитивної пропаганди є сприяння суспільній згоді, примиренню та

⁵⁵ Mohit Malhan. Propaganda as Communication Strategy: Historic and Contemporary Perspective // Academy of Marketing Studies Journal. 2020. Vol. 24. URL: <https://www.abacademies.org/articles/propaganda-as-communication-strategy-historic-and-contemporary-perspective-9525.html>

вихованню людей відповідно до загальноновизнаних цілей. Позитивна реклама відіграє освітню та інформаційну роль у суспільстві. Негативна (деструктивна) пропаганда нав'язує іншим певні переконання на основі принципу «мета виправдовує засоби». Мета негативної пропаганди — розбудити соціальну ворожнечу, посилити або загострити соціальні протиріччя. Пасивна пропаганда активно використовує критику та пропозиції, щоб маніпулювати громадськістю та переслідувати інтереси небагатьох⁵⁶.

Згаданий вище французький філософ і соціолог Жак Еллюль у своїй книзі «Пропаганда» дає власну класифікацію пропаганди.

Перший вид – політико-соціологічна пропаганда. Політична пропаганда включає методи впливу, які використовуються урядами, партіями, адміністраціями та групами інтересів для зміни суспільної поведінки. Вибір використовуваних методів усвідомлений і прорахований. Бажані цілі чітко визначені та досить точні, хоча зазвичай обмежені. Політична кампанія може бути як стратегічної, так і тактичної. Перший визначає генеральну лінію, набір аргументів, інтенсивність кампаній. У цьому контексті останній прагне до негайних результатів (таких як військові памфлети та гучномовці, щоб змусити ворога негайно здатися). Соціологічна пропаганда більш всеосяжна, ніж політична, вона не формує мислення та поведінку, а прагне змінити культурну модель і створити нові способи життя та звичаї. Через свою мінливість він не справляє враження пропаганди.

Другий тип - вертикальний і горизонтальний. Вертикальна пропаганда — це класична форма пропаганди, в якій є пік, де пропаганда поширюється зверху вниз через засоби масової інформації, спрямована на індивіда в масах і постійно оновлюється. Однак горизонтальна підтримка не має структури зверху вниз, а відбувається всередині групи.

Третій вид пропаганди – пропаганда та інтеграція. Агітаційна пропаганда покликана мобілізувати людей для повалення встановленого порядку та/або влади. Повстання підігрівається пропагандистом, який знає, що ненависть є одним із найприбутковіших ресурсів, коли вона походить від людини.

⁵⁶ Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння // Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. 2019. С.121. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/31.pdf>

Пропаганду передвиборчої кампанії зазвичай вважають пропагандою, оскільки вона спрямована на те, щоб переконати людей вжити заходів. З іншого боку, інтеграційна пропаганда є більш складною формою зміцнення культурних норм. Він має соціологічний характер, оскільки забезпечує стабільність суспільства, підтримуючи стиль життя та міфи в культурі. Це пропаганда конформізму, яка вимагає участі в суспільному житті. Цей тип пропаганди більш помітний і наполегливий, але не такий відомий, як агітаційна пропаганда, оскільки він більш наполегливий. По суті, агітаційна пропаганда дає поштовх, коли вона потрібна, а інтегративна пропаганда забезпечує контекст і фон, коли вони не потрібні.

Четверта категорія — раціональність та ірраціональність. Пропаганда апелює до особистих емоцій та інтересів, що є ірраціонально, але пропагандистське програмне забезпечення апелює до розуму та знань, подання інформації та фактів, що також є розумним. Переконливість пропаганди важлива, тому що людям сьогодні потрібно бачити правду. Сучасна людина хоче переконатися, що вона поводитися певним чином, дотримувалася самовиправдовувальних міркувань. Завдання полягає в тому, щоб раціонально та на основі фактів відповісти на нераціональне та залишити незабутнє враження після того, як факти зникли. Дії людей ґрунтуються не на фактах, а на емоційному тиску, баченні майбутнього чи міфах⁵⁷.

Пропаганду зазвичай асоціюють із інформаційною війною. Подібні асоціації не є випадковими через використання методів пропаганди у військових цілях. Техніки та методи, що використовуються у пропагандистській діяльності, в тому рахунку і в рамках інформаційних війн, мають багато варіацій.

– Навішування ярликів. Цей пропагандистський прийом полягає в дискваліфікації опонента шляхом викриття його характерним словом або фразою, що має загальноприйнятий негативний зміст.

⁵⁷ Jacques Ellul. Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New York: Vintage books. 1973. P. 62-87 URL: https://monoskop.org/images/4/44/Ellul_Jacques_Propaganda_The_Formation_of_Mens_Attitudes.pdf

– «Кричущі» узагальнення. Він є основою для всіх видів політичних рішень щодо вічних загальнолюдських цінностей у всі часи: свободи, рівності, справедливості, демократії, прав людини, незалежності, батьківщини тощо. Пропаганда цим методом зводиться до використання схожих термінів. Терміни для виправдання певних дій, які таким чином стають прийнятними для більшості людей, і таким чином пропагандист досягає однієї з цілей мобілізації мас на виконання певних дій.

– «Один із нас». За допомогою цього методу пропаганди кожен, хто рекламується або діє, намагається заручитися нашою підтримкою і схваленням і будь-якими засобами довести, що він «один з нас», такий же, як і ми, і т.д.

– «Аргумент для людини». Суть цього прийому полягає в тому, що пропагандист свідомо звертає увагу аудиторії зі слів оратора на його особистість і критикує його як особистість.

– «Аналогія» або «перенесення». Метод аналогії в риторичі та пропаганді спрямований на створення у цільовій аудиторії певних асоціативних уявлень про обговорювану тему, причому ці асоціативні уявлення можуть бути позитивними. Так, коли пропагандист має намір представити нам свою ідею в кращому світлі, він проводить паралель між цією ідеєю та тим, що йде нам на користь.

– «Вантажівка» (Bandwagon). Пропагандисти можуть використовувати цю техніку для залучення аудиторії. Ця поширена техніка пропаганди використовується для того, щоб переконати громадськість думати, говорити або діяти певним чином⁵⁸.

– «Нечіткі умови». Використовуючи цю техніку, пропагандисти свідомо використовуватимуть нечіткі терміни, призначені для залучення. Мета цього типу пропаганди може полягати в тому, щоб запропонувати загальні відомості, які провокують аудиторію витратити свою енергію на інтерпретацію, а не на критику.

– «Завантажені слова». Намагаючись переконати громадськість діяти, пропагандисти можуть використовувати надмірно позитивні слова, які

⁵⁸ Там само.

викликають приємні асоціації. Якщо мета полягає в тому, щоб перешкодити діям, пропагандисти можуть вибирати дуже негативні слова для спілкування з громадськістю. Простим і дієвим засобом використання навантажених слів є лайка, яку багато політичних груп використовують для приниження опозиції⁵⁹.

Окрім зазначених, існує багато інших методів та технік пропаганди, серед яких є дезінформація. Цей процес маніпулювання інформацією здійснюється шляхом викривленням правдивої інформації, введенням когось в оману через надання неповної інформації чи повної, але не актуальної інформації тощо. Володіють цим дієвим інструментом для контролю людини чи групи людей не тільки державні управлінці, політики, олігархи, засоби масової інформації, а й пересічний громадянин. В умовах сучасних міждержавних конфліктах, саме дезінформація є дієвим методом пропаганди і потребує детального вивчення.

Отже, пропаганда використовувалася в усіх цивілізаціях для позитивного впливу на громадську думку проти певної групи. Поняття пропаганди має довгу історію виникнення та розвитку. Вивчення феномену пропаганди розпочалося у 20 столітті з початком Першої світової війни - першого військового конфлікту, в якому друковані засоби масової інформації широко використовувалися для впливу на супротивника. Таким чином, пропаганда - це форма комунікації, яка використовується для впливу на аудиторію, поширення світогляду, теорій, тверджень, фактів, чуток та іншої інформації з метою впливу на громадську думку. Типи пропаганди можна розділити на білу, сіру та чорну. За класифікацією Жака Еллюля, пропаганда поділяється на такі види: політична та соціологічна пропаганда, вертикальна та горизонтальна пропаганда, агітація та інтеграція, раціональна та ірраціональна пропаганда. Розвиток пропаганди призвів до розробки ефективних методів, таких як навішування ярликів, полеміка та дезінформація для створення позитивної громадської думки.

Підсумовуючи викладене у першому розділі можна дійти наступних висновків:

По-перше, аналіз стану наукової розробки та джерельної бази показав, що тема дослідження активно вивчається як українськими, так і зарубіжними

⁵⁹ Public Relations and Propaganda Techniques / The Graduate School of Political Management. The George Washington University. URL: <https://gspm.online.gwu.edu/blog/public-relations-and-propaganda-techniques/>

вченими. Використану літературу можна класифікувати за територіальним критерієм: роботи українських авторів, дослідження групи азійських вчених, передусім китайських та статті європейських та американських науковців. Для написання магістерської роботи було залучено широке коло джерельної бази. Автором було розподілено використані джерела на декілька основних груп: до першої групи джерел слід відокремити офіційні документи глав держав, урядів та міжнародних організацій; друга група представлена офіційною інформацією із сайтів міжнародних організацій, урядів країн; третя група складається з інформаційних повідомлень з інтернет-ресурсів.

Тому, хоча не всі документи та матеріали були рівноцінними, їх повнота, зміст і насиченість були достатніми для розкриття теми та виконання поставленого автором завдання.

По-друге, для вивчення особливостей інформаційної роботи Китаю у ХХІ столітті були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи вивчення даної теми. Використано такі методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, групування та історичний метод. Вони також ґрунтуються на принципах історизму, системності, об'єктивності, багатофакторності, детермінізму та термінології. Дослідницька робота ґрунтується на системному, дедуктивному, індуктивному, хронологічному та термінологічному підходах. Підсумовуючи викладене у другому розділі, слід зазначити, що автор використовує загальні та специфічні наукові принципи та методи дослідження окремої теми. Ця робота виконується на основі історичного, порівняльного, інституційного та методологічного методів із застосуванням принципів об'єктивності, історизму, наукової нейтральності та наступності.

По-третє, пропаганда - це форма комунікації, яка використовується для впливу на аудиторію, поширення світогляду, теорій, тверджень, фактів, тверджень, чуток та іншої інформації з метою впливу на громадську думку.

РОЗДІЛ 2

Китайський комунікаційний апарат як чинник впливу на безпекове середовище кіберпростору

2.1 Здійснення концепції «Три війни» в АТР

У той час як зовнішня політика Китаю традиційно покладалася на економічні важелі впливу та дипломатію «м'якої сили» як основний засіб проєкції сили, Пекін також активно використовує концепції, пов'язані зі стратегічними інформаційними операціями, як засіб прямого впливу на процес і результати у сферах стратегічної конкуренції.

У військовому вимірі інтерес Китаю до інформаційної війни почався після перемоги США в першій війні в Перській затоці (1990-1991). Успіх США став результатом інформаційних технологій і тотального домінування, яке вони змогли забезпечити в бойовому просторі. З цього моменту НВАК почала серйозно інвестувати і розробляти власні концепції інформаційної війни і те, що вони означають для Китаю⁶⁰.

У червні 1995 року газета «Щоденна армія визволення» опублікувала серію статей старших полковників Ван Баокуня і Лі Фея, в яких підкреслювалася важливість інформаційного домінування, як з точки зору традиційних систем «командування і управління» на полі бою, так і асиметричних психологічних операцій, спрямованих на піддрив морального духу ворожих сил і цільового населення. Хоча більш рання концепція «інформаційної війни» не була настільки розвинена, як більш сучасні «Три війни», ці ранні прабатьки інформаційної війни описують «використання телебачення, радіо і листівок» до і під час активних військових операцій, щоб допомогти вплинути на результат будь-якої взаємодії на користь КНР⁶¹.

⁶⁰ Ventre D. China's Strategy for Information Warfare: A Focus on Energy // Journal of Energy Security. 2010. URL: http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=241:critical-energy-infrastructure-security-and-chinese-cyber-threats&catid=106:energysecuritycontent0510&Itemid=361

⁶¹ Doug Livermore. China's "Three Warfares" In Theory and Practice in the South China Sea // Georgetown Security Studies Review. The Official Publication of the Georgetown University Center for Security Studies. 2012. URL: <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2018/03/25/chinas-three-warfares-in-theory-and-practice-in-the-south-china-sea/>

У 2003 році Центральна військова комісія (ЦВК) затвердила керівну концептуальну парасольку інформаційних операцій для Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) – «Три війни». Концепція базується на трьох взаємодоповнюючих стратегіях: (1) скоординоване використання стратегічних психологічних операцій; (2) відкрите та приховане маніпулювання засобами масової інформації; та (3) правова війна, спрямована на маніпулювання стратегіями, оборонною політикою та сприйняттям цільової аудиторії за кордоном⁶².

Якщо маніпулювання ЗМІ Китаєм впливає на формування і контролювання іноземними поглядами через пресу та являє собою елемент війни громадської думки, то психологічна війна спрямована на міжнародні центри прийняття рішень. Юридична війна прагне сформувати правовий контекст для дій Китаю⁶³.

Всі три елементи пов'язані між собою, проте кожна з них відіграє надважливу роль. По-перше, медійна війна, яка має на меті формування громадської думки як на внутрішньому так і на зовнішньому рівнях, використовуючи матеріали, що доносяться до широкої аудиторії через провладні служби новин, інтернет портали та інші соціальні медіа. Вимагаючи абсолютної лояльності до партії, Сі Цзіньпін заявив про важливе значення для політичної стабільності засобів масової інформації, їхню синергію із діяльністю партії. За його висловлюваннями, саме громадська думка – вирішальна ланка для управління країною⁶⁴.

Відокремлюють чотири тези, притаманні китайському впливу на громадську думку:

⁶² Raska M. China and the 'Three Warfares' // The Diplomat. 2015 URL: <https://thediplomat.com/2015/12/hybrid-warfare-with-chinese-characteristics-2/>

⁶³ Wibawa T. China's national security and the 'three warfares': How Beijing decides who or what to target // ABC news. 2019. URL: <https://www.abc.net.au/news/2019-02-26/chinas-three-warfares-how-does-beijing-decide-who-or-what-to/10825448>

⁶⁴ Jash A. Fight and Win Without Waging a War: How China Fights Hybrid Warfare // CLAWS Journal. 2019. P. 101-103. URL: https://www.researchgate.net/publication/339847883_Fight_and_Win_Without_Waging_a_War_How_China_Fights_Hybrid_Warfare

- Дотримуватися вказівок згори донизу - вище керівництво диктуватиме курс дій, виходячи зі стратегічних цілей.
- Наголошувати на перевазі - китайський аналіз війни з громадською думкою підкреслює, що «той, хто першим подає голос, захоплює людей, той, хто першим входить, встановлює домінування (xian sheng duoren, xianru weizhu)».
- Бути гнучким і реагувати на мінливі умови - використання різних пропагандистських заходів залежно від аудиторії. «Необхідно розрізняти більш вперті елементи і широкі верстви населення».
- Використовувати всі доступні ресурси - цивільні і комерційні новинні активи, такі як новинні організації, засоби мовлення, користувачі Інтернету тощо, розглядаються як безцінний ресурс у донесенні послання Китаю до внутрішньої і світової аудиторії⁶⁵.

Китайська пропаганда націлена як на зовнішню, так і на внутрішню аудиторію, зображуючи КПК єдиним законним спадкоємцем давньої історії та традиційної культури Китаю (особливо щодо Тайваню), а також через позитивне та вибіркоче представлення політики та принципів партії. Загальні пропагандистські теми підкреслюють політичні, економічні, технологічні, військові та культурні досягнення КПК, щоб представити образ політичної стабільності, процвітання, внутрішньої злагоди та військової сили. Зокрема, для зовнішньої аудиторії пропаганда КПК представляє Китай як країну з довгу історію «дружби з миролюбними народами в усьому світі» і чий лідери гідні довіри⁶⁶.

Варто зазначити, що до фактичного затвердження концепції «Три війни» у 1991 році КПК підвищила групу зовнішньої пропаганди до адміністративного офісу, безпосередньо підпорядкованого кабінету міністрів, якому було доручено просувати китайський погляд на події у світі, особливо пов'язані з

⁶⁵ Lasiello E. China's Three Warfares Strategy Mitigates Fallout From Cyber Espionage Activities // *Journal of Strategic Security*. Vol. 9, No. 2. 2016. P. 52-53. URL: <https://www.jstor.org/stable/26466776>

⁶⁶ Edwin S. Cochran, U.S. Department of Defense, Retired. "China's "Three Warfares": People's Liberation Army Influence Operations // *International Bulletin of Political Psychology*: Vol. 20 : Iss. 3 , Article 1. 2020. P. 4. URL: <https://commons.erau.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2385&context=ibpp>

Тайванем, Гонконгом і Макао⁶⁷.

CRI було засновано в грудні 1941 року як міжнародний мовник із програмами, які лише повторювали заяви китайських лідерів. Процес лібералізації призвів до того, що ця мережа стала більш орієнтованою на отримання прибутку, як і багато китайських медіа-організацій. Зараз CRI веде мовлення 43 іноземними мовами по всьому світу, використовуючи низку методів передачі, включаючи FM, AM, Інтернет-радіо, супутник і подкасти. CRI також має 117 міжнародних FM-радіо-партнерів, а також 32 AM-радіо-партнери в Азії, Африці, Північній Америці, Європі та Океанії⁶⁸.

Англійський відділ є серцем станції. Величезними вітринами відзначені офіси відкритого планування «CRI News Radio», музичного каналу «Hit FM» і двомовної розважальної програми «Easy FM». Створена в 1984 році для трансляції англійською мовою за кордоном, станція Easy FM також обслуговувала іноземців, які приїхали вести бізнес в економічно відкритий Китай⁶⁹.

В останні кілька десятиріччів на передній план виходять соціальні мережі, месенджери та відео портали для реалізації пропагандистської діяльності. Цей елемент мав вплив у випадку протистояння в Докламі 2017 року, коли Китайські державні ЗМІ чинили тиск на Індію, щоб вона змінила свою позицію, наголошуючи на «уроках» війни 1962 року.

Другий елемент концепції – психологічні війни – спрямований на формування міжнародного іміджу КНР шляхом впливу на іноземних осіб, які приймають рішення стосовно ставлення та сприйняття Китаю. Цей вплив здійснюється шляхом до конфліктного позиціонування військових/воєнізованих формувань або застосування інших національних спроможностей (дипломатичних, економічних, культурних) з наміром залякати супротивників і заохотити до мовчазної згоди із бажаними для КНР результатами. Згідно з

⁶⁷ Ben Dubow. The Rise of China's International Propaganda Empire // CEPA. 2021. URL: <https://cepa.org/article/the-rise-of-chinas-international-propaganda-empire/>

⁶⁸ Propagating China on the Global Scenario P. 6. URL: <https://www.globalmediajournal.com/open-access/china-radio-international-in-the-digital-age-propagating-china-on-the-global-scenario.pdf>

⁶⁹ Lu Yen Roloff. Chinas Radiosender CRI. "Wir sind die Maske der Propaganda" // Spiegel Kultur. 2008. URL: <https://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/chinas-radiosender-cri-wir-sind-die-maske-der-propaganda-a-570822.html>

метою, можна відокремити п'ять завдань психологічної війни: представлення власної сторони як справедливої; підкреслення власної вигоди; підрих волі опозиції до опору; заохочення розбрату в таборі противника; впровадження психологічного захисту⁷⁰.

На додаток до п'яти завдань психологічної війни, аналітики НВАК розробили типологію психологічної війни, що складається з примусової, оманливої, відчужуваної та оборонної психологічної війни.

Примусова психологічна війна являє собою комбіноване застосування інформаційної та військової складових національної могутності для досягнення когнітивного ефекту. Примусова психологічна війна «спрямована на те, щоб змусити супротивника здатися або іншим чином відмовитися від боротьби, використовуючи його емоції та/або волю і переконуючи його в тому, що опір є марним». Прикладами примусової психологічної війни є демонстрація військового потенціалу, випробування зброї та військові навчання в поєднанні з інсинуаціями або відкритою погрозою насильства, щоб знизити бажання супротивника чинити опір.

Обманна психологічна війна. Традиція НВАК наголошує на обмані і психологічному маніпулюванні для створення асиметричних переваг і досягнення несподіванки. Обман - це зусилля, спрямовані на те, щоб змусити супротивника повірити в те, що не відповідає дійсності, з метою змусити його реагувати таким чином, щоб це слугувало перевазі обманщика. Фундаментальна мета обману – «маніпулювати сприйняттям осіб, які приймають рішення, щоб отримати конкурентну перевагу».

Психологічна війна відчуження має на меті створити «розбіжності та розбрат» серед населення та уряду супротивника, «створюючи тертя і розриваючи зв'язки між населенням і керівництвом, між лідерами і між союзниками, а також між військовими і цивільним населенням».

Оборонна психологічна війна навмисно націлена на внутрішню

⁷⁰ Jash A. Fight and Win Without Waging a War: How China Fights Hybrid Warfare //CLAWS Journal. 2019. P. 101-103. URL: https://www.researchgate.net/publication/339847883_Fight_and_Win_Without_Waging_a_War_How_China_Fights_Hybrid_Warfare

аудиторію, прагнучи «імунізувати» лідерів і населення країни від інформаційних зусиль противника. Оборонні психологічної війни включають формування громадської думки через контроль над засобами масової інформації, а також суворе дотримання законів, що регулюють а також суворе дотримання законів, що стосуються поширення або отримання інформації з іноземних джерел. Оборонна психологічна війна спрямована на створення і зміцнення широкого консенсусу серед населення, військових і лідерів країни, який нелегко підірвати психологічною війною супротивника⁷¹.

Хоча психологічна війна нещодавно популяризувалася як частина «трьох воєн», вона має глибоке коріння в класичній китайській стратегії. Сучасні концепції психологічних операцій зазвичай спрямовані на моральний дух супротивника і використовують безліч компонентів, включаючи телебачення, радіопередачі, гучномовці, листівки і сплановані військові операції.

Звичайне стримування, як частина психологічної війни, включає в себе не лише військові компоненти, але й усі урядові політичні, економічні та дипломатичні компоненти. Підполковник армії США у відставці Денніс Бласко пояснює:

«Політичні сигнали можуть надсилатися через (1) публічну або приватну дипломатію в міжнародних організаціях, таких як Організація Об'єднаних Націй, і/або безпосередньо іншим урядам або особам; (2) використання китайських і закордонних ЗМІ в офіційних заявах або «думках», написаних впливовими особами; (3) невійськові дії, такі як обмеження на поїздки або торгівлю; або (4) за допомогою військових демонстрацій, навчань, розгортань або випробувань, які не передбачають застосування смертоносної сили».

Виходячи за рамки традиційних стратегічних комунікацій або силових сигналів, нова Психологічна війна, як видається, спрямована на високий ступінь точності в націлюванні на критичні вузли для досягнення нелінійних ефектів. Зокрема, можна впливати на мотивацію і готовність ворога вести війну, усуваючи протилежне керівництво, зменшуючи міжнародну підтримку,

⁷¹ Edwin S. Cochran, U.S. Department of Defense, Retired. "China's "Three Warfares": People's Liberation Army Influence Operations // International Bulletin of Political Psychology: Vol. 20 : Iss. 3 , Article 1. 2020. P. 8. URL:

<https://commons.erau.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2385&context=ibpp>

підриваючи військовий потенціал, впливаючи на економіку або сіючи внутрішні політичні розбіжності⁷².

Правова війна як третій елемент концепції має на меті запропонувати законні підстави політики Китаю. Цей вид війни проводиться за допомогою експлуатації національних і міжнародних правових систем. Використовуючи чинні правові процеси для обмеження поведінки супротивника, оскарження невігідних ситуацій, плутанини правових прецедентів і максимізації переваг в ситуаціях, пов'язаних з основними інтересами КНР⁷³.

Правова війна відображає як традиційні китайські, так і марксистські погляди на те, що право має слугувати ідеологічним інструментом політики. КПК завжди розглядала право як інструмент управління, але не як такий, що накладає будь-які обмеження на партію. З цього інструменталістського погляду, право є інструментом, який слід застосовувати для досягнення певної мети, наприклад, для досягнення вищих військових цілей і цілей національної безпеки. національної безпеки. З китайської точки зору, правова війна зосереджена на досягненні заздалегідь визначеної мети, дозволяючи при цьому КПК зберігати політичну ініціативу в будь-якій суперечці⁷⁴.

Використання Китаєм цієї стратегії було засвідчено в справі Міжнародного арбітражного трибуналу щодо Південно-Китайського моря 2016 року, результатом якого стало рішення, прийняте на користь Філіппін проти КНР. Відкидаючи вирок, Китай назвав його «недійсним і таким, що не має обов'язкової сили. Китай не приймає і не визнає його» і що «територіальний суверенітет Китаю, а також морські права та інтереси в Південно-Китайському морі за жодних обставин не повинні бути порушені Китай виступає проти і

⁷² Timothy A. Walton. Brief on China's Three Warfares // Delex Consulting, Studies, and Analysis. Report 3, 2021. P. 5. URL:

<https://indianstrategicknowledgeonline.com/web/Three%20Warfares.pdf>

⁷³ Jash A. Fight and Win Without Waging a War: How China Fights Hybrid Warfare // CLAWS Journal. 2019. P. 101-103. URL:

https://www.researchgate.net/publication/339847883_Fight_and_Win_Without_Waging_a_War_How_China_Fights_Hybrid_Warfare

⁷⁴ Edwin S. Cochran, U.S. Department of Defense, Retired. "China's "Three Warfares": People's Liberation Army Influence Operations // International Bulletin of Political Psychology: Vol. 20 : Iss. 3 , Article 1. 2020. P. 9. URL:

<https://commons.erau.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2385&context=ibpp>

ніколи не прийме жодних претензій або дій, заснованих на цих нагородах». Більше того, «Китай не приймає жодних засобів врегулювання суперечок третьою стороною чи будь-яких рішень, нав'язаних Китаю». Таким чином це є прикладом «перемоги» Китаю без ведення війни⁷⁵.

Чергове втілення концепції «Три війни» в суперечці в Південно-Китайському морі, пов'язані як з територіальною цілісністю, так і з національною безпекою. Це пов'язано з його давніми претензіями на «лінію дев'яти тире», яка містить більшу частину Південно-Китайського моря і КНР продовжують претендувати на цей важливий морський регіон. В'єтнам, Філіппіни, Бруней та Малайзія також оскаржують значну частину позову. Спірні регіони є одними з найбільш завантажених морських торгових маршрутів, крім того, що мають, ймовірно, значні поклади вуглеводнів. Щоб посилити психологічний вплив агресивної позиції КНР в Південно-Китайському морі, Китай також проводив активні повідомлення в засобах масової інформації через новинні агентства та інші засоби масової інформації для просування наративів, що підсилюють історичність його заяв і застерігають інших утримуватися від антагонізму⁷⁶.

Варто відокремити основні елементи реалізації концепції «Три війни», а саме тактичний та стратегічний рівні.

Стратегічний рівень поділяють на національний рівень, рівень національної безпеки та військової стратегії. Національний рівень реалізації стратегії полягає у захисті інтересів нації та загальнолюдських цінностей, підтримання миру та безпеки, незалежність та суверенітет. Рівень національної безпеки вбачає в концепції наступальну та оборонну діяльність для захисту всеосяжної національної безпеки, куди входять питання підтримки та захисту політичної системи Китаю, охорони та поширення соціалістичної ідеології,

⁷⁵ Jash A. Fight and Win Without Waging a War: How China Fights Hybrid Warfare //CLAWS Journal. 2019. P. 101-103. URL:

https://www.researchgate.net/publication/339847883_Fight_and_Win_Without_Waging_a_War_How_China_Fights_Hybrid_Warfare

⁷⁶ Doug Livermore. China's "Three Warfares" In Theory and Practice in the South China Sea // Georgetown Security Studies Review. The Official Publication of the Georgetown University Center for Security Studies. 2012. URL: <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2018/03/25/chinas-three-warfares-in-theory-and-practice-in-the-south-china-sea/>

підтримання та розвиток економіки, захисту інформації та, навіть, контроль за моральними цінностями. На рівні військової стратегії концепція реалізується за допомогою необхідних заходів з розробки та впровадження військової стратегії КНР на випадок розгортання війни або запобігання ескалації конфліктів.

«Три війни» на тактичному рівні вступають в сили з початком війни та утворюють основні компоненти військових операцій Китаю, що передбачають операції збройних сил, флоту, авіації, космічні сили або підрозділи радіоелектронної боротьби. Застосування даної доктрини під час війни націлене психологічно впливати на суспільство опонента та ворожі війська, спрямоване на пряму допомогу у проведенні військових дій та створення сприятливих умов для військових операцій⁷⁷

З метою зламати «волю до боротьби» супротивника без фактичної боротьби, три війни наголошують на виконанні некінетичних операцій, щоб впливати на поведінку супротивника. Концепція трьох бойових дій представляє зобов'язання Китаю «розширити потенційні зони конфлікту від суто «військових» (за участю як прямої, так і непрямой сили) до «політичних». Завдяки цьому стратегічному орієнтиру Китай прагне відійти від ведення традиційних бойових дій на полі бою та розпочати їх у політичній сфері шляхом маніпулювання суспільними силами, такими як громадська думка, правові системи та аспекти керівництва. Це робить політичну війну важливою частиною китайської стратегії безпеки та зовнішньої політики та допомагає сформулювати китайський дискурс⁷⁸.

Проект ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) розглядається як ключовий елемент доктрини «трьох воєн», спрямований на створення боргової пастки для країн, які нічого не підозрюють, і компрометацію економічного і

⁷⁷ Nagender S. P. Bisht, Jain R., Gambhir V. Doklam Plateau and Three Warfares Strategy // China Report. Volume 55, Issue 4. 2019. P. 296. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0009445519875234>

⁷⁸ Jash A. Fight and Win Without Waging a War: How China Fights Hybrid Warfare // CLAWS Journal. 2019. P. 101-103. URL: https://www.researchgate.net/publication/339847883_Fight_and_Win_Without_Waging_a_War_How_China_Fights_Hybrid_Warfare

політичного суверенітету цих країн. За допомогою хабарництва і примусу Китай знайшов союзників і клієнтів в економічних і політичних елітах цих країн і змусив їх сприяти прийняттю проекту у своїх країнах⁷⁹.

І все ж спринт Китаю за «м'якою силою» виявився менш успішним, ніж можна було б припустити. Масштаб і позиція її нової потужності викликали негативну реакцію навіть там, де вона пропонує ініціативу «Один пояс, один шлях» – глобальний інфраструктурний поштовх, більший, ніж план Маршалла. У Малайзії, яка колись вітала сплеск китайських інвестицій, прем'єр-міністр Махатхір Мохамад занепокоєний «ною версією колоніалізму». Махатхір скасував китайські проекти на суму майже двадцять три мільярди доларів, прагнучи уникнути долі Шрі-Ланки, яка оголосила дефолт за великими китайськими кредитами і врешті-решт погодилася віддати Пекіну контроль над великим морським портом на дев'яносто дев'ять років⁸⁰.

Втілення доктрини проявляється і у втручанні китайського уряду в справи іноземних держав. Зокрема, Втручання китайського уряду в справи Канади полягає у шпигунстві, компрометації політиків та урядовців, втручанні у вибори, а також у контролі над особами та компаніями, пов'язаними з китайським урядом або Комуністичною партією Китаю (КПК).

Повідомляється, що Китай використовує платформи соціальних мереж, такі як WeChat, для формування громадської думки та маніпулювання політичним дискурсом серед китайсько-канадської діаспори.

Видання The Globe and Mail раніше повідомляло, спираючись на документи Канадської розвідувальної служби безпеки, що оперативники Пекіна намагалися змінити деякі результати на федеральних виборах 2019 і 2021 років, хоча ніхто не каже, що ці зусилля змінили те, хто сформував уряд. Видання також повідомило, ґрунтуючись на витоку ще одного надсекретного звіту CSIS, що у 2021 році оперативники китайської розвідки націлилися на сім'ю депутата-

⁷⁹ Gershaneck K. To Win without Fighting. Defining China's Political Warfare // US. Marine Corps University. 2020. URL: <https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/To-Win-without-Fighting/>

⁸⁰ Osnos E. The Future of America's Contest with China. Washington is in an intensifying standoff with Beijing. Which one will fundamentally shape the twenty-first century? // The New Yorker. 2020. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2020/01/13/the-future-of-americas-contest-with-china>

консерватора Майкла Чонга з метою його залякування.

Пан Чонг був серед низки депутатів, які проголосували за парламентську резолюцію від лютого 2021 року, яка засуджувала нелюдське поводження Китаю з мусульманами-уйгурами. Його виділили через те, що він має сім'ю в Гонконзі.

У звіті CSIS, датованому 20 липня 2021 року, йдеться, що розвідувальна служба Китаю шукає інформацію про його родичів, «які можуть перебувати в [Китайській Народній Республіці], для подальших потенційних санкцій». Ці зусилля, як тоді заявили в CSIS, «майже напевно мають на меті показати приклад цьому депутату та стримати інших від зайняття антиКНР-позицій».

У звіті також йдеться, що китайський дипломат у Канаді брав участь у спробі змусити замовкнути канадського законодавця, і що відсутність у Канаді реєстру іноземних агентів допомогла зробити цю країну «пріоритетною ціллю»⁸¹.

Відомо, що з 2000 року Китай використовував операції впливу, які підірвали суверенітет Австралії та Нової Зеландії. Він спрямований на те, щоб підірвати цілісність органічних політичних процесів в обох країнах, щоб створити дружнє політичне середовище для Пекіна за допомогою кампаній впливу та дезінформації. Комуністична партія Китаю працює з китайською діаспорою в рамках стратегії єдиного фронту для просування китайських політичних та економічних інтересів у Новій Зеландії, з цілями культивування місцевих політичних лідерів у країні⁸².

Пекін вже давно розглядає кібершпигунство, зокрема, як центральний аспект своєї національної безпеки, він історично боровся з інформаційною війною. Ставши свідком успішного використання Росією інформаційних операцій, особливо у втручанні у вибори, Китай доклав узгоджених зусиль, щоб

⁸¹ Mike H. The alarm on China's interference is ringing louder // The Globe and mail. 2023. URL: <https://www.theglobeandmail.com/opinion/editorials/article-the-alarm-on-chinas-interference-is-ringing-louder/>

⁸² Brady A.-M. Magic Weapons: China's political influence activities under Xi Jinping // Global Fellow, Wilson Center, Washington, DC; Department of Political Science and International Relations University of Canterbury, Christchurch, New Zealand. P. 16-18. URL: https://web.archive.org/web/20200112110147/https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/for_wbsite_magicweaponsanne-mariesbradyseptember2017.pdf

вивчити російську тактику дезінформації та адаптувати її до власних інтересів. Операція Naval Gazing відображає цю еволюцію в китайських кіберопераціях. Однак у 2018 році відбувся зсув, коли мережа розширила свою діяльність, включивши більш зосереджену увагу на військово-морських справах та регіональній політиці. Зокрема, мережа створила кілька порталів Facebook, орієнтованих на Південно-Китайське море, які сурмили про військово-морські досягнення Китаю і висміювали американську діяльність. Мережа в кінцевому підсумку створить прокитайський контент, орієнтований на Індонезію і США, але зуміла отримати значну популярність тільки на Філіппінах.

Філіппіни стали ідеальною мішенню для Китаю для реалізації своїх можливостей в операціях іноземного впливу і унікально схильні до маніпуляцій через Facebook. Крім того, що Філіппіни є американським союзником і стратегічним партнером в Індо-Тихоокеанському регіоні, вони також є найбільш залежною від соціальних мереж країною у світі. Починаючи з березня 2018 року, операція Naval Gazing почала створювати серію облікових записів, сторінок і груп у Facebook, які явно були націлені на філіппінську політику. Сторінки рекламували діяльність політиків, які симпатизують Китаю, а також однозначно агітували за те, щоб Філіппіни переорієнтувалися на Китай⁸³.

Під час протистояння в Докламі в 2017 році Китай використав три війни проти Індії. Війна в ЗМІ велася з метою перешкодити Індії продовжувати свої дії в Бутані та применшити претензії Бутану. Китайські ЗМІ та численні міністерства зробили заяви на численних публічних форумах з тією ж метою. Психологічна війна включала в себе називання міністра закордонних справ Індії брехуном і твердження, що Китай змінить свою позицію щодо індійського штату Сіккім і, в свою чергу, «звільнить» Сіккім від індійського контролю. Юридична війна включала заяви Китаю про те, що Бутан прийняв китайські претензії на Доклам і що конвенція 1890 року повинна дотримуватися, ігноруючи конвенцію 1914 року⁸⁴.

⁸³ Winger G. China's Disinformation Campaign in the Philippines // The Diplomat. 2020 URL: <https://thediplomat.com/2020/10/chinas-disinformation-campaign-in-the-philippines/>

⁸⁴ Bagchi, Indrani. "Doklam standoff: China playing out its 'Three Warfares' strategy against India" // The Times of India. 2020 URL: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/china-playing-out-its-three-warfares-strategy-against-india/articleshow/60036197.cms>

З цілого ряду тем, що мають геополітичне значення, Пекін використовував результати пошукових систем для поширення підтримуваних державою засобів масової інформації, які підсилюють пропаганду Комуністичної партії Китаю. Користувачі, які звертаються до пошукових систем за інформацією про Сіньцзян, сайт кричущих порушень КПК прав людини щодо уйгурської меншини в регіоні або про походження пандемії коронавірусу, на диво ймовірно, зіткнуться зі статтями на ці теми, опублікованими китайськими державними ЗМІ. Помітно показуючи цей тип контенту, пошукові системи можуть відігравати ключову роль у зусиллях Пекіна щодо формування зовнішнього сприйняття, що робить надзвичайно важливим, щоб платформи — поряд з авторитетними ЗМІ, які синдикують підтримуваний державою контент без чіткого маркування — робили більше для вирішення своєї ролі в поширенні цих наративів. Користувачі постійно повідомляють про високу довіру до результатів пошукових систем, і це робить дуже важливим, щоб пошукові системи надавали високоякісну інформацію. На тлі кризи дезінформації в Інтернеті користувачам рекомендується скептично підходити до інформації в Інтернеті і часто звертатися до пошукових систем, щоб вирішити конкуруючі претензії щодо гострих проблем, вважаючи, що вони контролюють те, що вони знаходять⁸⁵.

Отже, в той час як зовнішня політика Китаю традиційно покладалася на економічні важелі впливу та дипломатію «м'якої сили» як основний засіб проєкції сили, Пекін також активно використовує концепції, пов'язані зі стратегічними інформаційними операціями, як засіб прямого впливу на процес і результати у сферах стратегічної конкуренції. У військовому вимірі була затверджена концепція «Три війни». Поштовхом до імплементації концепції у військову діяльність Китаю стала перемога США в першій війні в Перській затоці. Хоча китайське керівництво давно визнало силу ІПСО, що відображалося в більш ранніх концепціях державної політики, саме «Три війни» об'єднали три взаємодоповнюючі стратегії під проводом Народно-визвольної армії Китаю (НВАК): (1) скоординоване використання стратегічних

⁸⁵ Brant J. Wirtschafter V. How China uses search engines to spread propaganda // Brookings. 2022 URL: <https://www.brookings.edu/techstream/how-china-uses-search-engines-to-spread-propaganda/>

психологічних операцій; (2) відкрите та приховане маніпулювання засобами масової інформації; та (3) правова війна, спрямована на маніпулювання стратегіями, оборонною політикою та сприйняттям цільової аудиторії за кордоном. В своєму прагненні зламати волю до боротьби противника, в межах втілення концепції, КПК вдається як до інструментів «м'якої сили», так і до кібершпигунства та кібератак, а також до методів залякування, економічного та політичного тиску, залучення громадянського суспільства до поширення провладних наративів через соціальні мережі. Традиційними об'єктами реалізації Пекінського впливу є Тайвані та держави Азійсько-Тихоокеанського регіону.

2.2. Операції інформаційного впливу на країни Європи

Швидке глобальне піднесення Китаю створило нові виклики для Сполучених Штатів, Європейського Союзу (ЄС) та окремих європейських урядів. Китай також використовує місцеві вразливості та слабкі сторони, такі як крихкі державні інститути, захоплення еліт та слабке громадянське суспільство, щоб здійснювати власний економічний, політичний вплив та вплив «м'якої сили». Одним із регіонів, куди Пекін досяг значних успіхів, є Південно-Східна, Центральна та Східна Європа. Для Китаю цей регіон особливо цікавий як точка входу в решту Європи для ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI), з можливостями зростання для китайських компаній і з більш сприятливими регуляторними та економічними умовами, ніж у Західній Європі. Більше того, хоча Китай може прагнути мати політичний вплив на окремі країни шляхом розвитку двосторонніх зв'язків, він, як правило, більше зацікавлений у використанні політичного впливу для ширшого регіонального впливу, наприклад, опосередковано впливаючи на європейський консенсус і трансатлантичне узгодження з конкретних питань, що викликають занепокоєння Пекіна, таких як права людини та ситуація в Південно-Китайському морі. Гонконг, Сіньцзян або Тайвань. Наприклад, і Греція, і Угорщина з різних приводів приходили на допомогу Китаю, щоб підірвати або заблокувати заяви Європейського Союзу з певних питань, що стосуються

Китаю⁸⁶.

Операції стратегічного впливу Китаю все частіше націлені на Європейський Союз, особливо на країни Центрально-Східної Європи, які входять до формули регіонального співробітництва Китаю «16+1» (пізніше 14+1). Пекін розглядає регіон як важливий плацдарм для своєї подальшої економічної експансії в Європі. Згідно з щорічною доповіддю контррозвідки БМР в Чеській Республіці за 2014 рік, адміністрація Китаю і його спецслужби роблять акцент на отриманні впливу на чеські політичні і державні структури і на зборі політичної розвідувальної інформації за активної участі окремих чеських еліт, включаючи політиків і державних чиновників⁸⁷.

У 2012 році Китайська Народна Республіка (КНР) заснувала ініціативу співпраці між Китаєм та країнами Центральної та Східної Європи (С-СЄЕ), яку найчастіше називають 17+1 (на піку), 16+1 (спочатку) або 14+1 (зараз). Ця структура, яка є частиною ширшої ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI), була започаткована з метою розвитку більшої взаємодії в галузі інфраструктури, транспорту, інвестицій та міжлюдських обмінів. Спочатку форум продавався як проект для стимулювання економічної взаємодії, інвестицій та торгівлі у Центральній та Східній Європі, але завжди мав не лише економічні, а й геополітичні амбіції. Проте з моменту свого створення інвестиційний механізм не зміг виконати сміливі ранні обіцянки щодо інфраструктури та інвестицій. Як наслідок, політичні цілі Пекіна набули більшого пріоритету.

Офіційний формат 14+1 виявився надто амбітним із незначним практичним впливом. Проте в останнє десятиліття це було флагманським підприємством для китайської співпраці з країнами регіону, і посольства та довірені особи КНР у регіоні неодноразово докладали зусиль, щоб вплинути на політику та управління. Хоча країни 14+1 не утворюють унітарного політичного простору, практичні уроки можна отримати з китайських зусиль

⁸⁶ Brattberg E., Le Corre P., Stronski P., De Waal T. China's Influence in Southeastern, Central, and Eastern Europe: Vulnerabilities and Resilience in Four Countries // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/10/13/china-s-influence-in-southeastern-central-and-eastern-europe-vulnerabilities-and-resilience-in-four-countries-pub-85415>

⁸⁷ Raska M. China and the 'Three Warfares' // The Diplomat. 2015. URL: <https://thediplomat.com/2015/12/hybrid-warfare-with-chinese-characteristics-2/>

щодо впливу у п'яти ключових сферах:

1. інформація;
2. економіка;
3. культура;
4. дипломатії;
5. місцева та обласна адміністрація.

Пропагандистська машина КПК давно намагається вплинути на громадські дебати та висвітлення Китаю в ЗМІ за межами країни за допомогою цензури, пропаганди з офіційних ЗМІ та більш прихованих кампаній дезінформації. За останнє десятиліття чиновники значно розширили ці операції.

У країнах 14+1 ці зусилля включали внутрішні та контрольовані комуністичною партією засоби масової інформації та китайські посольства, які намагалися зобразити Китай як доброзичливу державу, щиро зацікавлену в допомозі іншим. На початку «14+1» цей наратив був зосереджений на співпраці «Південь-Південь» та спільній історії комунізму між Китаєм і регіоном ЦСЄ. Однак замість того, щоб побудувати спільний зв'язок, як передбачалося, цей підхід відштовхнув багатьох громадян у регіоні, які вважали себе частиною розвиненого демократичного Заходу.

Антизахідні наративи є ще одним поширених інструментів пропагандистського інструментарію Китаю. Китай і КПК, часто висувають негативні наративи щодо демократичних країн, зокрема про COVID-19, протести за расову справедливість і повстання на Капітолійському пагорбі 6 січня 2021 року. Ці наративи нібито протиставляють хаос ліберальної демократії силі та стабільності власної китайської моделі.

Використання Китаєм антизахідних наративів найбільш виражене в країнах, де сильніші проамериканські та проєвропейські настрої. У Польщі, де відносини безпеки зі США були міцними з 1989 року, китайсько-американське суперництво посіло важливе місце в зусиллях Пекіна маніпулювати публічним дискурсом. Це було чітко продемонстровано у 2020 році під час гарячої публічної суперечки між послами США та Китаю у Варшаві. Суперечка між Лю Гуаньюанем, колишнім послом Китайської Народної Республіки в Республіці Польща, та Джорджетт Мосбахер, колишнім послом Сполучених Штатів у

Республіці Польща, сталася через Twitter і швидко переросла від політичних розбіжностей до звинувачень у синофобії та зрештою особисті напади. У країнах із слабшою євроатлантичною прихильністю, таких як Сербія, євроскептичні неліберальні лідери поширюють антизахідні наративи, дозволяючи дипломатам Китаю дотримуватись публічного підходу⁸⁸.

Більш зловмисна тактика Китаю включає поширення відкритої дезінформації про COVID-19, технологічне шпигунство та збір розвідувальної інформації про тих, хто поширює несприятливі думки про Китай⁸⁹.

Комуністична партія Китаю (КПК) успішно змусила Європейський Союз пом'якшити критику Китаю в доповіді від 24 квітня 2020 році, в якій документуються операції з дезінформації, пов'язані з пандемією COVID-19. Основна мета, що стимулює дезінформаційну кампанію КПК, полягає в тому, щоб просувати спекуляції про те, що COVID-19 виник за межами Китаю. Наприклад, китайські державні ЗМІ неправдиво стверджували, що COVID-19 виник у Південній Кореї та Італії. МВС Німеччини виявило, що китайські дипломати закликали Берлін позитивно повідомляти про зусилля Пекіна з реагування на COVID-19. Уряд Німеччини зазначив, що не буде виконувати вимогу Китаю. Тим не менш, Берлін не критикував публічно Пекін за його операції з дезінформації. Пекін також збільшив гуманітарну та медичну допомогу в усьому світі, прагнучи як підтвердити свій імідж щедрого благодійника, так і встановити залежні відносини з іноземними урядами. Це дозволило Пекіну опосередковано формувати повідомлення кількох іноземних урядів щодо Китаю та COVID-19. Зокрема, як згадувалося вище, Європейський Союз відклав, а потім пом'якшив свій звіт, що документує дезінформаційні операції Китаю, після того, як Пекін попередив, що такий звіт буде «дуже поганим для співпраці» між Європейським Союзом і Китаєм. Представники ЄС відзначили свої побоювання, що китайський уряд відмовиться від майбутньої медичної допомоги, якщо вони дадуть більш критичний, але фактично точний

⁸⁸Lamond J, Lucas E. Getting Ahead of the Curve: Chinese Influence in Central and Eastern Europe // CEPA. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/getting-ahead-of-the-curve-chinese-influence-in-central-and-eastern-europe/>

⁸⁹ Annual Report for 2020 // Latvian State Security Service. 2021. P. 7- 25. URL: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/8/en/annual-report-2020.pdf>

звіт⁹⁰.

Китай також застосовує більш традиційні інструменти державного управління. Востаннє це було продемонстровано під час пандемії за допомогою маскової дипломатії. Китай надав маски, тести та інше обладнання країнам, які цього потребували на початку спалаху COVID-19. Успішні наративи, що стали результатом маскової дипломатії, були найбільш поширені в Чехії, Угорщині та Сербії. У цих країнах прокитайські наративи найефективніше посилювалися місцевими політичними гравцями, а не самими китайськими чиновниками. Китайська вакцинна дипломатія, яка в основному складалася з експорту, а не пожертвувань, була зосереджена на Угорщині та Західних Балканах, тоді як більш орієнтовані на Захід країни регіону, зокрема Албанія, купували китайські вакцини через Туреччину, щоб не засмучувати своїх західних партнерів⁹¹.

Китай продемонстрував свій намір стати провідним міжнародним гравцем у сфері інформаційної та кібернетичної війни. Інформаційна війна включає дії, що вживаються для досягнення інформаційної переваги шляхом впливу на інформацію супротивника, інформаційні процеси, інформаційні системи та комп'ютерні мережі, позбавляючи супротивника здатності робити те ж саме.

У цивільному просторі Китайська інформаційна війна в основному присвячена управлінню силовими відносинами із зовнішнім світом, але це може бути застосовано і в рамках його кордонів: перевага в інформації та кіберпросторі є питанням сили в Китаї. В останні роки технічний прогрес зіграв свою роль. Соціальні мережі (Twitter, Facebook) стали новими акторами та інструментами на національній та міжнародній політичній арені. У серпні 2009 року стаття, опублікована на вебсайті Central European News китайською мовою (Cenews), описала Twitter та інші соціальні мережі як нову зброю, що

⁹⁰ Mathew Ha, Alice Cho. China's Coronavirus Disinformation Campaigns Are Integral to Its Global Information Warfare Strategy // FDD. 2020 URL: <https://www.fdd.org/analysis/2020/04/30/chinas-coronavirus-disinformation-campaigns-are-integral-to-its-global-information-warfare-strategy/>

⁹¹ Lamond J, Lucas E. Getting Ahead of the Curve: Chinese Influence in Central and Eastern Europe // CEPA. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/getting-ahead-of-the-curve-chinese-influence-in-central-and-eastern-europe/>

використовується для культурної підривної діяльності та політичного проникнення в країну⁹².

Китай залучає мільйони громадян для моніторингу інтернету та масового впливу на громадську думку в Інтернеті. Ці новобранці відомі як «50-центові армія» - названа так через повідомлення про те, що їм платили 0,5 юаня за посаду. Ця «клавійна армія» вже давно активна в китайських соціальних мережах. Її метою було агресивний захист і захист іміджу Китаю за кордоном. Під час твітів англійською мовою повідомлення спрямовані на західну аудиторію, подібно до ферм тролів у Росії, які сіють розбрат. Нічого не підозрюючому читачеві вони можуть здатися патріотичними громадянами, які діють незалежно, але часто вони виконують вказівки китайської влади⁹³. Вони посилюють прокитайські наративи, подібні до тих, які просувають представники китайської держави та державні ЗМІ. Значна частина контенту, яким ділиться мережа, зосереджена на США і, зокрема, на суперечливих питаннях, таких як закони про зброю та расова політика⁹⁴.

Небезпеку соціальних мереж, особливо китайських, усвідомив й європейський політиком. Європейська комісія відсторонила співробітників від використання TikTok Inc. з міркувань безпеки, пов'язаних із практикою збору даних у додатку соціальних мереж.

Співробітникам було наказано видалити додаток для коротких відео з мобільних телефонів і корпоративних пристроїв, включаючи особисті пристрої, які використовують комісійні додатки, підтвердив представник комісії в четвер. «Цей захід спрямований на захист Комісії від загроз кібербезпеці та дій, які можуть бути використані для кібератак на корпоративне середовище Комісії», - йдеться у заяві виконавчого органу Європейського Союзу. «Ми вважаємо, що це призупинення є помилковим і ґрунтується на фундаментальних помилках»,

⁹² Ventre D. China's Strategy for Information Warfare: A Focus on Energy // Journal of Energy Security. 2010 URL: http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=241:critical-energy-infrastructure-security-and-chinese-cyber-threats&catid=106:energysecuritycontent0510&Itemid=361

⁹³ Goodman J. The disinformation tactics used by China // BBC news. 2021 URL: <https://www.bbc.com/news/56364952>

⁹⁴ Martin S. How a fake network pushes pro-China propaganda // BBC news. 2021 URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-58062630>

— сказав представник TikTok. «Ми здивовані, що Комісія не зв'язалася з нами безпосередньо і не запропонувала жодних пояснень — ми попросили про зустріч, щоб розставити всі крапки над «і» щодо того, як ми захищаємо дані 125 мільйонів людей у ЄС, які щомісяця заходять у TikTok».

TikTok створює три центри обробки даних у Європі, щоб зберігати дані локально, зменшувати доступ співробітників до даних і мінімізувати потоки даних за межами Європи, додав речник.

Комісар ЄС з питань бюджету Йоханнес Хан, який очолює департамент, який ухвалив рішення, заявив, що «безпосередньої загрози» з боку TikTok немає, але комісія постійно відстежує загрози⁹⁵.

Маючи обмежений успіх в економічній та інформаційній сфері, Китай все більше надає пріоритет м'якій силі, включаючи культуру, освіту та міжлюдські обміни. Інститути Конфуція (KI) зараз присутні в кожній країні 14+1 і часто є центром вивчення китайської культури та мови. Ці програми, що фінансуються і підтримуються КПК, неодноразово стикалися зі звинуваченнями в тому, що вони викладають офіційну лінію партії КПК, спотворюють сучасну китайську історію і забороняють обговорення таких делікатних питань, як Тайвань, Тибет і площа Тяньаньмень. Експерти сперечаються про масштаби та наслідки цих упущень. Хоча розширення культурної та мовної освіти в Китаї є похвальною метою, такі курси не повинні бути частиною операцій впливу.

Хоча китайська діаспора в Центральній та Східній Європі все ще невелика за західними стандартами, є приклади того, як ці громади експлуатуються Пекіном у культурних та політичних цілях. Наприклад, у Литві та Словаччині китайська діаспора брала участь в агресивних контрдемонстраціях проти протестів правозахисників під час візитів китайських лідерів. За деякими даними, ці контрпротести проводилися в координації з місцевими посольствами⁹⁶.

⁹⁵ Deutsch J. Valero J. European Commission Blocks Staff From Using TikTok // Bloomberg. 2023. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-23/european-commission-bans-staff-from-using-tiktok?srnd=premium-europe>

⁹⁶ Lamond J, Lucas E. Getting Ahead of the Curve: Chinese Influence in Central and Eastern Europe // CEPA. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/getting-ahead-of-the-curve-chinese-influence-in-central-and-eastern-europe/>

Є кілька прикладів того, як Китай використовує місцеві вразливості та слабкості – такі як крихкі державні інститути, захоплення еліт та слабе громадянське суспільство – у чотирьох країнах, щоб здійснювати економічний, політичний вплив та вплив на м'яку силу.

Наявність слабого громадянського суспільства та олігархічного впливу, а також контролю над ЗМІ та неурядовими організаціями можуть надати Китаю можливості втрутитися і заповнити порожнечу.

Відсутність об'єктивних репортажів про Китай особливо гостро відчувається в Угорщині, де провладні олігархи, які часто заробляли свої статки на фондах ЄС, об'єднали сотні ЗМІ в рамках так званого Центральноєвропейського фонду преси та медіа (Central European Press and Media Foundation), організації, контрольованої урядом Угорщини. Це дозволяє уряду контролювати приблизно 90 відсотків потоку інформації в країні, особливо в сільській місцевості, де доступ до Інтернету обмежений. Замість того, щоб вихвалити сам Китай, ці ЗМІ схильні наголошувати на важливості міцних двосторонніх економічних і політичних зв'язків між двома країнами. З огляду на потребу уряду Орбана продемонструвати власним громадянам, що Будапешт має політичні альтернативи ЄС, просування позитивного ставлення до Китаю та продаж міцності угорсько-китайських відносин є корисними. Уряд Орбана вже позитивно ставиться до Китаю, тому дружні до держави чи уряду ЗМІ, як правило, уникають висвітлення суперечливих питань, які можуть розлютити Пекін. Як наслідок, Китай, вочевидь, не відчуває потреби у впливі на ЗМІ в Угорщині.

У Греції, яка має яскравий медіаландшафт, Китай не контролює жодні ЗМІ. Однак Китай намагався опосередковано контролювати місцеві ЗМІ та впливати на них через угоди про співпрацю з національними інформаційними агентствами, а також через активне використання посольством соціальних мереж⁹⁷. У Румунії посольство Китаю опублікувало колонки та інтерв'ю в

⁹⁷ Brattberg E., Le Corre P., Stronski P., De Waal T. China's Influence in Southeastern, Central, and Eastern Europe: Vulnerabilities and Resilience in Four Countries // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/10/13/china-s-influence-in-southeastern-central-and-eastern-europe-vulnerabilities-and-resilience-in-four-countries-pub-85415>

одному діловому виданні, з яким воно має тісні відносини, але, схоже, Китай практично не докладає зусиль для активного впливу на громадську думку Румунії. У Грузії провладні ЗМІ час від часу демонструють певну підтримку діям китайського уряду, але є мало доказів того, що Китай активно намагається вплинути на країну якимось суттєвим чином. У Румунії та Грузії суспільний інтерес до Китаю незначний, тому можливості Пекіна впливати на громадську думку через місцеві ЗМІ обмежені.

Нарешті, Китай має такі ініціативи, як Інститути Конфуція та академічні партнерства у всіх чотирьох країнах, але це, як правило, досить дрібномасштабні операції з обмеженим впливом. Одним із головних винятків є заплановане будівництво кампусу університету Фудань в Угорщині, яке, якщо воно буде завершено, стане серйозним оновленням присутності м'якої сили Китаю в той час, коли академічна свобода в країні вже занепадає. Це також стане сходинкою в спробі Китаю стати провідним міжнародним гравцем у сфері вищої освіти, поставивши Китай у пряму конкуренцію з провідними університетами США та Європи⁹⁸.

В підсумку, швидке глобальне піднесення Китаю створило нові виклики. Операції стратегічного впливу Китаю все частіше націлені на Європейський Союз, особливо на країни Центрально-Східної Європи, які входять до формули регіонального співробітництва Китаю «16+1» (пізніше 14+1). Пекін розглядає регіон як важливий плацдарм для своєї подальшої економічної експансії в Європі. Китай використовує місцеві вразливості та слабкі сторони, такі як крихкі державні інститути, захоплення еліт та слабке громадянське суспільство, щоб здійснювати власний економічний, політичний вплив та вплив «м'якої сили». Антизахідні наративи є ще одним поширених інструментів пропагандистського інструментарію Китаю. Китай і КПК, часто висувають негативні наративи щодо демократичних країн. Використання Китаєм антизахідних наративів найбільш виражене в країнах, де сильніші проамериканські та проєвропейські настрої. Комуністична партія Китаю (КПК) успішно змусила Європейський Союз пом'якшити критику Китаю, пов'язані з

⁹⁸ Там само.

пандемією COVID-19. Китай давно усвідомив небезпеку соціальних мереж, тому успішно використовує цей інструмент проти європейських країн, у зв'язку з чим, останніми було прийнято ряд ініціатив задля запобіганню китайському впливу.

2.3 Особливості реалізації стратегічних інтересів на Африканському континенті

Африка має величезне економічне, політичне та безпекове значення для Китаю. Економічні інтереси Пекіна включають: Африканські природні ресурси, доступ до ринків для інвестицій та експорту, а також глобальне розширення китайського бізнесу. У цьому контексті його відносини з Південною Африкою є важливими, оскільки це один із найбільших економічних партнерів Китаю в Африці. Китай також має чотири основні політичні інтереси на континенті: покращити свій імідж і посилити вплив Китаю, ізолювати Тайвань для просування політики «Єдиного Китаю», забезпечити стабільність своїх економічних партнерів і протидіяти міжнародним нормам, які Китай вважає проблематичними. Особливо важлива суперечлива політична участь Китаю в Судані та Південному Судані. Нарешті, політичні та економічні інтереси Китаю визначають його інтереси безпеки як «захист розвитку подій в економічній сфері та зростання політичного впливу». Китай на багатосторонньому та двосторонньому рівні розширив свої відносини у сфері безпеки та оборони з багатьма державами, такими як Джибуті. Створення першої закордонної військово-морської бази країни в Джибуті демонструє готовність Китаю посилити свої можливості регіонального проектування влади. Китайська присутність в Африці має різні наслідки для регіону. Його стратегічна участь створює певні можливості та виклики для континенту. Хоча гнучкі китайські кредити, фінансування торгівлі та недорогі промислові товари мають велике значення для африканських країн, місцева робоча сила та фабрики страждають від китайської комерційної експансії. Підтримка Китаєм африканських режимів, які порушують права людини, також викликала критику з боку

Заходу⁹⁹.

Зараз Китай є найбільшим торговим партнером Африка, а китайсько-африканська торгівля перевищує 200 мільярдів доларів на рік. За даними McKinsey, в даний час по всьому африканському континенту працює понад 10 000 фірм, що належать китайцям, а вартість китайського бізнесу там з 2005 року становить понад 2 трильйони доларів, з яких в даний час на порядку денному 300 мільярдів доларів інвестицій. Африка також затьмарив Азію як найбільший ринок для закордонних будівельних контрактів Китаю. Щоб зберегти цей імпульс, Пекін нещодавно оголосив про створення фонду розвитку Африка інфраструктури «Один пояс, один шлях» у розмірі 1 мільярда доларів, а в 2018 році – колосальний пакет допомоги Африці в розмірі 60 мільярдів доларів, тому очікуйте, що Африка продовжить коливатися на схід, оскільки економічні зв'язки з Китаєм стають все більш численними і міцними¹⁰⁰.

Простіше кажучи, підтримуючи африканські країни економічно та фінансово, Китай створює клієнтську базу країн, що дозволить йому організувати відродження сильного та могутнього Китаю. Анн Чен, професор Колеж де Франс, пише, що «протягом більш ніж двох тисячоліть «Китай» мав особливість не тільки вважати себе центром світу [...], але й бути світом [і] охоче називав себе «всім, що під небом» (*тянься*)»¹⁰¹.

Антизахідний і проглобальний наратив Півдня дозволив поглибити зв'язки з Африканським континентом, 54 країни якого мають право голосу в Генеральній Асамблеї ООН. Це допомагає пояснити своєрідне переписування історії, позначене публікацією в 1999 році книги, що розповідає про 50 років китайської дипломатії. У цій розповіді Африка постає героєм, чия підтримка допомогла Китайській Народній Республіці відтіснити Китайську Республіку

⁹⁹ Abid F., Fatima H., Safdar A. China's Strategic Involvement in Africa and its Regional Implications (1949-2022) // NUST Journal of International Peace and Stability. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/367537133_China%27s_Strategic_Involvement_in_Africa_and_its_Regional_Implications_1949-2022

¹⁰⁰ Shepard W. What China Is Really Up To In Africa // Forbes. 2019. URL: <https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2019/10/03/what-china-is-really-up-to-in-africa/?sh=e81e17859304>

¹⁰¹ Abid F., Fatima H., Safdar A. China's Strategic Involvement in Africa and its Regional Implications (1949-2022) // NUST Journal of International Peace and Stability. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/367537133_China%27s_Strategic_Involvement_in_Africa_and_its_Regional_Implications_1949-2022

(Тайвань) і приєднатися до Ради Безпеки ООН, навіть якщо ефективна підтримка Африки насправді була дуже запізнілою¹⁰².

Навчання політичних партій є ще одним елементом політики Китаю щодо Африки. Програми, керовані Центральною партійною школою, складаються з лекцій з ідеології та партійного будівництва, знайомства з китайською культурою, візитів на місця та наставництва африканських політичних лідерів, а також направлення китайських партійних чиновників на континент як політичних радників. Ці програми сягають 1960-х років на підтримку африканських антиколоніальних рухів, але тепер вони були розширені, щоб включити політичні партії, які не мають досвіду у визвольних рухах. Вони також є високотехнічними, включаючи практичне навчання тому, як створити організаційні структури, ідеологічну роботу, системи пропаганди та партійне управління. За словами Комуністичної партії Китаю, ціль цих програм полягає в «навчанні братських африканських політичних партій досвіду Китаю в економічному розвитку та політичному управлінні». Це змусило декого критикувати навчання за зміцнення авторитарних моделей, які можуть посилити нестабільність на континенті. Хоча багато правлячих еліт із ентузіазмом сприймають ці програми, деякі африканські спостерігачі бачать проблеми в їх повному застосуванні в африканському контексті. Китайська модель, наприклад, наголошує на підпорядкуванні армії та уряду партійному контролю — динаміці, яка робить сектор безпеки вразливим до політизації за рахунок професіоналізму. Це особливо проблематично в Африці, враховуючи стійкість політичних партій, заснованих на особистісних принципах, і стилів управління. Як багато хто припускає, підхід «партійної армії» може бути особливо шкідливою моделлю в розділених суспільствах, де сектори безпеки призначені для обслуговування окремих політичних лідерів, а не для нації¹⁰³.

Тривала пандемія COVID-19 поставила нові виклики для дипломатичних зусиль Пекіна в Африці та може змінити відносини та імідж Китаю на

¹⁰² Pairault T. China's Presence in Africa Is at Heart Political // The Diplomat. 2021. URL: <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-at-heart-political/>

¹⁰³ Nantulya P. Pursuing the China Dream through Africa: Five Elements of China's Africa Strategy // Africa center for strategic studies. 2017. URL: <https://africacenter.org/spotlight/china-dream-five-elements-china-africa-strategy/>

континенті. У квітні 2020 року африканські лідери висловилися та поскаржилися уряду Китаю в незвичайно відвертих виразах на повідомлення про жорстоке поводження з африканцями, які проживають у Китаї, включно з діями, вжитими місцевими урядовцями та підприємствами, які примусили виселити деяких африканців, які проживали в Чи не дозволяли африканцям заходити в ресторани та магазини. Ці дії нібито були зроблені для того, щоб зупинити поширення COVID-19. Африканський союз, а також багато африканських країн, які часто підтримували Пекін, такі як Гана, Кенія, Нігерія, Південна Африка та Уганда, висловили занепокоєння таким розвитком подій. Уряди Гани та Нігерії, наприклад, викликали послів Китаю у своїх країнах, щоб висловити своє невдоволення цією очевидною дискримінацією на расовому ґрунті. Крім того, група південноафриканців, які проживають у Китаї, звернулася до Комісії з прав людини Південної Африки з проханням репатріювати їх до Південної Африки через ймовірні зловживання, яких вони зазнали в Китаї. Китайський уряд зіткнувся з подальшою дипломатичною проблемою ще в травні, коли африканські країни вирішили не підтримувати Пекін у Всесвітній організації охорони здоров'я. Незважаючи на рішучу опозицію Пекіна щодо проєкту резолюції, запропонованого Австралією, який закликає до незалежного розслідування COVID-19, Африканська група ООН, до складу якої входять усі 54 міжнародно визнані африканські держави, підписала ініціативу Кан Берри. У серпні Кенія заборонила імпортувати деяких засобів індивідуального захисту з Китаю, які використовуються для боротьби з COVID-19, посилаючись на проблеми з якістю. За словами посла Шінна, хоча заборона суттєво не вплине на китайсько-кенійські відносини, стурбованість якістю засобів індивідуального захисту китайського виробництва є «загальною темою, яку чують у всій Африці»¹⁰⁴.

Пекін активно просуває в Африці свою модель техноавторитаризму або політичного контролю, якому сприяють репресивне управління Інтернетом і інтрузивні технології. Домінування Китаю на телекомунікаційному ринку Африки створило умови для авторитарних лідерів на континенті для подальшої

¹⁰⁴ China's strategic aims in Africa. P.149. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter_1_Section_3--Chinas_Strategic_Aims_in_Africa.pdf

інституціоналізації своїх репресивних нахилів за допомогою контролю в Інтернеті та цифрових технологій стеження. На відміну від демократичної моделі Інтернету з багатьма зацікавленими сторонами, Пекін продає африканським урядам концепцію «інтернет-суверенітету», згідно з якою кожна країна має право контролювати свій внутрішній інтернет-простір. За словами Адріана Шахбаза, Директор з досліджень технологій і демократії Freedom House: «Китайська влада продає місцевим політикам не лише продукти для «контролю» своїх суспільств, але й бачення того, як побудувати процвітаючу та стабільну державу без необхідності передавати владу громадянам». Кілька країн наслідують підхід Китаю до управління Інтернетом. Наприклад, Браян Мушимба, міністр транспорту та зв'язку Замбії, запропонував «китайський шлях» для управління Інтернетом, який включає погрози заборонити Google та Facebook, нібито для боротьби з дезінформацією в Інтернеті. У рамках цих зусиль Замбія приймає закони про кіберзлочинність і кібербезпеку, згідно з якими розміщення інформації в Інтернеті, що завдає шкоди національній безпеці, каратиметься тюремним ув'язненням. Принаймні кількох замбійців уже відправили до в'язниці за звинуваченнями в наклепі за критику президента Едгара Лунгу в публікаціях у соціальних мережах. Організації громадянського суспільства, такі як Media Institute of Southern Africa Zambia та Bloggers of Zambia, критикували урядові плани кібербезпеки. Нігерія, Танзанія, Уганда, і Зімбабве також прагнули прийняти аспекти пекінської моделі управління Інтернетом. Китайські телекомунікаційні компанії надавали автократичним режимам пряму допомогу в придушенні опозиції. За словами високопоставлених чиновників служби безпеки Замбії, технічні працівники Huawei допомогли уряду отримати доступ до телефонів і сторінок у Facebook групи блогерів, які керували ключовим опозиційним веб-сайтом, який неодноразово критикував президента Лунгу. Принаймні двоє експертів Huawei, які працюють у підрозділі кіберспостереження телекомунікаційного регулятора Замбії, постійно контактували з поліцейськими підрозділами, які були направлені для арешту блогерів. Китай так само підтримував президента Мусевені, якому вже 33 роки як правитель Уганди, у збереженні влади,

використовуючи китайські технології для придушення інакомислення¹⁰⁵. У серпні 2019 року Wall Street Journal повідомила, що в 2018 році високопоставлені співробітники розвідки Уганди залучили техніків Huawei, щоб вони допомогли їм проникнути в цифрові комунікації Bobi Wine — опозиції, член парламенту, який балотується від президента Мусевені у 2021 році, що призвело до арешту пана Вайна та десятків його прихильників. Пекін також сприяє зростанню цифрового авторитаризму в Африці через продаж передових технологій стеження. Ці зусилля включають просування Пекіном «Цифрового шовкового шляху» — підмножини BRI, — за допомогою якого Китай значно розширив продаж цифрових технологій на континенті. (Щоб дізнатися більше про експансію Китаю на ринок електронної комерції та цифрову економіку Африки, дивіться «Цифровий шовковий шлях в Африці» далі в цьому розділі.)

Деякі африканці висловили тривогу, що дані, зібрані китайськими технологічними компаніями для африканських урядів, можуть бути передані Пекіну. Як зазначив пан Фельдштейн у своїх свідченнях, це занепокоєння щодо конфіденційності даних викликає занепокоєння в деяких африканських державах, особливо в демократичних країнах, таких як Ботсвана, Гана, Маврикій і Південна Африка. Існує принаймні один приклад того, як країна, можливо, ділиться з китайським урядом даними, зібраними китайською технологічною компанією. У 2018 році уряд Зімбабве підписав угоду з CloudWalk Technology, компанією з Гуанчжоу, про створення національної бази даних розпізнавання обличчя і системи моніторингу. Згідно з угодою, Зімбабве надсилатиме біометричні дані про мільйони своїх громадян до Китаю, щоб допомогти в розробці алгоритмів розпізнавання обличчя — угода, яка не мала участі зімбабвійського народу. Австралійський інститут стратегічної політики описує цю угоду як форму «колоніалізму даних»¹⁰⁶.

Отже, Африка має величезне економічне, політичне та безпекове значення для Китаю. Китай має чотири основні політичні інтереси на

¹⁰⁵ China's strategic aims in Africa. P.154. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter_1_Section_3--Chinas_Strategic_Aims_in_Africa.pdf

¹⁰⁶ Там само.

континенті: покращити свій імідж і посилити вплив Китаю, ізолювати Тайвань для просування політики «Єдиного Китаю», забезпечити стабільність своїх економічних партнерів і протидіяти міжнародним нормам, які Китай вважає проблематичними. Китайська присутність в Африці має різні наслідки для регіону. Його стратегічна участь створює певні можливості та виклики для континенту. Хоча гнучкі китайські кредити, фінансування торгівлі та недорогі промислові товари мають велике значення для африканських країн, місцева робоча сила та фабрики страждають від китайської комерційної експансії. Також виникає занепокоєння підтримка Китаєм африканських режимів, які порушують права людини, також викликала критику з боку Заходу. Для протистояння Заходу на Африканському континенті, Китай вдається до програм «навчання братських африканських політичних партій досвіду Китаю в економічному розвитку та політичному управлінні». Пекін активно просуває в Африці свою модель техноавторитаризму або політичного контролю, якому сприяють репресивне управління Інтернетом і інтрузивні технології. Домінування Китаю на телекомунікаційному ринку Африки створило умови для авторитарних лідерів на континенті для подальшої інституціоналізації своїх репресивних нахилів за допомогою контролю в Інтернеті та цифрових технологій стеження.

Підсумовуючи викладене у другому розділі можна дійти наступних висновків:

По-перше, Пекін активно використовує концепції, пов'язані зі стратегічними інформаційними операціями, як засіб прямого впливу на процес і результати у сферах стратегічної конкуренції. Концепція «Три війни» базується на трьох взаємодоповнюючих стратегіях: (1) скоординоване використання стратегічних психологічних операцій; (2) відкрите та приховане маніпулювання засобами масової інформації; та (3) правова війна, спрямована на маніпулювання стратегіями, оборонною політикою та сприйняттям цільової аудиторії за кордоном. В своєму прагненні зламати волю до боротьби противника, в межах втілення концепції, КПК вдається як до інструментів «м'якої сили», так і до кібершпигунства та кібератак, а також до методів залякування, економічного та політичного тиску, залучення громадянського

суспільства до поширення провладних наративів через соціальні мережі.

По-друге, Пекін розглядає Європу, а особливо країни Центрально-Східної Європи, як важливий плацдарм для своєї подальшої економічної експансії. Китай давно усвідомив небезпеку соціальних мереж, тому успішно використовує цей інструмент проти європейських країн, у зв'язку з чим, останніми було прийнято ряд ініціатив задля запобіганню китайському впливу. Антизахідні наративи є ще одним поширених інструментів пропагандистського інструментарію Китаю. Китай і КПК, часто висувають негативні наративи щодо демократичних країн.

По-третє, Пекін активно просуває в Африці свою модель техноавторитаризму або політичного контролю, якому сприяють репресивне управління Інтернетом і інтрузивні технології. Для протистояння Заходу на Африканському континенті, Китай вдається до програм «навчання братських африканських політичних партій досвіду Китаю в економічному розвитку та політичному управлінні».

Розділ 3.

Позиціонування КНР в кіберпросторі як інструмент реалізації зовнішньої політики

3.1 Інформаційний вимір китайсько-російських взаємовідносин у контексті реалізації КНР національних інтересів

Спільне суперництво із США знову об'єднало КНР та РФ проти спільного «ворога» як і в перші роки «холодної війни». Хоча й у держав немає відкритого ідеологічного збігу, проте обидва уряди поділяють ворожість до інакшомислення, глибоку підозру щодо втручання Заходу, бажання розширити сфери свого впливу і встановити жорсткий контроль над власними громадянами.

Зрештою, лідери обох країн засуджують гегемонію США та розглядають Сполучені Штати та їхні альянси як виклик своїй національній безпеці та національним інтересам. І китайські, і російські політики прагнуть використати існуючі розбіжності в західних суспільствах, одночасно послаблюючи зв'язки між Сполученими Штатами та їхніми союзниками за допомогою інформаційних операцій та інших засобів. Крім того, і Кремль, і Чжуннаньхай мають намір розрядити західну критику (і передбачувані наміри повалити) їхні політичні режими, одночасно просуваючи свої власні корисливі, дружні до уряду наративи. Окрім цих спільних стратегічних цілей, обидві країни тактично

спіралися на власну історію, а також вчилися одна в одній та в інших.

Схожість між китайською та російською онлайн-поведінкою значною мірою є результатом ретельного, але незалежного вивчення та творчої адаптації інструментів Кремля китайськими акторами, а не вираженням активної, постійної співпраці між двома урядами. Проте не можна знецінювати вплив довготривалих китайсько-російських (радянських) відносин протягом останніх ста років на формування та вдосконалення інструментів інформаційно-психологічного впливу для реалізації зовнішньополітичних завдань¹⁰⁷.

Новоутворена в ХХ столітті КПК здійснювала формування комуністичної свідомості під проводом більшовицької Росії. Навчальні центри у Москві готували молодих пропагандистів для роботи в партії, уряді та армії. В період 1923-1927 років відбувся розквіт комуністичної пропаганди та агітації¹⁰⁸.

КПК ще до заснування Народної Республіки в 1949 році почала транслювати ідеологічну програму в публічних новинах, розважальних ЗМІ та традиційних засобах комунікації, таких як т.зв. новорічні картинки. Вони також сприйняли методи пропаганди СРСР, такі як вистави та стінгазети¹⁰⁹.

Нарівні із візуалізованою формою пропаганди дієвим стався феномен лозунгів які закликають або звертаються у лаконічній формі до населення¹¹⁰.

1 жовтня 1949 р. Пекін проголосив створення Китайської Народної Республіки, і відбулося її зближення з Радянським Союзом, в результаті – Китай зазнав економічної ізоляції з боку США та інших країн НАТО¹¹¹.

Китайська пропаганда зверталася до жителів Заходу з моменту

¹⁰⁷ Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>

¹⁰⁸ Hu Shih. Communist Propaganda and the Fall of China // Columbia Law Review, Vol. 54, No. 5, Community Security vs. Man's Right to Knowledge. 1954. P. 781 URL: https://www.jstor.org/stable/1119719?read-now=1#page_scan_tab_contents

¹⁰⁹ Lina Jia. Bildpropaganda in China zwischen 1949 und 1989. Die Bildende Kunst als politisches Mittel am Beispiel der Propagandaplakate im chinesischen Kommunismus. Doctoral Thesis / Dissertation // GRIN. 2017 URL: <https://www.grin.com/document/377860>

¹¹⁰ Макарова Ю. О. Лозунги как инструмент политической пропаганды и агитации китайского государства // Политические науки. Вестник ЗабГУ № 09 (112). 2014. С. 14.

¹¹¹ Макарова Ю. О. Лозунги как инструмент политической пропаганды и агитации китайского государства // Политические науки. Вестник ЗабГУ № 09 (112). 2014. С.14.

заснування Китайської Народної Республіки (КНР) в 1949 році. З цією метою експлуатовалось візуальне мистецтво. Одні симпатизували новому режиму, а інші бачили в плакатному мистецтві щось чуже, підривне і загадкове. Плакати служили своєрідним сувеніром з революційного Китаю, на відміну від більш традиційних ремесл¹¹². Аналогічні форми та інструменти пропаганди застосовувалися радянським керівництвом. Природньо, що новоутворена КНР на чолі з комуністичною партією адаптувала «винаходи» СРСР для здійснення інформаційної політики. на етапі побудови держави зовнішня політика КНР була спрямована на зближення СРСР, саме тому ідеологічні вороги Радянського союзу ставали ворогами Китаю. В той час інформаційно-політичні операції КПК створювались у співпраці із КПСС та були спрямовані на внутрішнього споживача для розпалювання ненависті до капіталістичного світу та мобілізації боєздатного населення для участі у бойових діях в різних куточках світу. Але у 60-х роках і до смерті Мао Цзедуну КНР увійшла у «період упорядкування» зовнішньої політики. Так звана «боротьба на два фронти» проявлялась у протистоянні не тільки США, а й СРСР. Боротьба із нещодавнім союзником спричинила одну із перших інформаційних війн з іноземною державою.

Як Радянський Союз, так і Китай вмiло розповсюджували пропагандистські матеріали, які ставали все ефективнішими та різноманітнішими з розвитком нових технологій. Китай монополізував передачу новин і використовували газети, радіо, телебачення та інші канали для ідеологічної обробки власного та ворожого населення. Ретельне дослідження засобів інформаційного впливу один проти одного, вдосконалення та випробовування проти недружньої держави призвели до уніфікації інформаційної діяльності КНР та СРСР, очевидно, що процес був не запланованим, проте достатньо природнім. У 1990-х роках співпраці між Китаєм і Росією сприяло їхнє спільне бажання збалансувати вплив Сполучених Штатів і створити багатополярну міжнародну систему¹¹³.

При розшифровці подібностей між прийомами російських і китайських

¹¹² Stefan R. Landsberger. *Creating China Visually: Collecting Chinese Propaganda Posters* // Harvard International Review. 2019 URL : <https://hir.harvard.edu/creating-china-visually/>

¹¹³ Урбански С. Непримиримый противник. Создание образа врага на советско-китайской границе в 1969—1982 гг. // УДК: 94(41/99) С.34-52

інформаційних операцій важливо відзначити два загальних джерела натхнення. По-перше, це набір методів, які обидві країни використовують для придушення внутрішнього інакомислення в Інтернеті та посилення проурядових меседжів. Армії ботів були розроблені і розгорнуті Москвою і Пекіном в останні роки незалежно один від одного для цих цілей. Зовсім нещодавно ці боти були адаптовані та перепрофільовані для проведення інформаційних операцій та операцій впливу на світовій арені з різним ступенем успіху. Друге джерело натхнення – стратегія публічної дипломатії, розроблена Сполученими Штатами під час першого терміну колишнього президента Барака Обама. Дослідницькі інтерв'ю показують, що і Росія, і Китай ретельно вивчили інструментарій цифрової дипломатії США і адаптували його одночасно, але незалежно один від одного¹¹⁴.

Китайські офіційні особи та лідери явно звернули увагу на триумфи Росії. Звичайно, Китай роками використовував примусову та приховану жорстку силу, включаючи дезінформацію, на Тайвані та в деяких частинах Південно-Східної Азії. Загалом два авторитарні гіганти зараз стратегічно ближчі, ніж будь-коли за останні десятиліття. Сьогодні «всеосяжне стратегічне партнерство» між Росією та Китаєм включає військову співпрацю, передовий продаж зброї та союзництво для підтримки організацій, які конкурують із Бреттон-Вудськими інституціями.

У рамках цього тіснішого партнерства Пекін, вочевидь, вивчив і навчився на прикладі використання Москвою дезінформації та інших засобів для таємного та примусового втручання в політику та суспільство інших держав. Наприклад, у 2018, 2019 та 2020 роках Китай використовував дезінформаційні кампанії в Гонконзі, явно змодельовані за зразком російської тактики, хоча вони не були настільки витонченими. Китайські офіційні особи також заявили, що успіхи Москви у зміні виборів у Європі та США змусили їх задуматися про те, як Пекін може повторити такі перемоги,

¹¹⁴ Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>

і які кремлівські інструменти Китай повинен скопіювати¹¹⁵.

Вже у 2009 році Росія та Китай підписали угоду про співробітництво у сфері міжнародної інформаційної безпеки в рамках Шанхайської організації співробітництва. Пізніше, у 2011 році, обидві країни подали до Організації Об'єднаних Націй пропозицію щодо міжнародного кодексу поведінки з інформаційної безпеки. Хоча ця пропозиція не отримала достатньої підтримки у профільному комітеті Генеральної Асамблеї, Росія та Китай подвоїли свої зусилля. Усі ці ініціативи були спрямовані на просування поглядів Росії та Китаю на різноманітні питання кібербезпеки, одночасно зміцнюючи їхні позиції в міжнародних дискусіях¹¹⁶.

В статті Річарда Макгрегора в онлайн газеті Washington Post зазначив про зацікавленість китайським урядом тим, як Москва сіє хаос у Вашингтоні своїм втручанням у президентські вибори 2016 року та іншими своїми онлайн-зусиллями.

«Один китайський чиновник відверто сказав мені, що успіх Росії спонукав їх по-новому поглянути на те, які інструменти вони можуть використовувати, щоб проникнути в політику в таких місцях, як Філіппіни і Тайвань, або схилити чашу терезів на користь бажаного кандидата, або підірвати і дискредитувати демократичний процес», - зазначив Макгрегор в своїй статті¹¹⁷.

Інтенсивність співпраці між китайськими та російськими державними ЗМІ під час війни в Україні, за даними звіту Doublethink Lab навіть має офіційне підґрунтя.

З 2014 року російські та китайські державні ЗМІ підписали кілька угод. Російські Sputnik News і China Media Group (CMG) є найбільш помітними і важливими гравцями. (До складу CMG входять системи відеоспостереження,

¹¹⁵ Kurlantzick J. How Russia and China Learn From Each Other on Disinformation // Council on foreign relations. 2022. URL: <https://www.cfr.org/blog/how-russia-and-china-learn-each-other-disinformation>

¹¹⁶ The Next Level For Russia-China Cyberspace Cooperation? // Council on foreign relations. 2015. URL: <https://www.cfr.org/blog/next-level-russia-china-cyberspace-cooperation>

¹¹⁷ McGregor R. Trump wants China to help him win. China wants nothing to do with him // The Washington Post. 2019. URL: https://www.washingtonpost.com/outlook/trump-wants-china-to-help-him-win-china-wants-nothing-to-do-with-him/2019/10/10/15fddd9a-eadf-11e9-9c6d-436a0df4f31d_story.html

Китайське національне радіо та Міжнародне китайське радіо.) У 2018 році Sputnik і SMG підписали угоду про співпрацю, орієнтовану на обмін контентом і спільні проекти. Раніше Sputnik мав аналогічні угоди з іншими китайськими ЗМІ (включаючи інформаційне агентство «Сінхуа», «Китайське радіо Інтернешнл» і «Глобал Таймс»), але з моменту становлення SMG як провідного міжнародного медіахолдингу в Китаї компанія стала головним співрозмовником з китайської сторони. Відповідні керівники Sputnik News і SMG — Дмитро Кисельов і Шень Хайсюн (який також є заступником директора відділу пропаганди КПК) — є співголовами Ради з питань ЗМІ Російсько-китайського комітету з питань миру, дружби і розвитку¹¹⁸.

У 2015 році телеканал Russia Today (RT) підписав угоду з державним телебаченням Китаю (CCTV)¹¹⁹. З того ж року Росія і Китай проводять щорічні медіа-форуми, організовані спільно Департаментом пропаганди КПК і Адміністрацією президента Росії. Перший форум відбувся в Санкт-Петербурзі в червні 2015 року, а останній захід в 2020 році відбувся в онлайн-форматі. Офіційні звіти минулих форумів зосереджені на декламуванні офіційних заяв про співпрацю. Про спільну роботу над соціальними мережами не йдеться. Як свідчать інтерв'ю з учасниками форуму, робочий процес вкрай формалізований і обмежується обміном знайомими тезами з боку великих державних ЗМІ¹²⁰.

З 2018 року Китайське державне радіо (CRI) і телебачення співпрацюють із державною газетою «Російская газета» над спільним виробництвом китайсько-російських субтитрів¹²¹.

У 2018 році Sputnik і SMG підписали угоду про співпрацю, орієнтовану

¹¹⁸ Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>

¹¹⁹ Китайські державні медіа активно поширюють російську дезінформацію про війну Україні // Spravdi. 2022. URL: <https://spravdi.gov.ua/kytajsiki-derzhavni-media-aktyvno-poshyruyut-rosijsku-dezinformacziyu-pro-vijnu-ukrayini/>

¹²⁰ Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>

¹²¹ Китайські державні медіа активно поширюють російську дезінформацію про війну Україні // Spravdi. 2022. URL: <https://spravdi.gov.ua/kytajsiki-derzhavni-media-aktyvno-poshyruyut-rosijsku-dezinformacziyu-pro-vijnu-ukrayini/>

на обмін контентом і спільні проекти. Раніше Sputnik мав аналогічні угоди з іншими китайськими ЗМІ (включаючи інформаційне агентство «Сінхуа», «Китайське радіо Інтернешнл» і «Глобал Таймс»), але з моменту становлення CMG як провідного міжнародного медіахолдингу в Китаї компанія стала головним співрозмовником з китайської сторони. Відповідні керівники Sputnik News і CMG — Дмитро Кисельов і Шень Хайсюн (який також є заступником директора відділу пропаганди КПК) — є співголовами Ради з питань ЗМІ Російсько-китайського комітету з питань миру, дружби і розвитку. Незважаючи на фанфари, угода 2018 року обмежується двостороннім обміном контентом, а матеріали CMG про Китай з'являються на платформах Sputnik News російською мовою і навпаки. Згідно з численними інтерв'ю, люди, які працюють у державних пропагандистських системах з обох сторін, описують угоду як значною мірою символічну та формалістичну, з особливим акцентом на висвітленні стандартних урядових наративів про те, що китайсько-російські відносини досягли «найвищого рівня співпраці в історії». Що ще важливіше, ці угоди націлені на внутрішню аудиторію і не включають спільні проекти, орієнтовані на глобальну аудиторію¹²².

Крім того, російські офіційні ЗМІ, зокрема інформаційне агентство Sputnik, публікують новини китайською мовою для китайських читачів і мають акаунти в китайській соціальній мережі Weibo.

Згідно з нею усі медіаплатформи в КНР повинні використовувати лише офіційні новини, публіковані державною газетою People's Daily, інформаційним агентством Xinhua або китайським державним телебаченням CCTV, тобто ЗМІ, які підписали вже згадані угоди про обмін контентом зі своїми російськими візаві.

Російську пропаганду також підтримують і державні акаунти в соціальних мережах, включно з Twitter і Facebook. Останні в Китаї заблоковані, але це не заважає їх використовувати для впливу на зовнішню китайськомовну аудиторію.

¹²² Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>

Вони також посилаються на російські акаунти у соцмережах, як на джерело інформації і далі модифікують російські пропагандистські новини відповідно до своїх потреб¹²³.

Існує також урядовий підкомітет зі співробітництва між китайськими та російськими національними медіа-акторами, який підпадає під компетенцію російсько-китайської міжурядової комісії з гуманітарного співробітництва. Співголовами комісії є посадовці на рівні віце-прем'єр-міністра, а підкомітет з питань ЗМІ – заступники міністрів зв'язку. Його метрики успіху зосереджені на кількості спільних заходів, спільних семінарів та спільних публікацій. Однак цей підкомітет займається двосторонньою співпрацею між російськими та китайськими медіа-акторами для внутрішньої, а не іноземної аудиторії¹²⁴.

Росія і Китай об'єднані у своїх зусиллях послабити єдність між союзниками і партнерами США і послабити вплив США на країни і міжнародні інститути. Більш того, Росія і Китай працюють над зменшенням центрального місця США у світовій економічній системі. Москва і Пекін вже співпрацюють, щоб обійти санкції США і експортний контроль, пом'якшуючи наслідки економічного тиску США. За межами Сполучених Штатів російські наративи, спрямовані на підрив довіри до інститутів, що створить родючий ґрунт для вкорінення китайських наративів про недоліки демократії та перевагу авторитарних систем. Крім забруднення глобального інформаційного середовища, Пекін і Москва, швидше за все, запропонують альтернативні платформи для поширення інформації. Цей тип синергії також, ймовірно, перейде в нові сфери, такі як штучний інтелект (ШІ) та інші нові технології. Зокрема, Росія та Китай пропонують моделі та різні підходи до цифрового авторитаризму. Незважаючи на те, що вони обирають різні шляхи використання технологій для більш ефективного контролю над своїми людьми, разом вони пропонують низку варіантів, які роблять цифровий контроль більш доступним і

¹²³ Китайські державні медіа активно поширюють російську дезінформацію про війну Україні // Spravdi. 2022. URL: <https://spravdi.gov.ua/kytajski-derzhavni-media-aktyvno-poshyruyut-rosijsku-dezinformacziyu-pro-vijnu-ukrayini/>

¹²⁴ Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>

гнучким для ширшого кола країн. Працюючи разом, вони також можуть досягти прогресу в підходах до спостереження та прогнозного аналізу¹²⁵.

Варто зазначити, що у 2021 році КНР опублікував позиційний документ щодо регулювання військового застосування штучного інтелекту (ШІ), закликавши сторони дотримуватися національних або регіональних етичних норм щодо ШІ¹²⁶, а вже наступного року опубліковано аналогічний документ щодо зміцнення етичного управління ШІ¹²⁷.

Кібершпигунство не є основою китайсько-російського співробітництва в галузі кібербезпеки. Подібно до спільних зусиль Росії та Китаю протистояти світовому порядку, в якому домінують США, наполягання на «кіберсуверенітеті» є спільним стратегічним інтересом, який контрастує з відстоюванням США «кіберсвободи». Китайська ідея кіберсуверенітету була вперше згадана в 2010 році в білій книзі під назвою «Інтернет в Китаї» і була підкріплена президентом Китаю Сі Цзіньпіном на Саміті БРІКС у 2014 році¹²⁸.

8 травня 2015 року Російська Федерація та Китайська Народна Республіка підписали двосторонню угоду про співробітництво у сфері міжнародної інформаційної безпеки. Договір, який дехто назвав «пактом про ненапад» для кіберпростору, детально описує спільні заходи, які обидва уряди зобов'язуються вжити, включаючи обмін інформацією та посилення наукового та академічного співробітництва. Таким чином, Росія та Китай продовжують просувати своє бачення «інформаційної безпеки» – погляд на проблеми безпеки в кіберпросторі, який помітно відрізняється від західних підходів до «кібербезпеки»¹²⁹.

¹²⁵ Kendall-Taylor A. Shullman D. Navigating the Deepening Russia-China Partnership // CNAS. 2021. URL: <https://www.cnas.org/publications/reports/navigating-the-deepening-russia-china-partnership>

¹²⁶ Position Paper of the People's Republic of China on Regulating Military Applications of Artificial Intelligence (AI). // Ministry of foreign affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/wjzcs/202112/t20211214_10469512.html

¹²⁷ Position Paper of the People's Republic of China on Strengthening Ethical Governance of Artificial Intelligence (AI). // Ministry of foreign affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/wjzcs/202211/t20221117_10976730.html

¹²⁸ Yuxi Wei. China-Russia Cybersecurity Cooperation: Working Towards Cyber-Sovereignty // The Henry M. Jackson School of International Studies. University of Washington. 2016. URL: <https://jsis.washington.edu/news/china-russia-cybersecurity-cooperation-working-towards-cyber-sovereignty/>

¹²⁹ The Next Level For Russia-China Cyberspace Cooperation? // Council on foreign relations.

На противагу цьому, китайська шпигунська діяльність щодо США знизилася після того, як США та Китай підписали угоду про кібербезпеку у вересні 2015 року. Однак кількість кібершпигунських атак «китайськомовних» груп на російські об'єкти зросла на 300 відсотків з грудня 2015 року по лютий 2016 року, як зазначив Костін Раю, провідний експерт з безпеки «Лабораторії Касперського», міжнародної групи з безпеки програмного забезпечення зі штаб-квартирою в Москві. Перший російсько-китайський форум з розвитку та безпеки у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, що відбувся у Москві у квітні 2016 року, ілюструє поглиблення китайсько-російського співробітництва у сфері кіберсуверенітету¹³⁰.

Про зростаючу співпрацю між двома країнами свідчать документи та записи зустрічей за зачиненими дверима у 2017 та 2019 роках між посадовими особами Адміністрації кіберпростору Китаю (САС), головного інтернет-регулятора, та Роскомнадзору, урядового органу, відповідального за охорону російського Інтернету. Китайські чиновники прагнули отримати російський досвід у регулюванні ЗМІ та боротьбі з народним інакомисленням. У 2019 році офіційні особи САС також звернулися до Роскомнадзору з проханням заблокувати різноманітні пов'язані з Китаєм посилання на новинні статті та інтерв'ю, які, на їхню думку, мають «небезпечний характер і завдають шкоди суспільним інтересам».

В іншому випадку в липні 2017 року Олександр Жаров, який обіймав посаду голови Роскомнадзору до 2020 року, просить китайську делегацію на чолі з Жень Сяньліном, тодішнім заступником міністра САС, допомогти організувати візит російських фахівців до Китаю, де вони могли б вивчити діяльність проекту «Золотий щит» – всеосяжної системи інтернет-цензури та спостереження, яка допомагає скласти те, що в просторіччі відоме як Великий китайський фаєрбол¹³¹.

2015. URL: <https://www.cfr.org/blog/next-level-russia-china-cyberspace-cooperation>

¹³⁰ Yuxi Wei. China-Russia Cybersecurity Cooperation: Working Towards Cyber-Sovereignty // The Henry M. Jackson School of International Studies. University of Washington. 2016. URL: <https://jsis.washington.edu/news/china-russia-cybersecurity-cooperation-working-towards-cyber-sovereignty/>

¹³¹ Belovodyev D., Soshnikov A., Standish R., Systema. Exclusive: Leaked Files Show China And Russia Sharing Tactics On Internet Control, Censorship // Radio Free Europe. 2023. URL:

Китай і Росія також почали інтегрувати свої супутникові навігаційні системи – китайську Beidou і російську ГЛОНАСС. Huawei Technologies Group також сприяє китайсько-російській кіберінтеграції, відкриваючи дата-центри в Москві, Санкт-Петербурзі, Казані, Новосибірську та Нижньому Новгороді¹³².

Отже, протистояння США об'єднало КНР та РФ проти спільного «ворога» як і в перші роки «холодної війни». Хоча й у держав немає відкритого ідеологічного збігу, проте обидва уряди поділяють ворожість до інакшомислення, глибоку підозру щодо втручання Заходу, бажання розширити сфери свого впливу і встановити жорсткий контроль над власними громадянами. Схожість між китайською та російською онлайн-поведінкою значною мірою є результатом ретельного, але незалежного вивчення та творчої адаптації інструментів Кремля китайськими акторами, а не вираженням активної, постійної співпраці між двома урядами. Проте значного впливу завдали достатньо тісні відносини між державами протягом століття. Китай можна вважати учнем тоді ще Радянського Союзу в області пропаганди. Психологічно-інформаційні операції набули значного розвитку в період протистояння між СРСР та КНР. Ретельне дослідження засобів інформаційного впливу один проти одного, вдосконалення та випробовування проти недружньої держави призвели до уніфікації інформаційної діяльності КНР та СРСР, вочевидь, що процес був не запланованим, проте достатньо природнім. З розпадом двополярної системи міжнародних відносин держави скоординували свої зусилля для балансування впливу США. В рамках «всеосяжного стратегічного партнерства» Пекін вивчив використання Москвою дезінформації та інших засобів для таємного та примусового втручання в політику та суспільство інших держав. Китай та Росія підписали низку угод про співробітництво у сферах міжнародної інформаційної безпеки, співпраці державних ЗМІ. Держави скоординовано вдаються до кібершпигунства та заходів щодо авторизації кіберпростору.

<https://www.rferl.org/a/russia-china-internet-censorship-collaboration/32350263.html>

¹³² Korolev. A. A 'No Limits' Partnership? China-Russia Strategic Cooperation // Australian Centre on China in the World. 2023. URL: <https://www.thechinastory.org/a-no-limits-partnership-china-russia-strategic-cooperation/>

3.2. Американський вектор інформаційної стратегії КНР у постбіполярну добу

Наприкінці 1980-х років внутрішня слабкість призвела до розпаду Радянського Союзу, перетворивши раніше біполярну систему на однополярну із США в центрі. Але, починаючи з 1990-х років, глобалізація та цифрова революція сприяли піднесенню Китаю, принісши серію потрясінь у перерозподіл влади. До кінця 2000-х років глобальне лідерство США та однополярна структура влади почали руйнуватися, оскільки економіка Китаю стрімко зростала. Китайські вчені, як правило, припускають, що світова спільнота вітає піднесення Китаю і що воно реструктуризує і реформує глобальний порядок, щоб зробити його більш репрезентативним для більш широкого кола інтересів, особливо інтересів країн, що розвиваються. Справді, китайські аналітики регулярно закликають до більш мирного та справедливого глобального порядку, не надаючи чітких визначень того, як це має виглядати¹³³. У подоланні американській гегемонії та розширення власного впливу, Китай вдається до різноманітних заходів впливу.

У 1997 і 1999 роках американські військові випробували на собі перші атаки китайських хакерів, що змусило уряд США замислитися про реальну загрозу національній безпеці з боку КНР¹³⁴.

Використовуючи різноманітні методи, КНР вербувала американських агентів впливу для відстоювання китайських інтересів у США. Хоча багато з цих агентів впливу служать Китаю мимоволі, вони можуть бути дуже ефективними. У доповіді Конгресу за 1999 рік зазначалося, що «китайський уряд продовжує домагатися впливу в Конгресі різними способами, включаючи запрошення членів Конгресу відвідати КНР, лобіювання етнічних китайських виборців і видатних громадян США, а також залучення ділових інтересів США для вирішення питань, що становлять взаємний інтерес».

¹³³ Hart. M., Jacob J., Rolland N., Stanzel A. Grand Designs: Does China have a 'Grand Strategy'? // European Council on foreign relations. 2017. URL: https://ecfr.eu/publication/grands_designs_does_china_have_a_grand_strategy/

¹³⁴ Евдокимов Е.В. Политика Китая в глобальном информационном пространстве // Международные процессы. 2011. Т. 9. № 1 (25). С. 74–83.

Китай в основному використовує державні або контрольовані урядом преси, щоб її погляди на політичні питання були почуті у Сполучених Штатах Америки. Наприклад, Вень Вей По, який виглядає як періодичний додаток до китайськомовних газет, що видаються в Сполучених Штатах, для впливу на етнічну китайську аудиторію, чиї погляди, в свою чергу, можуть впливати на широкі погляди громадськості Китаю¹³⁵.

Поєднуючи відкриту і таємну діяльність, Китай прагнув отримати стратегічний політичний вплив в американському уряді, щоб впливати на політику і політичний процес. У США Китай докладає зусиль, щоб «вплинути на американських вчених, журналістів, персонал аналітичних центрів та інших формувачів громадської думки...»¹³⁶.

З початку XXI ст. щодо деяких великих урядових систем США було зроблено великі кібератаки з боку Китаю.

На думку низки американських фахівців, ці атаки ретельно готувалися і розроблялися завдяки отриманій інформації від розвідувальних служб. Метою даних атак були мережі Інтернету об'єктів інфраструктури, що цікавлять, і пошук слабких і вразливих місць. Для ефективності кібератак з оборонних та промислових установ США Пекін вдається до використання технічного обладнання, яке перебуває під безпосереднім контролем Народно-визвольної армії Китаю (НВАК). Вашингтон вважає, що керівництво Китаю продовжить проводити операції з отримання не лише даних оборонного та науково-технічного характеру, а й сконцентрується на зборі розвідувальної інформації політичного та економічного характеру щодо комерційних та неурядових організацій, що знаходиться під юрисдикцією міністерства державної безпеки КНР¹³⁷.

Операції з комп'ютерними мережами, включаючи кібероперації,

¹³⁵ Report to Congress on Chinese Espionage Activities Against the United States // FBI/CIA. 12 December 1999. URL: https://irp.fas.org/threat/fis/prc_1999.html

¹³⁶ Terrill, Ross. China's Propaganda and Influence Operations, Its Intelligence Activities That Target the United States, and the Resulting Impacts on U.S. National Security // Hearing Before the U.S-China Economic and Security Review Commission. 30 April 2009. P.65. URL: https://web.archive.org/web/20121030000714/http://www.uscc.gov/hearings/2009hearings/transcripts/09_04_30_trans/09_04_30_trans.pdf

¹³⁷ Krekel B. Capability of the People's Republic of China to Conduct Cyber Warfare and Computer Network Exploitation // DC: Northrop Grumman Corporation. 2009. P.7-12

здійснюються як громадянами Китаю, так і китайським урядом. Оскільки, згідно із щорічною доповіддю до американського конгресу від 2009 року, Сполучені Штати мають слабку критично важливу інфраструктуру, вони вразливі для китайських кібероперацій¹³⁸. Як було описано Конгресу Сполучених Штатів: «У 2007 році Міністерство оборони, інші урядові установи та відомства США, а також аналітичні центри та підрядники, пов'язані з обороною, зіткнулися з численними вторгненнями в комп'ютерні мережі, багато з яких, схоже, походять з КНР», - йдеться у повідомленні¹³⁹.

Китай веде політичне та корпоративне шпигунство з метою доступу до мереж фінансових, оборонних та технологічних компаній та науково-дослідних установ у Сполучених Штатах. Вкладення електронної пошти, які намагаються проникнути в мережі американських компаній і організацій, використовують слабкі місця в програмному забезпеченні. Одержувач відкриває вкладення електронної пошти, очевидно, зі знайомого джерела, що містить програму, вбудовану в комп'ютер одержувача. Дистанційно керована програма дозволяє зловмиснику отримати доступ до електронної пошти одержувача, відправити конфіденційні документи за певними адресами і включає такі інструменти, як веб-камери або мікрофони¹⁴⁰.

У 2007 році агенти китайських військових зламали аерокосмічну фірму Lockheed Martin і викрали десятки мільйонів документів, пов'язаних з найдорожчою американською системою озброєння F-35 Joint Strike Fighter. Незабаром після цього з'явився особливо схожий китайський літак J-31. (Китай заперечує, що вкрав ці плани.) Китайські хакерські атаки на американський бізнес виявили глибоке зіткнення уявлень: Америка почала розглядати Китай як країну майже рівну собі, яка має намір знехтувати правилами, встановленими

¹³⁸ 2009 Report to Congress Archived 16 April 2017 at the Wayback Machine , U.S-China Economic and Security Review Commission. Washington D.C., 2009. P.20. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/annual_reports/2009-Report-to-Congress.pdf

¹³⁹ U.S. Department of Defense Military Power of the People's Republic of China 2008 at the Wayback Machine , Washington, D.C., P.14. URL: https://web.archive.org/web/20121012082939/http://www.defense.gov/pubs/pdfs/China_Military_Report_08.pdf

¹⁴⁰ Cha A. E., Nakashima E. Google China cyberattack part of vast espionage campaign, experts say // The Washington Post. 2010. URL: <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/01/13/AR2010011300359.html>

переважно Заходом¹⁴¹.

З 2010-х років суперництво Китаю та США в інформаційному просторі продовжує збільшуватися, що може призвести до більш «гарячого» конфлікту, який вплине на сучасну міжнародну ситуацію. У 2010 році США звинуватили Китай у зламі електронних скриньок правозахисників, що призвело до того, що до 2013 року почалися жорсткі взаємні звинувачення з боку офіційних осіб двох держав. У березні 2013 р. президент США Б. Обама виступив зі спеціальним розпорядженням щодо процедур державних закупівель високотехнологічних рішень. За цим розпорядженням Держдепартамент США забороняв співпрацю з Китаєм у сфері закупівель ІТ-обладнання для організацій державного сектору¹⁴².

У січні 2013 року газета The New York Times повідомила, що стала жертвою спроб хакерських атак з Китаю протягом попередніх чотирьох місяців після того, як опублікувала статтю-розслідування яке показало, що родичі прем'єр-міністра Китаю Вень Цзябао накопичили статки на кілька мільярдів доларів завдяки діловим операціям. За даними газети, «атаки, схоже, є частиною ширшої кампанії комп'ютерного шпигунства проти американських новинних медіа-компаній, які повідомляли про китайських лідерів і корпорації»¹⁴³.

Навесні 2013 р. Міноборони США виступило з доповіддю перед Конгресом «Військовий і безпековий потенціал КНР у 2013 р.», у змісті якої звинуватило уряд Китаю та НВАК у проведенні ворожих кібератак по Міністерству оборони США та іншим ключовим американським установам. КНР активно застосовує комп'ютерні технології для підтримки розвідувальної діяльності, яка спрямована проти дипломатичних організацій та установ США,

¹⁴¹ Osnos E. The Future of America's Contest with China // The New Yorker. 2020. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2020/01/13/the-future-of-americas-contest-with-china>

¹⁴² Ford C.A. The Evolution of International Security Capacity Building // U.S. Department of State. 20.11.2020. URL: <https://www.state.gov/the-evolution-of-internationalsecurity-capacity-building/>

¹⁴³ Perlroth N. Hackers in China Attacked The Times for Last 4 Months // The New York Times. 2013. URL: <https://www.nytimes.com/2013/01/31/technology/chinese-hackers-infiltrate-new-york-times-computers.html?smid=pl-share>

економічного та індустріального секторів оборони¹⁴⁴.

Американське керівництво вважає, що Китай намагається встановити контроль над інтернет-простором з метою розширення свого «цифрового суверенітету». У травні 2013 р. на Азійському безпековому саміті в Сінгапурі тодішній міністр оборони США Ч. Гейгл заявив про те, що кількість кібератак з боку КНР на об'єкти військового та урядового призначення постійно збільшується¹⁴⁵.

На цю заяву директор Центру китайсько-американських відносин у сфері оборони, створений при Академії військових наук НВАК сфері оборони, створений при Академії військових наук НВАК генерал-майор Йо Юньчжу відповів, що Вашингтон постійно нарощує військову присутність в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, тим самим ставить під питання китайсько-американську довіру¹⁴⁶.

Згідно з дослідженням 2014 року, який спонсорував Пентагон, Китай веде політичну війну проти Сполучених Штатів у рамках стратегії витіснення американських військових з Азії та контролю над морями поблизу її узбережжя.

У звіті оборонного підрядника, підготовленому для Управління чистої оцінки, аналітичного центру Пентагону з питань майбутньої війни, детально описуються «три війни» Китаю як психологічні, медійні та юридичні операції. Вони являють собою асиметричну «військову технологію», яка є сурогатом конфлікту, пов'язаного з ядерною та звичайною зброєю.

Наприклад, економіка Китаю використовувалася для того, щоб погрожувати Сполученим Штатам продажам своїх великих боргових авуарів США, а контрольований державою китайський бізнес чинив тиск на американський бізнес у Китаї. Бойкоти, обмеження на критично важливий експорт, такий як рідкоземельні мінерали, і погрози використовувати хижачку

¹⁴⁴ Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2013 // Annual Report to Congress. Washington, DC: Office of the Secretary of Defense, 2013. P. 36

¹⁴⁵ Hagel Ch. Speech At The Shangri-La Dialogue // USC US-China Institute. 01.06.2013. URL: <https://china.usc.edu/chuck-hagel-%E2%80%9Cspeech-shangri-la-dialogue%E2%80%9D-june-1-2013>

¹⁴⁶ Béraud-Sudreau L. Assessing Chinese defence spending: proposals for new methodologies// International Institute for Strategic Studies (IISS). 31.03.2020. URL: <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2020/03/assessing-chinese-defence-spending>

торговельну практику є іншими засобами м'якої війни Китаю¹⁴⁷.

У 2017 році Китай ухвалив законодавчу базу, яка наказує всім китайцям робити свій внесок у державну безпеку. Центр стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS) оцінив: «Цілком імовірно, що громадяни можуть бути примушені допомагати державним суб'єктам КНР у зусиллях з втручання, якщо і коли ці зусилля підпадають під більш широке визначення «роботи національної розвідки» та «зусиль національної розвідки», як зазначено в Законі»¹⁴⁸.

У доповіді Конгресу в травні 2020 року президент Дональд Трамп висвітлив деякі аспекти цієї загрози політичної війни: «Китайська партія-держава контролює найбільш забезпечений ресурсами набір пропагандистських інструментів у світі. Пекін передає свій наратив через державне телебачення, друковані видання, радіо та онлайн-організації, чия присутність поширюється в Сполучених Штатах і в усьому світі. Крім засобів масової інформації, КПК використовує цілий ряд суб'єктів для просування своїх інтересів у Сполучених Штатах та інших відкритих демократіях. Організації та агенти Об'єднаного фронту КПК націлені на підприємства, університети, аналітичні центри, вчених, журналістів, а також місцевих, державних і федеральних чиновників у Сполучених Штатах і в усьому світі, намагаючись вплинути на дискурс і обмежити зовнішній вплив всередині КНР. Політична війна КНР регулярно підриває діяльність Корпусу морської піхоти США та національну безпеку США в усьому світі»¹⁴⁹.

Компартія Китаю не задовольняється просуванням своєї міжнародної медичної допомоги під час пандемії. Натомість, партія також скористалася

¹⁴⁷ Freeman K. D. China's Three Warfares Goes Further Than Anyone Can Imagine // Global Economic Warfare Risks & Responses. 2014. URL: <https://globeconomicwarfare.com/2014/05/chinas-three-warfares-goes-further-than-anyone-can-imagine/>

¹⁴⁸ Gambill J. China and Russia Are Waging Irregular Warfare Against the United States: It is Time for a U.S. Global Response, Led by Special Operations Command // U.S. Naval Institute. 2021. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/november/china-and-russia-are-waging-irregular-warfare-against-united>

¹⁴⁹ Gershaneck K. To Win without Fighting. Defining China's Political Warfare // Marine Corps University. 2020. URL: <https://www.usmcm.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/To-Win-without-Fighting/>

можливістю, щоб значно розширити негативне висвітлення в ЗМІ реакції США на кризу та здатності Вашингтона бути лідером. Крім того, КПК інтегрувала російську тактику дезінформації у свій і без того потужний апарат інформаційної війни в Інтернеті для поширення теорій змови та дезінформації в американських соціальних мережах.

Антиамериканські меседжі просуваються кількома способами. Перший – через «офіційні» канали, такі як виступи/заяви/інтерв'ю з урядовцями КНР, надруковані у флагманських ЗМІ КНР, таких як «Женьмінь жибао» або «Сінхуа». Чим вищий за рангом урядовець КНР, тим більше ці заяви покладаються на хибні вказівки чи евфемізми, на блиск професіоналізму. Наприклад, після відмови президента Франції Еммануеля Макрона від 22 квітня 2020 року приєднатися до заклику Австралії та США до міжнародного розслідування походження та поширення COVID, міністр закордонних справ КНР Ван І похвалив Францію за її «незалежний дипломатичний стиль, особливо за прихильність до багатосторонності». Це було належним чином опубліковано в Сінхуа. Австралія, з іншого боку, зазнала нападу за те, що вона «прагне повторити» американців — неназваний речник посольства КНР у Канберрі у відповідь на запитання ультранаціоналістичного таблоїду КНР The Global Times (який сам є дочірньою компанією «більш респектабельної» газети «Женьмінь жибао»).

Ця диференціація ще більш очевидна в антиамериканських повідомленнях, що поширюються через «неофіційні» канали, де існує рівень правдоподібного заперечення. Найяскравішим прикладом цього є конспірологічний пост речника МЗС КНР Чжао Ліцзяня у Twitter від 12 березня, в якому він звинуватив армію США у навмисному поширенні COVID в Ухані. Потім цим звинуваченням поділилися понад десяток китайських дипломатів у Twitter.

Крім того, КНР також застосувала методи дезінформації в російському стилі – спам ботів у соціальних мережах – для вставки неправдивих наративів і посилення розбрату в американському суспільстві. Pro Publica, розслідувальна новинна організація, зафіксувала нещодавне зростання кількості облікових записів, які підтримують КПК, зосереджених виключно на критиці Сполучених

Штатів. У їхньому звіті було відстежено понад 10 000 таких облікових записів і відображено, як ці підозрілі користувачі взаємодіяли один з одним, щоб просувати наративи КНР. Одна з технік передбачає використання «індивідуальних» облікових записів у соціальних мережах — облікового запису з особливостями справжнього профілю в соціальних мережах, такими як довга історія облікового запису, регулярні публікації, прямі повідомлення — для публікації «привабливого» коментаря, який потім посилюється за допомогою лайків, ретвітів і вставлених коментарів спам-акаунтами в алгоритми ігрової платформи для просування¹⁵⁰.

У середині березня Сполучені Штати отримали інформацію про потужність цих методів посилення під час пандемії. Китайські оперативники через Twitter, Facebook і текстові повідомлення просували неправдивий наратив про те, що Сполучені Штати ось-ось зайдуть на національний локдаун, який буде застосовуватися Міністерством внутрішньої безпеки і військовими. Як пише *New York Times*, «повідомлення стали настільки поширеними протягом 48 годин, що Рада національної безпеки Білого дому опублікувала оголошення через Twitter, що вони є «фейковими». Цей тип нагнітання паніки являє собою більш агресивне використання дезінформації та відхилення, ніж стандартний метод 50-центової армії КНР, який покриває соціальні мережі США пропагандою КПК на теми, які сприймаються як «анти-КПК». У цьому випадку метою було влаштування загального хаосу, яке саме по собі є тривожною ознакою ескалації інформаційної війни з боку КНР¹⁵¹.

Скоординоване застосування Китаєм інформаційних операцій проти тих, хто кидає виклик його гегемонії, поступово підриває здатність Сполучених Штатів виявляти, стримувати і протидіяти китайському примусу. Якщо залишити все як є, американські установи навіть не усвідомлюватимуть, що займаються самоцензурою на догоду Китаю. По всьому світу КПК ставить в

¹⁵⁰ Chan E. Loftus P. Chinese Communist Party Information Warfare: US–China Competition during the COVID-19 Pandemic // *Journal of Indo-Pacific Affairs*, Air University Press. 2020. URL: <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2173156/chinese-communist-party-information-warfare-uschina-competition-during-the-covi/>

¹⁵¹ Chan E. Loftus P. Chinese Communist Party Information Warfare: US–China Competition during the COVID-19 Pandemic // *Journal of Indo-Pacific Affairs*, Air University Press. 2020. URL: <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2173156/chinese-communist-party-information-warfare-uschina-competition-during-the-covi/>

умови наукові кола, аналітичні центри, Голлівуд і навіть іноземних урядових посередників, використовуючи інформаційні технології, економічний примус, дипломатію батога і пряника, маніпуляції в ЗМІ та правову політику.

Економічний тиск з боку Китаю є ефективним інструментом формування поведінки американських галузей та інституцій, а також примусу до мовчання їхніх критиків. Наприклад, у жовтні 2019 року китайські ЗМІ піддали цензурі ігри команди NBA Houston Rockets після того, як її менеджер написав у Твіттері на підтримку продемократичних протестувальників у Гонконзі. Менеджер швидко видалив твіт, а NBA заявила, що «шкодує» про те, що менеджер образив багатьох у Китаї. Як і NBA, інші американські індустрії, що створюють культуру, такі як Голлівуд, стали вразливими до китайського примусу, оскільки вони надто сильно залежать від китайських ринків та інвестицій¹⁵².

В свою чергу американська ТНК Google розробила прототип цензурованої пошукової системи під назвою Dragonfly, яка б блокувала тисячі слів і фраз, включаючи «права людини» та «студентський протест». Головний виконавчий директор Сундар Пічаї сказав у 2018 році: «Я думаю, що це важливо для нас, враховуючи, наскільки важливим є ринок і скільки на ньому користувачів». Після протестів співробітників Google оголосив, що призупинив роботу над проектом¹⁵³.

Погляд Китаю на національну силу широкий і включає в себе кілька елементів, які уряд США вважає або недоречними, або такими, що належать до сфери приватної промисловості та неурядових організацій. Китай використовує м'яку силу і конкурує в питаннях, які Сполучені Штати часто навіть не визнають частиною ширшого конфлікту. Поряд з очевидними питаннями оборони та дипломатії, авторитарний уряд Китаю вважає питання технології, культури та внутрішньої стабільності важливими для національної могутності. Китай бачить майбутнє, в якому «війна стає все більш цивілізованою», покладаючись на невійськові засоби для нейтралізації загроз і отримання

¹⁵² Gehlen E. Stop China from Winning Without Fighting // U.S. Naval Institute. 2022. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/february/stop-china-winning-without-fighting>

¹⁵³ Osnos E. The Future of America's Contest with China // The New Yorker. 2020. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2020/01/13/the-future-of-americas-contest-with-china>

переваг над конкурентами¹⁵⁴.

На самому початку, після приходу до влади, Сі Цзіньпін описав амбіції Китаю як «китайську мрію» «воскресити» стародавню китайську могутність. Ці амбіції суперечать минулим заявам Китаю про те, що він бажає дотримуватися курсу «мирного розвитку». Ці амбіції, однак, ще не означають, що Китай сформулював свою «велику стратегію» або навіть всеосяжну зовнішньополітичну стратегію. Ши Інхун вказав на це в статті ECFR у 2015 році, заявивши, що Китай тільки починає «розробляти велику стратегію у своїх зовнішніх відносинах»¹⁵⁵.

Таким чином, розпад двополярної системи міжнародних відносин перетворив систему на однополярну зі США в центрі, але глобалізація та цифрова революція сприяли піднесенню Китаю, принісши серію потрясінь у перерозподіл влади. У подоланні американській гегемонії та розширенні власного впливу, Китай вдається до різноманітних заходів впливу. Використовуючи різноманітні методи, КНР вербувала американських агентів впливу для відстоювання китайських інтересів у США. Операції з комп'ютерними мережами, включаючи кібероперації, здійснюються як громадянами Китаю, так і китайським урядом. Китай веде політичне та корпоративне шпигунство з метою доступу до мереж фінансових, оборонних та технологічних компаній та науково-дослідних установ у Сполучених Штатах. Китай ухвалив законодавчу базу, яка наказує всім китайцям робити свій внесок у державну безпеку. КПК використовує цілий ряд суб'єктів для просування своїх інтересів у Сполучених Штатах та інших відкритих демократіях. Крім того, КНР також застосувала методи дезінформації в російському стилі – спам ботів у соціальних мережах – для вставки неправдивих наративів і посилення розбрату в американському суспільстві. Економічний тиск з боку Китаю є ефективним інструментом

¹⁵⁴ Gambill J. China and Russia Are Waging Irregular Warfare Against the United States: It is Time for a U.S. Global Response, Led by Special Operations Command // U.S. Naval Institute. 2021. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/november/china-and-russia-are-waging-irregular-warfare-against-united>

¹⁵⁵ Hart. M., Jacob J., Rolland N., Stanzel A. Grand Designs: Does China have a 'Grand Strategy'? // European Council on foreign relations. 2017. URL: https://ecfr.eu/publication/grands_designs_does_china_have_a_grand_strategy/

формування поведінки американських галузей та інституцій, а також примусу до мовчання їхніх критиків. . Китай використовує м'яку силу і конкурує в питаннях, які Сполучені Штати часто навіть не визнають частиною ширшого конфлікту.

3.3 Гібридна війна КНР проти Тайваню

Завдяки своєму технологічному прогресу Китай вийшов за рамки своєї минулої тактики інтернет-блокади до активного ініціювання війни громадської думки на основі технологічних переваг у багатьох сферах. Вона не шкодує зусиль для просування свого іміджу в міжнародному співтоваристві через офіційні та неофіційні канали. Найважливішою частиною цієї цифрової війни за громадську думку є знання про звички цільового суб'єкта використання комп'ютера, бажані теми, ідеологію та політичну орієнтацію. Персональні дані такого роду стануть ідеальним прикладом для розробки країною комп'ютерних вірусів і тактик маніпулювання громадською думкою.

Окрім імплементації шкідливого програмного забезпечення за допомогою атак із розширеними постійними загрозами (APT), Китаю також вдається отримувати особисту інформацію користувачів комп'ютерів за допомогою комбінованого використання апаратного та програмного забезпечення. Прогрес Китаю в інформаційних технологіях в останні роки дозволив його споживчій електронній продукції вийти на світовий ринок завдяки більш низьким цінам. Електронні продукти, вироблені в Китаї, включаючи маршрутизатори, мобільні телефони та портативні комп'ютери, можуть бути вбудовані в бекдор-програми, які автоматично надсилають інформацію про користувача назад на мейнфрейми. Інформація значною мірою стосується індивідуальних звичок використання. Що стосується програмного забезпечення, люди за межами Китаю часто використовують певні специфічні програми для спілкування з китайцями. Вони також можуть реєструватися як користувачі платформ соціальних мереж або додатків, розроблених у Китаї. Ці програми також можуть містити бекдор-програми, які автоматично надсилатимуть інформацію

про користувача назад до мейнфреймів. Така інформація буде проаналізована та використана для майбутніх кібератак¹⁵⁶.

Найбільшою жертвою Китайської народної республіки у здійсненні інформаційної війни є Тайвань.

Тайвань і материковий Китай співіснують окремо з кінця громадянської війни в Китаї понад 70 років тому. Хоча Комуністична партія Китаю ніколи не керувала Тайванем, Пекін вважає острів «невід'ємною частиною» своєї території і неодноразово погрожував застосувати силу, якщо це необхідно, щоб перешкодити острову офіційно проголосити незалежність.

Тайвань катастрофічно вразливий до китайської кіберагресії. Китайська доктрина закликає до широкого використання кіберзасобів при підготовці, виконанні і ліквідації наслідків військових дій проти острова. Ці операції вже тривають і будуть набувати популярності та агресії в міру ескалації напруженості в Тайванській протоці, включаючи можливі напади.

Критично важлива інфраструктура, урядові послуги та ключові військові можливості острова вже зазнають від 20 до 40 мільйонів кібератак щомісяця, причому переважна більшість з них надходить з Китаю¹⁵⁷.

Поки весь світ зосередився на підтримці українському урядові у боротьбі з агресором, виникла небезпека вторгнення КНР в Тайвань.

16 квітня 2022 року президент Тайваню Цай Інвень назвала інформаційний напад на Тайвань «тактикою когнітивної війни». Для тайванців це давня проблема. Хоча загроза вторгнення є серйозним страхом, Пекін давно прагне підірвати тайванську демократію і переконати острів добровільно або напівдобровільно вибрати об'єднання з материком. Якщо це неможливо, Китай хоче розділеного і нещасного Тайваню, який стане легшою мішенню для вторгнення.

Офіційне видання Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) від 17 березня 2022 окреслює її пріоритет інформаційної війни, описуючи її як центральну роль над звичайною військовою силою. Він постулює, що війна

¹⁵⁶ Ying Yu Lin. China's Hybrid Warfare and Taiwan // The Diplomat. 2018. URL: <https://thediplomat.com/2018/01/chinas-hybrid-warfare-and-taiwan/>

¹⁵⁷ Taking Taiwan Through Cyber // Defending Taiwan. American Enterprise Institute URL: <https://www.defendingtaiwan.com/taking-taiwan-through-cyber/>

еволюціонує від механізованих боїв до інформаційних нападів, заявляючи: «Війна інформаційної ери залежить головним чином від інформації, щоб підкорити ворога». Офіційний документ НВАК описує тактику в загальних рисах як позбавлення противника інформаційної переваги при одночасному зміцненні його власних інформаційних можливостей шляхом побудови інформаційної бойової системи. Документ не ідентифікує конкретного ворога, але Тайвань є вічною мішенню. У документі стверджується, що інформаційна війна як система призначена для боротьби з ворогом з переважаючою механізованою військовою міццю, ймовірно, натякаючи на Сполучені Штати та їх західних союзників¹⁵⁸.

У серпні, коли Китай привернув увагу світу своїми масштабними військовими навчаннями біля Тайваню, ще один наступ відбувся більш тонко в цифровій сфері.

У соціальних мережах сфабриковані історії стверджували, що Китай евакуює своїх громадян з Тайваню, а ракети були націлені на місцевий аеропорт, всього через кілька днів після того, як спікер Палати представників США Ненсі Пелосі прибула на острів.

У той же час на зламаних цифрових вивісках у магазинах 7-Eleven по всьому Тайваню з'явилися повідомлення, які були змінені на такі: «Розпалювач війни Пелосі, забирайся з Тайваню!» На залізничній станції в південному портовому місті Гаосюн змінені цифрові знаки назвали Пелосі «старою відьмою».

Дані показують, що кібератаки, спрямовані на Тайвань, зросли напередодні візиту Пелосі на невеликий острів у серпні, як у спробах хакерства, так і в дезінформації, яка поширювалася на популярних платформах соціальних мереж, таких як Facebook, YouTube та LINE, популярний на Тайвані додаток для обміну миттєвими повідомленнями.

«Фейкові новини в соціальних мережах - це спосіб для Китаю прокласти шлях для їх можливої операції», - сказав Кітч. «Вони хочуть в основному вплинути на громадську думку, деморалізувати громадськість, значно

¹⁵⁸ Bastlan A.A. China Is Stepping Up Its Information War on Taiwan // Foreign policy. 2022 URL: <https://foreignpolicy.com/2022/08/02/china-pelosi-taiwan-information/>

полегшити їх остаточне захоплення, що насправді намагалися зробити росіяни в Україні».

За словами Кітча, багато користувачів, які публікують неправдиву інформацію в таких додатках, як LINE, виглядають як звичайні громадяни Китаю, а не урядові шпигуни. Вони працюють над зміцненням довіри з тайванським народом у своїх групах чату, спочатку публікуючи нешкідливу інформацію, таку як знижки в супермаркеті або заходи в місцевому храмі¹⁵⁹.

Хоча щоденні напади на Тайвань абстрактні, одним із найбільш загрозованих сценаріїв для Тайваню є фізичний напад на ключову інформаційну лінію. Китай може розірвати підводний інтернет-кабель, який в даний час є єдиним джерелом доступу в Інтернет на острові. Кабель з'єднує Тайвань з материком, створюючи залежність від материка. Якщо цей кабель буде перерізано, більшість пристроїв зв'язку Тайваню вимкнуть і запобігатимуть будь-яким інтелектуальним системам озброєння та військовій координації на острові, фактично зробивши майже всі системи оборони непрацездатними. Але Китаї є побоювання, що в найближчі 10 років власна інформаційна бойова система Тайваню може кинути виклик китайській, особливо з огляду на загрозу того, що Тайвань поділиться розвідданими зі Сполученими Штатами.

Політична інформаційна війна Пекіна проти свого сусіда значною мірою провалилася. Настрої незалежності зростають з кожним роком. Це означає, що початкова мета, мирне – принаймні на поверхні – возз'єднання, виглядає все більш малоймовірним. Пекін все ще проводить кампанію за це, частково тому, що його власна риторика вдома залежить від ідеї, що тайванці є ошуканими співвітчизниками, яким можна показати світло. Китай випромінює це світло частково через процвітаючу індустрію контент-ферм Тайваню. Деякі з цих компаній мають міцні зв'язки з материком. Дезінформаційні кампанії Китаю, спрямовані на те, щоб применшити або стерти російське вторгнення та військові злочини в Україні, стікають кров'ю на Тайвань через ці ЗМІ. Дослідження дезінформації навіть виявило зв'язки з традиційними ЗМІ. Два з чотирьох основних тайванських новинних агентств мали значні фінансові

¹⁵⁹ Farmer B.M. China's cyber assault on Taiwan // CBS news. 2022 URL: <https://www.cbsnews.com/news/china-cyber-assault-taiwan-60-minutes-2022-10-09/>

зв'язки з материком. Один з них отримував платежі за написання статей про конкретні аспекти кризи¹⁶⁰.

Розробляючи звичайні і неконвенційні тактики для створення військових загроз, НВАК, зокрема, застосовує більш різноманітні і гнучкі засоби. Хоча шанси на те, що НВАК застосує силу проти Тайваню, низькі, позавійськові засоби, такі як відправка військових літаків і кораблів для патрулювання навколо Тайваню та максимізація ефекту патрулювання шляхом оприлюднення відповідних фотографій, все ще можуть вплинути на громадську думку на Тайвані та водночас досягти залякуючого ефекту. Цифрова війна громадської думки також є варіантом. Вся ця тактика може вплинути на моральний дух як цивільних, так і солдатів на Тайвані. Кінцевий ефект може бути більшим, ніж від регулярних військових навчань, спрямованих проти Тайваню; загрозу фейкових новин для безпеки Тайваню не можна ігнорувати¹⁶¹.

Кетті Чен, віце-президент Тайванського фонду за демократію, пояснює, що щодня пропекінські оперативники публікують тисячі одиниць дезінформації у Facebook та інших соціальних мережах. Наприклад, сайт під назвою «Я люблю займатися спортом» перемишує поради щодо фітнесу з пропагандою проти президента Цай Інвень, юриста та економіста, якого підтримує DPP, обраного у 2016 році.

Опитування показують, що тайванці виступають за нинішній баланс, за якого країна зберігає власну демократію, але формально не стверджує незалежність. Пекін продовжує тиснути, що, на думку багатьох тайванців, є спробою зробити острів провінцією Китаю, не застосовуючи відкритої сили.

«Тайванці десятиліттями стикалися з величезною звичайною військовою загрозою, але тепер вони також повинні бути стурбовані дедалі витонченішими зусиллями Пекіна заманити своїх громадян назад до «матінки». Це проблема, яка вимагає значної координації між урядом і громадянським суспільством, і в кінцевому підсумку не може бути вирішена більшою кількістю ракет або літаків», — стверджує Джеймі Флай, колишній співробітник Сенату від

¹⁶⁰ Bastlan A.A. China Is Stepping Up Its Information War on Taiwan // Foreign policy. 2022 URL: <https://foreignpolicy.com/2022/08/02/china-pelosi-taiwan-information/>

¹⁶¹ Ying Yu Lin. China's Hybrid Warfare and Taiwan // The Diplomat. 2018. URL: <https://thediplomat.com/2018/01/chinas-hybrid-warfare-and-taiwan/>

Республіканської партії, який організував поїздку Німецького фонду Маршалла.

Ось як один тайванський чиновник пояснює приховану китайську загрозу, що поширюється через соціальні мережі, газети та телебачення в рамках кампанії впливу, яка зачіпає кожен бізнес, ферму та робітника: «Якщо ви підтримуєте DPP [чинну Демократичну прогресивну партію, яка виступає за самовизначення Тайваню], весь острів буде покараний. Але якщо ви допоможете Пекіну, ви виграєте».

Інший високопоставлений чиновник пояснює: «Щоб сприяти мирному об'єднанню, Китай намагатиметься вплинути на цю країну, щоб Тайвань мав більш дружній до Китаю уряд». Протистояння відбудеться на президентських виборах 2020 року, на яких пропекінська партія протистоятиме DPP¹⁶².

Дезінформація – не єдиний фронт кібервійни Китаю. Кібератаки також можуть проявлятися у формі збоїв і спроб злому - як великомасштабних спроб інфраструктури, так і нападів на цифрові цілі меншого рівня, включаючи відмову в доступі або спотворення урядових веб-сайтів¹⁶³.

Китай неодноразово заперечував здійснення кібератак проти Тайваню та інших країн. У заяві CNN Business Міністерство закордонних справ назвало звинувачення острова «безпідставними і чисто зловмисними». Управління у справах Тайваню Китаю також розкритикувало тайванську владу за використання кібератак для обмовляння материка як «звичного трюку» та зміщення уваги громадськості від недавнього спалаху Covid-19 на острові.

«Ми наполегливо закликаємо Сполучені Штати та їхніх союзників припинити лити брудну воду на Китай з питань кібербезпеки», - заявив представник Міністерства закордонних справ Китаю Чжао Ліцзянь. «Китай рішуче виступає проти кібератак будь-якого роду, не кажучи вже про те, щоб заохочувати, підтримувати або потурати їм»¹⁶⁴.

Тайвань перебуває у стані підвищеної готовності щодо військової та

¹⁶² Lgnatius D. Opinion: China's hybrid warfare against Taiwan // The Washington Post. 2018.

URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2018/12/14/chinas-hybrid-warfare-against-taiwan/>

¹⁶³ Farmer B.M. China's cyber assault on Taiwan // CBS news. 2022 URL: <https://www.cbsnews.com/news/china-cyber-assault-taiwan-60-minutes-2022-10-09/>

¹⁶⁴ Cheung E., Ripley W. How Taiwan is trying to defend against a cyber 'World War III' // CNN business. 2021 URL: <https://edition.cnn.com/2021/07/23/tech/taiwan-china-cybersecurity-intl-hnk/index.html>

політичної активності Китаю напередодні президентських і парламентських виборів, які відбулися 13 січня 2024 року. У ньому йдеться, що Китай чинить військовий та економічний тиск, намагаючись втрутитися у вибори.

З грудня 2023 року міністерство оборони Тайваню повідомило про кілька випадків прольоту китайських повітряних куль над чутливою Тайванською протокою. Зазначається, що за останній тиждень деякі повітряні кулі пролетіли над островом Тайвань поблизу великих авіабаз. У своїй заяві міністерство заявило, що повітряні кулі становлять «серйозну загрозу» міжнародній авіаційній безпеці, враховуючи траєкторію їхнього польоту.

Китай заявляє, що неодноразові звинувачення уряду Тайваню щодо втручання у вибори є «брудними трюками», спрямованими на підвищення шансів правлячої Демократичної прогресивної партії, яку Пекін ненавидить, називаючи їх сепаратистами¹⁶⁵.

Отже, найбільшою жертвою Китайської народної республіки у здійсненні інформаційної війни є Тайвань. Китайська доктрина закликає до широкого використання кіберзасобів при підготовці, виконанні і ліквідації наслідків військових дій проти острова. Ці операції вже тривають і будуть набувати популярності та агресії в міру ескалації напруженості в Тайванській протоці, включаючи можливі напади. Дезінформація – не єдиний фронт кібервійни Китаю. Кібератаки також можуть проявлятися у формі збоїв і спроб злому - як великомасштабних спроб інфраструктури, так і нападів на цифрові цілі меншого рівня, включаючи відмову в доступі або спотворення урядових веб-сайтів. Політична інформаційна війна Пекіна проти свого сусіда значною мірою провалилася. Настрої незалежності зростають з кожним роком. Це означає, що початкова мета, мирне – принаймні на поверхні – возз'єднання, виглядає все більш малоймовірним. Пекін все ще проводить кампанію за це, частково тому, що його власна риторика вдома залежить від ідеї, що тайванці є ошуканими співвітчизниками, яким можна показати світло.

Підсумовуючи викладене у третьому розділі можна дійти наступних

¹⁶⁵ Blanchard B. Taiwan slams Chinese balloons as safety threat, psychological warfare // Reuters. 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-says-chinese-balloons-threaten-aviation-safety-2024-01-06/>

висновків:

По-перше, з розпадом двополярної системи міжнародних відносин КНР та РФ скоординували свої зусилля для балансування впливу США. В рамках «всеосяжного стратегічного партнерства» Пекін вивчив використання Москвою дезінформації та інших засобів для таємного та примусового втручання в політику та суспільство інших держав. Китай та Росія підписали низку угод про співробітництво у сферах міжнародної інформаційної безпеки, співпраці державних ЗМІ. Держави скоординовано вдаються до кібершпигунства та заходів щодо авторизації кіберпростору.

По-друге, у подоланні американській гегемонії та розширення власного впливу, Китай вдається до різноманітних заходів впливу. Використовуючи різноманітні методи, КНР вербувала американських агентів впливу для відстоювання китайських інтересів у США. Операції з комп'ютерними мережами, включаючи кібероперації, здійснюються як громадянами Китаю, так і китайським урядом. Китай веде політичне та корпоративне шпигунство з метою доступу до мереж фінансових, оборонних та технологічних компаній та науково-дослідних установ у Сполучених Штатах. Економічний тиск з боку Китаю також є ефективним інструментом формування поведінки американських галузей та інституцій, а також примусу до мовчання їхніх критиків.

По-третє, Китайська доктрина закликає до широкого використання кіберзасобів при підготовці, виконанні і ліквідації наслідків військових дій проти Тайваню. Політична інформаційна війна Пекіна проти свого сусіда значною мірою провалилася.

Розділ 4

Інформаційний потенціал КНР в умовах російсько-української війни

4.1 Російська агресія проти України в інформаційному просторі КНР

Китай відіграє важливу роль в результаті російського вторгнення в Україну, шляхом активної участі чи утримання. З початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року офіційна реакція Китаю була двозначною. Пекін формально не схвалював агресію РФ, але й не засуджував. Китайські офіційні представники ніколи не використовують терміни як «вторгнення» та «війна». Як і Москва, офіційний Пекін просуває наратив про відповідальність колективного Заходу за війну, оскільки розширення НАТО змусило Росію терміново вжити заходи безпеки подібного роду.

Підконтрольні державі ЗМІ Китаю у своєму висвітленні війни суворо дотримувалися офіційної лінії уряду. Китайські ЗМІ зайняли проросійську позицію у своїх звітах про війну.

У той час як китайські ЗМІ час від часу показували зображення зруйнованих українських міст і страждань мирного населення, здебільшого їхні звіти про війну були копією російських пропагандистських наратив, і це часто включало пряме репостування офіційних заяв представників російського уряду.

2 березня 2022 року «The New York Times» опублікувала статтю з посиланням на звіт західної розвідки, в якому йшлося про те, що китайський уряд попросив російський уряд відкласти вторгнення до закінчення зимових Олімпійських ігор 2022 року.

У звіті вказується, що високопоставлені китайські чиновники мали певний рівень прямих знань про військові плани або наміри Росії до початку вторгнення. Президент Росії Володимир Путін зустрівся з Сі Цзіньпінем у Пекіні 4 лютого перед церемонією відкриття Олімпіади. Тоді Москва і Пекін виступили із заявою, в якій наголосили на тому, що їхнє партнерство «не має меж», засудили розширення НАТО і заявили, що вони встановлять новий глобальний порядок зі справжньою «демократією»¹⁶⁶.

20 лютого 2024 року відбулася церемонія закриття Олімпіади. Наступного дня Путін підписав указ про визнання так званих Донецької та Луганської народних республік і наказав Міністерству оборони Росії ввести війська в ці регіони для виконання «миротворчих функцій»¹⁶⁷.

Рано вранці 24 лютого російські військові розпочали повномасштабне вторгнення в Україну, зокрема завдали ударів по містах балістичними ракетами, артилерією та танками.

Американські та європейські офіційні особи заявили, що їм важко повірити, що це просто збіг, що вторгнення Путіна почалося лише відразу після Олімпійських ігор. У серпні 2008 року Росія вторглася в Грузію під час літніх

¹⁶⁶ Wong Ed., Barnes J. E. China Asked Russia to Delay Ukraine War Until After Olympics, U.S. Officials Say// The New York Times. 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/02/us/politics/russia-ukraine-china.html>

¹⁶⁷ Russia-Ukraine Tensions Putin Orders Troops to Separatist Regions and Recognizes Their Independence // The New York Times. 2022. URL: <https://www.nytimes.com/live/2022/02/21/world/ukraine-russia-putin-biden>

Олімпійських ігор у Пекіні, що засмутило деяких китайських чиновників.

Дотичність цієї теорії до реальності є темою для дискусії і потребує більшої кількості фактичного матеріалу, проте важко повірити у те, що офіційний Китай не знав про майбутній наступ проти України¹⁶⁸.

Оскільки китайські та російські державні засоби масової інформації витратили останні кілька років на те, щоб поступово нарощувати співпрацю один з одним, підписуючи численні угоди про публікацію взаємно схвалених матеріалів і віддзеркалюючи офіційні медіа-наративи один одного, їхнє аналогічне висвітлення війни в Україні триває довгий час¹⁶⁹.

Для населення КНР урядові ЗМІ створили альтернативну реальність. Згідно із національним мовником CCTV так звана «спеціальна військова операція» продиктована США, а також Сполучені Штати, можливо, фінансують програму біологічної зброї в Україні, а президент Росії Володимир Путін є жертвою, яка виступає за Росію, яка опинилася в облозі¹⁷⁰.

Лише через два дні після вторгнення Росії в Україну китайські ЗМІ опублікували брехливі повідомлення, у тому числі російські заяви про те, що українські військові вже здалися, а президент Володимир Зеленський втік із країни.

Інші статті пропагували фальшиві опитування громадської думки (наприклад, Брукінгського інституту), які стверджували, що лише незначна частина українців підтримує вступ своєї країни до НАТО.

Через три дні після початку війни в китайській мережі Weibo та пов'язаних із державою блогах з'явилися повідомлення із 2019 року, що поширювали фотографію українського ветерана, якого помітили на продемократичних протестах у Гонконзі. Це мало бути доказом того, що США фінансують участь членів ультраправого батальйону «Азов» у різноманітних

¹⁶⁸ Wong Ed., Barnes J. E. China Asked Russia to Delay Ukraine War Until After Olympics, U.S. Officials Say// The New York Times. 2022. URL:

<https://www.nytimes.com/2022/03/02/us/politics/russia-ukraine-china.html>

¹⁶⁹ Düben B.A. What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations // LSE IDEAS. 2022. P. 6-7 URL: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-DubenChina-EDITED.pdf>

¹⁷⁰ McCarthy S. China's promotion of Russian disinformation indicates where its loyalties lie // CNN World. 2022 URL: <https://edition.cnn.com/2022/03/10/china/china-russia-disinformation-campaign-ukraine-intl-dst-hnk/index.html>

зібраннях, сіючи таким чином розбрат у світі¹⁷¹.

Аналіз публікацій китайських користувачей у популярних соц.мережах, здійснений службою новин CNN, показав, що найбільш поширених постів про події в Україні майже половина класифікував як виразно проросійські, часто містять інформацію, приписувану російському чиновнику або взяту безпосередньо з російських державних ЗМІ. Немає офіційних підтверджень стосовно належності цих дописів скоординованої пропагандистської кампанії між двома країнами, але це узгоджується з існуючою тенденцією, в якій російські та китайські ЗМІ посилюють і посилюють свої часто взаємозамінні тези з таких питань, як поводження з російськими дисидентами, гонконзькі продемократичні протести, витоки пандемії Covid-19 або передбачувана роль Америки в розпалюванні «кольорових революцій» проти авторитарних режимів.

Таке взаємне підкріплення також вилилося в широкі закордонні та англомовні пропагандистські операції, які обидві країни створили для просування своїх поглядів у всьому світі – шлях, який став більш важливим, оскільки російські державні ЗМІ були заборонені в ефірі та в Інтернеті в деяких частинах Заходу¹⁷².

Згідно із дослідженням некомерційної організації Центр протидії цифровій ненависті (CCDH), компанія Facebook (Meta) не перешкоджає поширенню дезінформації, змови та пропаганди. Дослідження виявило дописи, що містять «екстремальну» дезінформацію, пов'язану з Україною, на сторінках Facebook CGTN, Global Times, Xinhua News і T-House, чотирьох ЗМІ, які Facebook раніше позначали як китайські державні ЗМІ¹⁷³.

Зважаючи на визнання компанії Meta екстремістською організацією та заборону її діяльності на території РФ, активізування пропагандистської діяльності китайської армії ботів у цих соц.мережах, ознаменує початок

¹⁷¹ Китайські державні медіа активно поширюють російську дезінформацію про війну Україні // Spravdi. 2022. URL: <https://spravdi.gov.ua/kytajska-derzhavni-media-aktivno-poshyryuyut-rosijsku-dezinformacziyu-pro-vijnu-ukrayini/>

¹⁷² McCarthy S. China's promotion of Russian disinformation indicates where its loyalties lie // CNN World. 2022 URL: <https://edition.cnn.com/2022/03/10/china/china-russia-disinformation-campaign-ukraine-intl-dst-hnk/index.html>

¹⁷³ Majid A. How Chinese state media outlets use Facebook to promote pro-Russia misinformation // PressGazette. 2022 URL: <https://pressgazette.co.uk/news/facebook-disinformation-china-ukraine/>

чергової інформаційної боротьби проти Західного світу.

У Європейському Союзі підтримувані Кремлем ЗМІ RT і Sputnik були офіційно заборонені, а такі компанії, як Meta, материнська компанія Facebook та Instagram, і YouTube від Google, втрутилися, щоб заблокувати їхній контент. Але на китайських каналах, таких як CGTN і Global Times, які продовжують працювати, ці російські тези все ще проходять. Публікації з цих акаунтів свідчать про те, що Україна та США ніби мають пронацистські нахили, повторюють російську дезінформацію про лабораторії і цитують Росію, яка заперечує, що планує повалити чинний уряд у своїй так званій «спеціальній військовій операції» в Україні¹⁷⁴.

Низка пов'язаних з китайським урядом ЗМІ та проросійських акаунтів у соціальних мережах поширюють прокремлівські настрої в китайському інтернеті, неправильно перекладаючи або маніпулюючи міжнародними новинами про війну в Україні. 21 квітня 2022 року стаття, опублікована The Guardian, розповіла, як мирні жителі, які загинули під час російської окупації українського міста Буча, були вбиті крихітними металевими стрілами, які називаються флешетами, від снарядів такого типу, випущених російською артилерією. Однак South Review, офіційне державне ЗМІ та дочірнє підприємство Комуністичної партії Китаю, що належить газетній групі Guangzhou Daily, неправильно переклало статтю, стверджуючи, що снаряди були випущені українськими силами. Дебати про російське вторгнення дійсно існують у Китаї, але в соціальних мережах, за якими ретельно стежать, погляди, подібні до тих, що існують у західних ЗМІ, часто стикаються з цензурою. Антизахідні коментатори подій дотримуються лінії Кремля, звинувачуючи НАТО і США в тому, що вони називають «спеціальними військовими діями»¹⁷⁵.

Оскільки китайські користувачі Інтернету уважно стежать за кризою в Україні на Weibo, представництво ЄС в КНР скористалось можливістю, щоб публікувати китайські звіти FactCheck про війну в Україні, використовуючи

¹⁷⁴ McCarthy S. China's promotion of Russian disinformation indicates where its loyalties lie // CNN World. 2022 URL: <https://edition.cnn.com/2022/03/10/china/china-russia-disinformation-campaign-ukraine-intl-dst-hnk/index.html>

¹⁷⁵ Lorenzo Tondo, Vincent Ni. China's pro-Russia propaganda exposed by online activists // The Guardian. 2022 URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/10/china-pro-russia-propaganda-exposed-by-online-activists-ukraine>

хештеги #globaltalks (#共話全球), #misinformation (#虛假訊息), #factcheck (#事實核查) and #standwithUkraine (#支持烏克蘭). Проте звіти FactCheck, викликали лише велику кількість інформаційних атак. У найпопулярніших коментарях до цієї теми розкритикували інтерпретацію порушення прав людини в Сіньцзяні, як геноциду уйгурів з боку західних країн. Очевидно, що реакція китайських користувачів мережі на звіти EU China FactCheck збігається з офіційною позицією китайського уряду¹⁷⁶.

У своєму підспівуванні офіційній лінії партії користувачі Weibo не лінуються використовувати й творчий підхід для пояснення причин війни проти України. Найбільш відомий допис в мережі представлено в наступному вигляді:

«20 років тому колишня Україна розлучилася з колишнім чоловіком (Росія). Їхні діти перебували під опікою України. Колишній чоловік дав їй багато грошей, землю і пробачив мільярдні борги. Проте, Україна почала бовтатися і загравати з головорізом (прекрасна країна [США]) та деякими іншими західними країнами. Більше того, вона співпрацювала з ними, щоб напасти на свого колишнього чоловіка. Колишній чоловік дуже розлютився і забрав назад одного з їхніх дітей – Крим! Вона була ображена і хотіла вийти заміж за НАТО, щоб знущатися над колишнім чоловіком. Але красуня не хотіла одружитися з ним, а прагнула використати його, щоб познущатися над колишнім чоловіком. Вона також побила двох своїх дітей (Луганськ і Донбас), вони плакали на очах у тата... Колишній чоловік не витримав і зі зброєю в руках постукав у двері колишньої дружини...»¹⁷⁷.

Така трагічна історія «подружжя» знайшла своє місце у серцях населення, проте підозріло збігається із позицією проросійських артистів, особливо тих, хто має українське походження.

Крім того, китайські користувачі мережі також зробили женоненависницькі коментарі, а гасла щодо «прийняття красивих українських

¹⁷⁶ Lam O. Why have attempts to debunk Russian war propaganda on Weibo failed? // Global Voices.2022. URL: <https://advox.globalvoices.org/2022/03/08/why-have-attempts-to-debunk-russian-war-propaganda-on-weibo-failed/>

¹⁷⁷ 猩球掌柜孙大媛. 最清晰版解释来了! // weibo. 2022. URL: <https://weibo.com/5265173005/Lh9rPcEan>

жінок» стало мемом¹⁷⁸. Деякі користувачі материкової частини мережі також пропагували силове об'єднання Китаю з Тайванем у своїх обговореннях російського вторгнення¹⁷⁹. У відповідь китайське державне видання The Paper закликала громадськість коментувати війну раціонально і не ставати «вульгарними сторонніми спостерігачами»¹⁸⁰. Платформи соціальних мереж у Китаї, такі як Douyin і Weibo, також почали видаляти публікації, що містять образливий контент, а Weibo оголосив про заборону для користувачів, які публікують такий контент¹⁸¹.

У китайських соціальних мережах серед шквалу підтримки Росії з націоналістичним відтінком також було багато критичних голосів, які висловлювали жаль щодо війни в Україні та висловлювали співчуття до становища українців. Яскравим прикладом цього був відкритий лист, опублікований п'ятьма відомими китайськими істориками наприкінці лютого, у якому засуджувалося вторгнення Росії та було названо загарбницькою війною. Однак невдовзі після публікації відкритий лист був видалений урядовою цензурою. Загалом користувачі соціальних медіа, які критикують Росію, схоже,

¹⁷⁸ 烏媒指中國「支持俄入侵」 內地網民稱「收留烏美女」 烏現反華情緒 中使館籲公民勿亮身分 // news.mingpao . 2022. URL:

<https://news.mingpao.com/pns/%e4%b8%ad%e5%9c%8b/article/20220227/s00013/1645900392370/%e7%83%8f%e5%aa%92%e6%8c%87%e4%b8%ad%e5%9c%8b%e3%80%8c%e6%94%af%e6%8c%81%e4%bf%84%e5%85%a5%e4%be%b5%e3%80%8d-%e5%85%a7%e5%9c%b0%e7%b6%b2%e6%b0%91%e7%a8%b1%e3%80%8c%e6%94%b6%e7%95%99%e7%83%8f%e7%be%8e%e5%a5%b3%e3%80%8d-%e7%83%8f%e7%8f%be%e5%8f%8d%e8%8f%af%e6%83%85%e7%b7%92-%e4%b8%ad%e4%bd%bf%e9%a4%a8%e7%b1%b2%e5%85%ac%e6%b0%91%e5%8b%bf%e4%ba%ae%e8%ba%ab%e5%88%86>

¹⁷⁹ Sha Hua. 俄罗斯入侵乌克兰之际，中国社交媒体充斥着对西方的嘲讽和对台湾的警告 // The Wall Street Journal.2022. URL:

<https://cn.wsj.com/articles/%E4%BF%84%E7%BD%97%E6%96%AF%E5%85%A5%E4%BE%B5%E4%B9%8C%E5%85%8B%E5%85%B0%E4%B9%8B%E9%99%85-%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E7%A4%BE%E4%BA%A4%E5%AA%92%E4%BD%93%E5%85%E6%96%A5%E7%9D%80%E5%AF%B9%E8%A5%BF%E6%96%B9%E7%9A%84%E5%98%B2%E8%AE%BD%E5%92%8C%E5%AF%B9%E5%8F%B0%E6%B9%BE%E7%9A%84%E8%AD%A6%E5%91%8A-11646037983>

¹⁸⁰ 孔庆玲 . 媒体：呼吁对战争理性发言，切勿做隔岸观火的低俗看客 // The Paper. 2022. URL: https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_16867653

¹⁸¹ Yang W. 两岸“乌克兰美女”言论惹议 专家：突显长久问题 // DW. 2022.URL:

<https://www.dw.com/zh/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%83%8F%E5%85%8B%E8%98%AD%E7%BE%8E%E5%A5%B3%E8%A8%80%E8%AB%96%E6%83%B9%E8%AD%B0-%E5%B0%88%E5%AE%B6%E7%AA%81%E9%A1%AF%E9%95%B7%E4%B9%85%E5%95%8F%E9%A1%8C/a-61036916>

зазнають набагато більшої цензури, ніж ті, хто підтримує війну Путіна. В результаті такого одностороннього висвітлення в ЗМІ китайська громадськість здебільшого не знала про справжні масштаби та природу конфлікту в Україні¹⁸².

Отже, Китай відігравав важливу роль в російському вторгненні в Україну, шляхом активної участі в розповсюдженні пропаганди чи утримання від висловлювання своєї позиції. Пекін формально не схвалював агресію РФ, але й не засуджував. Підконтрольні державі ЗМІ Китаю у своєму висвітленні війни суворо дотримувалися офіційної лінії уряду. Китайські ЗМІ зайняли проросійську позицію у своїх звітах про війну. Аналіз публікацій китайських користувачів у популярних соц.мережах показав, що найбільш поширених постів про події в Україні майже половина класифікував як виразно проросійські, часто містять інформацію, приписувану російському чиновнику або взяту безпосередньо з російських державних ЗМІ. Низка пов'язаних з китайським урядом ЗМІ та проросійських акаунтів у соціальних мережах поширюють прокремлівські настрої в китайському інтернеті, неправильно перекладаючи або маніпулюючи міжнародними новинами про війну в Україні. Проте у китайських соціальних мережах серед шквалу підтримки Росії з націоналістичним відтінком також було багато критичних голосів, які висловлювали жаль щодо війни в Україні та висловлювали співчуття до становища українців.

4.2 «Нейтралітет» Китаю щодо російсько-української війни та його вплив на китайсько-американські відносини

Китай явно намагався посісти нейтральну позицію з початку збройної агресії проти України. Так само, як і у випадку анексією Криму, Китай не вибрав оголошеної сторони і намагався зберегти існуючі відносини з відповідними сторонами в кожному випадку. Проте, оскільки відносини з Росією були набагато більш широкими та інтенсивними, ніж з Україною, набагато більша важливість братання з Росією була дуже чітко помітна в їх характерному нейтралітеті. Це, звичайно, ще більше применшується тим

¹⁸² Dūben B.A. What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations // LSE IDEAS. 2022. P. 6-7 URL: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-DubenChina-EDITED.pdf>

фактом, що в очах Китаю Росія є потенційним полюсом багатопольярного світу — полюсом, який, принаймні на даний момент, здається однією з противаг полюсу, який найбільш вороже ставиться до Пекіна, США. З цієї точки зору вага України для Пекіна менш суттєва.

Протягом кількох днів після початку повномасштабної агресії Білий дім закликав Китай засудити вторгнення Росії в Україну, оскільки наступ Москви на свого сусіда триває, а президент Росії Володимир Путін привів ядерні сили в стан підвищеної бойової готовності.

Китай запровадив деякі санкції, запроваджені Сполученими Штатами та їхніми союзниками проти Росії через вторгнення, і висловився на користь суверенітету України¹⁸³.

Китай звинуватив Сполучені Штати у відповідальності за війну в Україні. Китайські політики та ЗМІ найчастіше називають санкції проти Росії «аморальними» та «незаконними». Це також те, що зазвичай говорять про санкції загалом, наприклад, проти Ірану, стверджуючи, що вони перешкоджають вільному потоку товарів і послуг, а також створенню та роботі ланцюжків створення вартості та постачання. Китайці також заперечують проти ідеї, що закони, прийняті в деяких країнах, особливо в Сполучених Штатах, можуть застосовуватися в інших країнах (довга юрисдикція), а саме, що санкції можуть накладатися та виконуватися в інших країнах, ніж ті, де придумали санкції. Проте у випадку з Росією зацікавленість Китаю у виживанні країни особливо очевидна. З одного боку, це правда, що Китай і китайські компанії запроваджують санкції проти Росії; вони фактично вийшли з російського технологічного сектору, а їхні великі активні банки, такі як ICBC і Bank of China, призупинили свою фінансову діяльність і діють дуже обережно, уникаючи підписання нових контрактів навіть у регіонах, які серйозно не постраждали від санкцій. З іншого боку, вони відкрито визнають, що роблять це не для власного задоволення, а через аналіз витрат і вигод. У той же час існує також відчуття, що Китай взагалі не хоче виглядати таким, нібито підтримує

¹⁸³ Chiacu D., Chang R. White House calls on China to condemn Russia's invasion of Ukraine // Reuters. 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/white-house-calls-china-condemn-russias-invasion-ukraine-2022-02-27/>

війну Москви¹⁸⁴.

Реакція Китаю на російське широкомасштабне вторгнення в Україну була передбачуваною: офіційна заява про нейтралітет при збереженні двосторонньої взаємодії з РФ та продовженні антизахідної риторики. У китайсько-російських відносинах важливими є той фактор, що Китай використовував і використовує тісні відносини з Росією як важіль тиску на Захід, першочергово на США. Китай не цінє Росію як свій «актив» так, щоб бути готовим до кардинальних кроків проти США та ЄС, оскільки близько 75 % китайської економіки пов'язані саме із західними країнами¹⁸⁵.

Події в Україні змусили всі країни світу зайняти позицію, принаймні в ООН. Таким чином, китайська політика, яка була випробувана відповідно до добре відомих інструкцій, також потребувала значного переоснащення. Відправною точкою для цього стало твердження, що з точки зору Китаю війна в Україні є «небажаним конфліктом», і що «Китай любить мир, виступає проти війни». З телефонної розмови між тодішнім міністром закордонних справ Ван Ї та його іспанським колегою Хосе Мануелем Альбаресом: «Китай не є стороною кризи, тим більше хоче бути підданим санкціям, і він має право захищати свої законні та законні права та додатковими мотивами у розробці де-факто нейтральної політики є той важливий факт, що світ здається розділеним щодо війни в Україні, як видно з перших голосувань в ООН, і що Китай не хоче поставити під загрозу її відносини з Європою.

З цього випливає логічний висновок про двополюсність китайської позиції стосовно російської війни проти України. З одного боку, існує явно антивоєнний пласт, згідно з яким Китай не є стороною конфлікту і хоче, щоб він закінчився якомога швидше. Крім того, Китай вважає себе партнером обох сторін і дотримується своїх поглядів на повну повагу до національного суверенітету та територіальної цілісності. З іншого боку, існує ширший

¹⁸⁴ Krajczár G. The Russia-Ukraine War and China: Neutrality with Imperial Characteristics // *Russia's Imperial Endeavor and Its Geopolitical Consequences: The Russia-Ukraine War*. Volume Two. 2023. pp. 319-320. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.7829/jj.3985460.17?seq=1>

¹⁸⁵ Гриценко А. Вплив широкомасштабної російсько-української війни на баланс сил в Індо-Тихоокеанському регіоні // *Національний інститут стратегічних досліджень*. С. 2. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/itr_090422.pdf

конфлікт між НАТО і, зокрема, Сполученими Штатами, з одного боку, та Росією, з іншого, у якому, згідно з поглядами Китаю, НАТО хоче розширити та милітаризувати східноєвропейський регіон. З цієї точки зору НАТО розглядається як небажана конструкція часів холодної війни за самою своєю природою, і бомбардування посольства Китаю в Белграді силами НАТО 7 травня 1999 року є регулярною частиною китайського дискурсу на цю тему. Перший шар відображає наближення регулярного стану; другий узгоджується з підходом великої держави чи імперії. Чого немає в цьому тлумаченні і що надає китайському підходу проросійський характер (залишаючись нейтральним), так це те, що, наголошуючи на суверенітеті та територіальній цілісності України, воно не включає законні потреби безпеки українського народу, які покладені на Українську державу¹⁸⁶.

В контексті цієї війни Китай розглядається деякими аналітиками як учасник руйнування демократії. Сі Цзіньпін, як і Путін, вбачає в демократичному устрої загрозу своїй владі та ключ до посилення домінування США та союзників. Ще до повномасштабного вторгнення в Україну як Росія, так і Китай посилювали свою присутність в регіонах та вживали заходів до підриву демократичних інститутів та посилення авторитарних тенденцій завдяки впровадженню інформаційних операцій. Поширення дезінформаційних кампаній та спроби посилити розкол у суспільстві мали значних результатів в країнах із високою залежністю від китайських інвестицій та в зонах китайського впливу. КНР та РФ у своїй пропагандистській діяльності часто доповнюють один одного, хоча, на перший погляд, діють незалежно.

З початком широкомасштабної війни, весь цивілізований світ, на чолі із США, виділили ресурси на захист демократії у Східній Європі: впровадження санкцій; зміцнення трансатлантичних зв'язків та розширення НАТО; нарощування американських та європейських поставок зброї в Україну; дипломатична робота; розвінчання фейків.

Зважаючи на реакцію США і КНР на агресію Росії проти України та

¹⁸⁶ Krajczár G. The Russia-Ukraine War and China: Neutrality with Imperial Characteristics // *Russia's Imperial Endeavor and Its Geopolitical Consequences: The Russia-Ukraine War*. Volume Two. 2023. pp. 320-321. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.7829/jj.3985460.17?seq=1>

подальше позиціонування цих держав протягом конфлікту, можна зазначити, що ця війна є черговою віхою у американо-китайських відносинах¹⁸⁷.

Сполучені Штати неодноразово звинувачують Китай у маніпулюванні світовими ЗМІ. І не можна сказати, що ці звинувачення є безпідставними. Факти щорічних витрат офіційного Пекіну на зусилля з маніпулювання інформацією, в тому числі шляхом придбання часток в іноземних в іноземних ЗМІ «публічними та непублічними засобами», спонсорування онлайн-інфлюенсерів та забезпечення дистриб'юторських угод, які просувають немаркований китайський урядовий контент, з'являються у звіті Державного департаменту США. Центр глобальної взаємодії Державного департаменту заявив, що Пекін створив власну інформаційну екосистему, кооптувавши іноземні політичні еліти та журналістів. Держава також інвестувала в супутникові мережі та послуги цифрового телебачення в регіонах, що розвиваються, які надають пріоритет китайському державному медіа-контенту. Згадується і факт налаштування глобальної цензури, націлені на конкретних осіб і організацій.

Звичайно, що подібні формулювання з'явилися в звіті на тлі посилення геополітичної конкуренції між державами в останні роки.

У відповідь на звіт США, речник Китаю в Вашингтоні Лю Пен'ю заявив, що це є черговим інструментом на посилення гегемонії США та стримання КНР¹⁸⁸.

Китайські військові продовжують проводити навчання зі своїми російськими колегами, навіть коли війна в Україні триває. Проте Пекін прагне позиціонувати себе як неупередженого спостерігача за конфліктом. Більше того, Китай місяцями закликав до діалогу та закликав усі сторони проявляти стриманість. Кульмінацією цих заяв стала пропозиція з 12 пунктів, оприлюднена в першу річницю початку загарбницької війни Росії проти

¹⁸⁷ Кремль і Пекін об'єдналися, щоб сіяти в світі пропаганду і «підгодовувати» популістів. Чим мають відповісти Європа та США // Forbes.ua. 2022. URL: <https://forbes.ua/inside/kreml-i-pekin-obedinilis-chtoby-seyat-po-miru-propagandu-i-podkarmlyvat-populistov-chem-dolzhen-otvetit-evropa-i-ssha-10052022-5929>

¹⁸⁸ Martina M. US accuses China of global media manipulation // Reuters. 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/us-accuses-china-global-media-manipulation-2023-09-28/>

України. Китай відзначив річницю війни в Україні залпом заяв про глобальну безпеку та припинення конфлікту в Україні. 21 лютого Міністерство закордонних справ Китаю оприлюднило «концептуальний документ» «Ініціативи глобальної безпеки» (GSI), яка ґрунтується на принципах і на практиці є центричною на Китай. Сі Цзіньпін назвав GSI своєю останньою глобальною ініціативою на форумі в Боао у квітні минулого року, але концепція пропонує більш повні подробиці про принципи, пріоритети та механізми GSI. Список принципів починається з того, що описується як ініційоване Сі Цзіньпіном «бачення» запобігання конфліктам і підтримки безпеки, за яким слідує наголос на «фундаментальних нормах» суверенітету та територіальної цілісності.

Після заяви міністерства закордонних справ Китаю днем раніше, в якій критикується роль США як глобального гравця безпеки, документ GSI зображує Китай як джерело концептуально нового, більш багатостороннього підходу до глобальної безпеки. Концепція GSI пропагує ООН та деякі рамки ООН як основні джерела глобальної безпеки.

Позиційний документ Китаю про те, як досягти політичного врегулювання для України, опублікований у першу річницю вторгнення Росії в Україну, завершує лютневу кампанію Китаю з просування «китайської мудрості» у сфері глобальної безпеки. Хоча Китай позиціонує себе як нейтральну державу, його симпатії та дії спростовують це, демонструючи стійку та непохитну проросійську позицію¹⁸⁹.

Сі Цзіньпін використовував GSI для просування свого власного бренду глобальної безпеки, в якому прояви колективної безпеки, такі як альянси на чолі зі США, такі як НАТО, називаються «політикою блоку» і критикуються як втілення «менталітету холодної війни». GSI має значні наслідки для відносин між США та Китаєм. На тлі широкого спектру глобальних криз, не в останню чергу війни в Україні, Пекін використовує GSI для дискредитації лідерства США як джерела стійкої безпеки, глобального маркетингу інструментів стану

¹⁸⁹ Freeman C., Glantz M., Scobell A. What China's 'Peace Plan' Reveals about its Stance on Russia's War on Ukraine // United States Institute of Peace. 2023. URL: <https://www.usip.org/publications/2023/03/what-chinas-peace-plan-reveals-about-its-stance-russias-war-ukraine>

безпеки Китаю та відволікання міжнародної уваги від зусиль США щодо міжнародного засудження, у тому числі в ООН. — дій Росії в Україні¹⁹⁰.

Ці зусилля Китаю щодо «мирної пропозиції» здаються порожніми для американських і європейських чиновників. Лише за кілька тижнів до того, як Путін розпочав своє вторгнення, Сі Цзіньпін погодився на партнерство з Росією «без обмежень». Перебуваючи в Москві, пан Ван сказав, що відносини залишаються «міцними». Китай претендує на нейтралітет у війні, але це проросійський псевдо нейтралітет. Офіційні особи в Пекіні протягом року просували тези Кремля. Китай звинувачує Америку в затягуванні бойових дій, щоб збільшити прибутки своїх торговців зброєю. За словами американських чиновників, китайські фірми постачали нелетальну допомогу Росії. Тепер Китай розглядає можливість відправки зброї та боєприпасів режиму Путіна, попередив держсекретар США Ентоні Блінкен у Мюнхені¹⁹¹.

Політика США щодо Китаю вказує на те, що Вашингтон розпочав стратегію стримування Китаю, хоча його офіційна риторика схиляється до використання слова «конкуренція». На додаток до фактичного економічного стримування Китаю, що підкріплюється такими заходами, як обмеження експорту технологій мікрочіпів до Китаю та тиск на партнерів, щоб вони заборонили китайським компаніям Huawei і ZTE брати участь у створенні своєї мережевої інфраструктури 5G, США продовжують підтримувати Тайвань продажем зброї та гучними візитами високопоставлених американських чиновників. Ці заходи серйозно загострюють китайсько-американські відносини і змушують Китай все більш неохоче дистанціюватися від Росії¹⁹².

Таким чином, Китай явно намагався посісти нейтральну позицію з початку збройної агресії проти України. Оскільки відносини з Росією були набагато більш широкими та інтенсивними, ніж з Україною, набагато більша

¹⁹⁰ Freeman C., Stephenson A. Xi Kicks Off Campaign for a Chinese Vision of Global Security // United States Institute of Peace. 2022. URL: <https://www.usip.org/publications/2022/10/xi-kicks-campaign-chinese-vision-global-security>

¹⁹¹ The conflict in Ukraine risks inflaming the Sino-American rivalry // The Economist. 2023. URL: <https://www.economist.com/china/2023/02/20/the-conflict-in-ukraine-risks-inflaming-the-sino-american-rivalry>

¹⁹² Korolev A. A No Limits' Partnership? China-Russia Strategic Cooperation // Australian centre on China in the World. 2023. URL: <https://www.thechinastory.org/a-no-limits-partnership-china-russia-strategic-cooperation/>

важливість братання з Росією була дуже чітко помітна в їх характерному нейтралітеті. Китай звинуватив Сполучені Штати у відповідальності за війну в Україні. Китайські політики та ЗМІ найчастіше називають санкції проти Росії «аморальними» та «незаконними». В контексті цієї війни Китай розглядається деякими аналітиками як учасник руйнування демократії. Зважаючи на реакцію США і КНР на агресію Росії проти України та подальше позиціонування цих держав протягом конфлікту, можна зазначити, що ця війна є черговою віхою у американо-китайських відносинах. Політика США щодо Китаю вказує на те, що Вашингтон розпочав стратегію стримування Китаю, хоча його офіційна риторика схиляється до використання слова «конкуренція».

Підсумовуючи викладене у четвертому розділі можна дійти наступних висновків:

По-перше, Китайські ЗМІ зайняли проросійську позицію у своїх звітах про війну. Низка пов'язаних з китайським урядом ЗМІ та проросійських акаунтів у соціальних мережах поширюють прокремлівські настрої в китайському інтернеті, проте є багато критичних голосів.

По-друге, китайська реакція на агресію Росії проти України стала новим етапом у складних китайсько-американських відносинах.

ВИСНОВКИ

Внаслідок проведення даного дослідження автором досягнуто таких результатів:

1. Аналіз стану наукової розробки та джерельної бази показав, що тема дослідження активно вивчається як українськими, так і зарубіжними вченими. Використану літературу можна класифікувати за територіальним критерієм: роботи українських авторів, дослідження групи азійських вчених, передусім китайських та статті європейських та американських науковців. Для написання магістерської роботи було залучено широке коло джерельної бази. Автором було розподілено використані джерела на декілька основних груп: до першої групи джерел слід відокремити офіційні документи глав держав, урядів та міжнародних організацій; друга група представлена офіційною інформацією із сайтів міжнародних організацій, урядів країн; третя група складається з інформаційних повідомлень з інтернет-ресурсів.

2. З'ясовано, що для вивчення особливостей інформаційної роботи Китаю у XXI столітті були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи вивчення даної теми. Використано такі методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, групування та історичний метод. Вони також ґрунтуються на принципах історизму, системності, об'єктивності, багатофакторності, детермінізму та термінології. Дослідницька робота ґрунтується на системному, дедуктивному, індуктивному, хронологічному та термінологічному підходах. Підсумовуючи викладене у другому розділі, слід зазначити, що автор використовує загальні та специфічні наукові принципи та методи дослідження окремої теми. Ця робота виконується на основі історичного, порівняльного, інституційного та методологічного методів із застосуванням принципів об'єктивності, історизму, наукової нейтральності та наступності.

3. Виявлено, що пропаганда використовувалася в усіх цивілізаціях для позитивного впливу на громадську думку проти певної групи. Поняття пропаганди має довгу історію виникнення та розвитку. Вивчення феномену пропаганди розпочалося у 20 столітті з початком Першої світової війни -

першого військового конфлікту, в якому друковані засоби масової інформації широко використовувалися для впливу на супротивника. Таким чином, пропаганда - це форма комунікації, яка використовується для впливу на аудиторію, поширення світогляду, теорій, тверджень, фактів, тверджень, чуток та іншої інформації з метою впливу на громадську думку. Типи пропаганди можна розділити на білу, сіру та чорну. За класифікацією Жака Еллюля, пропаганда поділяється на такі види: політична та соціологічна пропаганда, вертикальна та горизонтальна пропаганда, агітація та інтеграція, раціональна та ірраціональна пропаганда. Розвиток пропаганди призвів до розробки ефективних методів, таких як навішування ярликів, полеміка та дезінформація для створення позитивної громадської думки.

4. Пекін активно використовує концепції, пов'язані зі стратегічними інформаційними операціями, як засіб прямого впливу на процес і результати у сферах стратегічної конкуренції. Концепція «Три війни» базується на трьох взаємодоповнюючих стратегіях: (1) скоординоване використання стратегічних психологічних операцій; (2) відкрите та приховане маніпулювання засобами масової інформації; та (3) правова війна, спрямована на маніпулювання стратегіями, оборонною політикою та сприйняттям цільової аудиторії за кордоном. В своєму прагненні зламати волю до боротьби противника, в межах втілення концепції, КПК вдається як до інструментів «м'якої сили», так і до кібершпиунства та кібератак, а також до методів залякування, економічного та політичного тиску, залучення громадянського суспільства до поширення провладних наративів через соціальні мережі.

Європа, а особливо країни Центрально-Східної Європи, розглядаються як важливий плацдарм для своєї подальшої економічної експансії. Китай давно усвідомив небезпеку соціальних мереж, тому успішно використовує цей інструмент проти європейських країн, у зв'язку з чим, останніми було прийнято ряд ініціатив задля запобіганню китайському впливу. Антизахідні наративи є ще одним поширених інструментів пропагандистського інструментарію Китаю. Китай і КПК, часто висувають негативні наративи щодо демократичних країн.

Пекін активно просуває в Африці свою модель техноавторитаризму або політичного контролю, якому сприяють репресивне управління Інтернетом і

інтрузивні технології. Для протистояння Заходу на Африканському континенті, Китай вдається до програм «навчання братських африканських політичних партій досвіду Китаю в економічному розвитку та політичному управлінні».

5. Схожість між китайською та російською онлайн-поведінкою значною мірою є результатом ретельного, але незалежного вивчення та творчої адаптації інструментів Кремля китайськими акторами, а не вираженням активної, постійної співпраці між двома урядами. Проте значного впливу завдали достатньо тісні відносини між державами протягом століття. Китай можна вважати учнем тоді ще Радянського Союзу в області пропаганди. Психологічно-інформаційні операції набули значного розвитку в період протистояння між СРСР та КНР. Ретельне дослідження засобів інформаційного впливу один проти одного, вдосконалення та випробовування проти недружньої держави призвели до уніфікації інформаційної діяльності КНР та СРСР, очевидно, що процес був не запланованим, проте достатньо природнім. З розпадом двополярної системи міжнародних відносин держави скоординували свої зусилля для балансування впливу США. В рамках «всеосяжного стратегічного партнерства» Пекін вивчив використання Москвою дезінформації та інших засобів для таємного та примусового втручання в політику та суспільство інших держав. Китай та Росія підписали низку угод про співробітництво у сферах міжнародної інформаційної безпеки, співпраці державних ЗМІ. Держави скоординовано вдаються до кібершпигунства та заходів щодо авторизації кіберпростору.

6. Найбільшою жертвою Китайської народної республіки у здійсненні інформаційної війни є Тайвань. Китайська доктрина закликає до широкого використання кіберзасобів при підготовці, виконанні і ліквідації наслідків військових дій проти острова. Ці операції вже тривають і будуть набувати популярності та агресії в міру ескалації напруженості в Тайванській протоці, включаючи можливі напади. Дезінформація – не єдиний фронт кібервійни Китаю. Кібератаки також можуть проявлятися у формі збоїв і спроб злому - як великомасштабних спроб інфраструктури, так і нападів на цифрові цілі меншого рівня, включаючи відмову в доступі або спотворення урядових веб-

сайтів. Політична інформаційна війна Пекіна проти свого сусіда значною мірою провалилася. Настрої незалежності зростають з кожним роком. Це означає, що початкова мета, мирне – принаймні на поверхні – возз'єднання, виглядає все більш малоймовірним. Пекін все ще проводить кампанію за це, частково тому, що його власна риторика вдома залежить від ідеї, що тайванці є ошуканими співвітчизниками, яким можна показати світло.

7. У подоланні американській гегемонії та розширенні власного впливу, Китай вдається до різноманітних заходів впливу. Використовуючи різноманітні методи, КНР вербувала американських агентів впливу для відстоювання китайських інтересів у США. Операції з комп'ютерними мережами, включаючи кібероперації, здійснюються як громадянами Китаю, так і китайським урядом. Китай веде політичне та корпоративне шпигунство з метою доступу до мереж фінансових, оборонних та технологічних компаній та науково-дослідних установ у Сполучених Штатах. Китай ухвалив законодавчу базу, яка наказує всім китайцям робити свій внесок у державну безпеку. КПК використовує цілий ряд суб'єктів для просування своїх інтересів у Сполучених Штатах та інших відкритих демократіях. Крім того, КНР також застосувала методи дезінформації в російському стилі – спам ботів у соціальних мережах – для вставки неправдивих наративів і посилення розбрату в американському суспільстві. Економічний тиск з боку Китаю є ефективним інструментом формування поведінки американських галузей та інституцій, а також примусу до мовчання їхніх критиків. . Китай використовує м'яку силу і конкурує в питаннях, які Сполучені Штати часто навіть не визнають частиною ширшого конфлікту.

8. Китай відіграє важливу роль в результаті російського вторгнення в Україну, шляхом активної участі чи утримання. Пекін формально не схвалював агресію РФ, але й не засуджував. Підконтрольні державі ЗМІ Китаю у своєму висвітленні війни суворо дотримувалися офіційної лінії уряду. Китайські ЗМІ зайняли проросійську позицію у своїх звітах про війну. Аналіз публікацій китайських користувачей у популярних соц.мережах показав, що найбільш поширених постів про події в Україні майже половина класифікував як виразно проросійські, часто містять інформацію, приписувану російському чиновнику

або взяту безпосередньо з російських державних ЗМІ. Низка пов'язаних з китайським урядом ЗМІ та проросійських акаунтів у соціальних мережах поширюють прокремлівські настрої в китайському інтернеті, неправильно перекладаючи або маніпулюючи міжнародними новинами про війну в Україні. Проте у китайських соціальних мережах серед шквалу підтримки Росії з націоналістичним відтінком також було багато критичних голосів, які висловлювали жаль щодо війни в Україні та висловлювали співчуття до становища українців.

9. Китай явно намагався посісти нейтральну позицію з початку збройної агресії проти України. Оскільки відносини з Росією були набагато більш широкими та інтенсивними, ніж з Україною, набагато більша важливість братання з Росією була дуже чітко помітна в їх характерному нейтралітеті. Китай звинуватив Сполучені Штати у відповідальності за війну в Україні. Китайські політики та ЗМІ найчастіше називають санкції проти Росії «аморальними» та «незаконними». В контексті цієї війни Китай розглядається деякими аналітиками як учасник руйнування демократії. Зважаючи на реакцію США і КНР на агресію Росії проти України та подальше позиціонування цих держав протягом конфлікту, можна зазначити, що ця війна є черговою віхою у американо-китайських відносинах. Політика США щодо Китаю вказує на те, що Вашингтон розпочав стратегію стримування Китаю, хоча його офіційна риторика схиляється до використання слова «конкуренція».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Офіційні документи глав держав, урядів та міжнародних організацій

1. Декларация об основных принципах, касающихся вклада средств массовой информации в укрепление мира и международного взаимопонимания, в развитие прав человека и в борьбу против расизма и апартеида и подстрекательства к войне от 28 ноября 1978 года // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/st_hr1_141.shtml
2. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 года. // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml
3. Резолюция ООН 110 (II) от 3 ноября 1947 года // Организация Объединенных Наций [Офиц. сайт]. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/110%28II%29>
4. China Coordinator Mark B. Lambert's Meeting with the People's Republic of China (PRC) Ministry of Foreign Affairs Director-General for Boundary and Ocean Affairs Hong Liang// US department of state. URL: <https://www.state.gov/china-coordinator-mark-b-lamberts-meeting-with-the-peoples-republic-of-china-prc-ministry-of-foreign-affairs-director-general-for-boundary-and-ocean-affairs-hong-liang/>
5. China's strategic aims in Africa. pp. 136-199. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter_1_Section_3--Chinas_Strategic_Aims_in_Africa.pdf
6. Position Paper of the People's Republic of China on Regulating Military Applications of Artificial Intelligence (AI). // Ministry of foreign affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/wjzcs/202112/t20211214_10469512.html
7. Position Paper of the People's Republic of China on Strengthening Ethical Governance of Artificial Intelligence (AI) . // Ministry of foreign affairs of

the People's Republik of China. URL:
https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/wjzcs/202211/t20221117_10976730.html

**Офіційні виступи, заяви, доповіді, промови державних діячів з
офіційних сайтів посольств та організацій**

8. Гриценко А. Вплив широкомасштабної російсько-української війни на баланс сил в Індю-Тихоокеанському регіоні // Національний інститут стратегічних досліджень . С. 3. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/itr_090422.pdf
9. Annual Report for 2020 // Latvian State Security Service. 2021. P.50 URL: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/8/en/annual-report-2020.pdf>
10. Freeman C., Glantz M., Scobell A. What China's 'Peace Plan' Reveals about its Stance on Russia's War on Ukraine // United States Institute of Peace. 2023. URL: <https://www.usip.org/publications/2023/03/what-chinas-peace-plan-reveals-about-its-stance-russias-war-ukraine>
11. Gershaneck K. To Win without Fighting. Defining China's Political Warfare // US. Marine Corps University. 2020. URL: <https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/To-Win-without-Fighting/>
12. Ford C.A. The Evolution of International Security Capacity Building // U.S. Department of State. 20.11.2020. URL: <https://www.state.gov/the-evolution-of-internationalsecurity-capacity-building/>
13. Military Power of the People's Republik of China 2008 at the Wayback Machine // U.S. Department of Defense. Washington, 2008. P.56. URL: https://web.archive.org/web/20121012082939/http://www.defense.gov/pubs/pdfs/China_Military_Report_08.pdf
14. Military and Security Developments Involving the People's Republik of China 2013 // Annual Report to Congress. Washington, DC: Office of the Secretary of Defense, 2013. P. 36

15. Report to Congress on Chinese Espionage Activities Against the United States // FBI/CIA. 12 December 1999. URL: https://irp.fas.org/threat/fis/prc_1999.html
16. 2009 Report to Congress Archived 16 April 2017 at the Wayback Machine // U.S-China Economic and Security Review Commission. Washington D.C., 2009. P.381. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/annual_reports/2009-Report-to-Congress.pdf
17. Terrill, Ross. China's Propaganda and Influence Operations, Its Intelligence Activities That Target the United States, and the Resulting Impacts on U.S. National Security // Hearing Before the U.S-China Economic and Security Review Commission. 30 April 2009. P.176. URL: https://web.archive.org/web/20121030000714/http://www.uscc.gov/hearings/2009hearings/transcripts/09_04_30_trans/09_04_30_trans.pdf
18. Timothy A. Walton. Brief on China's Three Warfares // Delex Consulting, Studies, and Analysis. Report 3, 2021. P. 12. URL: <https://indianstrategicknowledgeonline.com/web/Three%20Warfares.pdf>

Публікації ЗМІ

19. Китайські державні медіа активно поширюють російську дезінформацію про війну Україні // Spravdi. 2022. URL: <https://spravdi.gov.ua/kytajski-derzhavni-media-aktyvno-poshyryuyut-rosijsku-dezinformacziyu-pro-vijnu-ukrayini/>
20. Кремль і Пекін об'єдналися, щоб сіяти в світі пропаганду і «підгодувати» популістів. Чим мають відповісти Європа та США // Forbes.ua. 2022. URL: <https://forbes.ua/inside/kreml-i-pek-in-obedinilis-chtoby-seyat-po-miru-propagandu-i-podkarmivat-populistov-chem-dolzhny-otvetit-evropa-i-ssha-10052022-5929>
21. Bagchi, Indrani. "Doklam standoff: China playing out its 'Three Warfares' strategy against India" // The Times of India. 2020 URL: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/china-playing-out-its-three-warfares-strategy-against-india/articleshow/60036197.cms>

22. Belovodyev D., Soshnikov A., Standish R., Systema. Exclusive: Leaked Files Show China And Russia Sharing Tactics On Internet Control, Censorship // Radio Free Europe. 2023. URL: <https://www.rferl.org/a/russia-china-internet-censorship-collaboration/32350263.html>
23. Cha A. E., Nakashima E. Google China cyberattack part of vast espionage campaign, experts say // The Washington Post. 2010. URL: <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/01/13/AR2010011300359.html>
24. Cheung E., Ripley W. How Taiwan is trying to defend against a cyber 'World War III' // CNN business. 2021 URL: <https://edition.cnn.com/2021/07/23/tech/taiwan-china-cybersecurity-intl-hnk/index.html>
25. Deutsch J. Valero J. European Commission Blocks Staff From Using TikTok // Bloomberg. 2023. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-23/european-commission-bans-staff-from-using-tiktok?srnd=premium-europe>
26. Farmer B.M. China's cyber assault on Taiwan // CBS news. 2022 URL: <https://www.cbsnews.com/news/china-cyber-assault-taiwan-60-minutes-2022-10-09/>
27. Goodman J. The disinformation tactics used by China // BBC news. 2021 URL: <https://www.bbc.com/news/56364952>
28. Lam O. Why have attempts to debunk Russian war propaganda on Weibo failed? // Global Voices.2022. URL: <https://advox.globalvoices.org/2022/03/08/why-have-attempts-to-debunk-russian-war-propaganda-on-weibo-failed/>
29. Lgnatius D. Opinion: China's hybrid warfare against Taiwan // The Washington Post. 2018. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2018/12/14/chinas-hybrid-warfare-against-taiwan/>
30. Lu Yen Roloff. Chinas Radiosender CRI."Wir sind die Maske der Propaganda" // Spiegel Kultur. 2008. URL: <https://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/chinas-radiosender-cri-wir-sind-die-maske-der-propaganda-a-570822.html>

31. Lorenzo Tondo, Vincent Ni. China's pro-Russia propaganda exposed by online activists // The Guardian. 2022 URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/10/china-pro-russia-propaganda-exposed-by-online-activists-ukraine>
32. Martin S. How a fake network pushes pro-China propaganda // BBC news. 2021 URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-58062630>
33. Majid A. How Chinese state media outlets use Facebook to promote pro-Russia misinformation // PressGazette. 2022 URL: <https://pressgazette.co.uk/news/facebook-disinformation-china-ukraine/>
34. McCarthy S. China's promotion of Russian disinformation indicates where its loyalties lie // CNN World. 2022 URL: <https://edition.cnn.com/2022/03/10/china/china-russia-disinformation-campaign-ukraine-intl-dst-hnk/index.html>
35. McGregor R. Trump wants China to help him win. China wants nothing to do with him // The Washington Post. 2019. URL: https://www.washingtonpost.com/outlook/trump-wants-china-to-help-him-win-china-wants-nothing-to-do-with-him/2019/10/10/15fddd9a-eadf-11e9-9c6d-436a0df4f31d_story.html
36. Mike H. The alarm on China's interference is ringing louder // The Globe and mail. 2023. URL: <https://www.theglobeandmail.com/opinion/editorials/article-the-alarm-on-chinas-interference-is-ringing-louder/>
37. Osnos E. The Future of America's Contest with China. Washington is in an intensifying standoff with Beijing. Which one will fundamentally shape the twenty-first century? // The New Yorker. 2020. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2020/01/13/the-future-of-americas-contest-with-china>
38. Pairault T. China's Presence in Africa Is at Heart Political // The Diplomat. 2021. URL: <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-at-heart-political/>
39. Perlroth N. Hackers in China Attacked The Times for Last 4 Months // The New York Times. 2013. URL:

<https://www.nytimes.com/2013/01/31/technology/chinese-hackers-infiltrate-new-york-times-computers.html?smid=pl-share>

40. Raska M. China and the 'Three Warfares' // The Diplomat. 2015 URL: <https://thediplomat.com/2015/12/hybrid-warfare-with-chinese-characteristics-2/>
41. Russia-Ukraine Tensions Putin Orders Troops to Separatist Regions and Recognizes Their Independence // The New York Times. 2022. URL: <https://www.nytimes.com/live/2022/02/21/world/ukraine-russia-putin-biden>
42. Sayej N. The Sleeping Giant: how Chinese posters pushed products and propaganda // The Guardian. 2020. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/feb/26/the-sleeping-giant-how-chinese-posters-pushed-products-and-propaganda>
43. Shepard W. What China Is Really Up To In Africa // Forbes. 2019. URL: <https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2019/10/03/what-china-is-really-up-to-in-africa/?sh=e81e17859304>
44. The conflict in Ukraine risks inflaming the Sino-American rivalry // The Economist. 2023. URL: <https://www.economist.com/china/2023/02/20/the-conflict-in-ukraine-risks-inflaming-the-sino-american-rivalry>
45. Wibawa T. China's national security and the 'three warfares': How Beijing decides who or what to target // ABC news. 2019. URL: <https://www.abc.net.au/news/2019-02-26/chinas-three-warfares-how-does-beijing-decide-who-or-what-to/10825448>
46. Winger G. China's Disinformation Campaign in the Philippines // The Diplomat. 2020. URL: <https://thediplomat.com/2020/10/chinas-disinformation-campaign-in-the-philippines>
47. Wong Ed., Barnes J. E. China Asked Russia to Delay Ukraine War Until After Olympics, U.S. Officials Say // The New York Times. 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/02/us/politics/russia-ukraine-china.html>
48. Ying Yu Lin. China's Hybrid Warfare and Taiwan // The Diplomat. 2018. URL: <https://thediplomat.com/2018/01/chinas-hybrid-warfare-and-taiwan/>
49. 烏媒指中國「支持俄入侵」 內地網民稱「收留烏美女」 烏現反華情緒 中使館籲公民勿亮身分 // news.mingpao . 2022. URL:

<https://news.mingpao.com/pns/%e4%b8%ad%e5%9c%8b/article/20220227/s00013/1645900392370/%e7%83%8f%e5%aa%92%e6%8c%87%e4%b8%ad%e5%9c%8b%e3%80%8c%e6%94%af%e6%8c%81%e4%bf%84%e5%85%a5%e4%be%b5%e3%80%8d-%e5%85%a7%e5%9c%b0%e7%b6%b2%e6%b0%91%e7%a8%b1%e3%80%8c%e6%94%b6%e7%95%99%e7%83%8f%e7%be%8e%e5%a5%b3%e3%80%8d-%e7%83%8f%e7%8f%be%e5%8f%8d%e8%8f%af%e6%83%85%e7%b7%92-%e4%b8%ad%e4%bd%bf%e9%a4%a8%e7%b1%b2%e5%85%ac%e6%b0%91%e5%8b%bf%e4%ba%ae%e8%ba%ab%e5%88%86>

50. Sha Hua. 俄罗斯入侵乌克兰之际，中国社交媒体充斥着对西方的嘲讽和对台湾的警告 // The Wall Street Journal.2022. URL: <https://cn.wsj.com/articles/%E4%BF%84%E7%BD%97%E6%96%AF%E5%85%A5%E4%BE%B5%E4%B9%8C%E5%85%8B%E5%85%B0%E4%B9%8B%E9%99%85-%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E7%A4%BE%E4%BA%A4%E5%AA%92%E4%BD%93%E5%85%85%E6%96%A5%E7%9D%80%E5%AF%B9%E8%A5%BF%E6%96%B9%E7%9A%84%E5%98%B2%E8%AE%BD%E5%92%8C%E5%AF%B9%E5%8F%B0%E6%B9%BE%E7%9A%84%E8%AD%A6%E5%91%8A-11646037983>

51. 孔庆玲 . 媒体：呼吁对战争理性发言，切勿做隔岸观火的低俗看客 // The Paper. 2022. URL: https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_16867653

52. Yang W. 两岸“乌克兰美女”言论惹议 专家：突显长久问题 // DW. 2022.URL: <https://www.dw.com/zh/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%83%8F%E5%85%8B%E8%98%AD%E7%BE%8E%E5%A5%B3%E8%A8%80%E8%AB%96%E6%83%B9%E8%AD%B0-%E5%B0%88%E5%AE%B6%E7%AA%81%E9%A1%AF%E9%95%B7%E4%B9%85%E5%95%8F%E9%A1%8C/a-61036916>

53. 猩球掌柜孙大媛. 最清晰版解释来了! // weibo. 2022. URL:
<https://weibo.com/5265173005/Lh9rPcEan>

ЛІТЕРАТУРА

Монографії, підручники, посібники

54. Артюх О. Ф. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: УМКВО, 1990. 315 с.

55. Марцин В.С., Н.Г. Міценко, Даниленко О.А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.

56. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 351 с. URL:
[1_1303_78888646.pdf \(duikt.edu.ua\)](http://duikt.edu.ua/1_1303_78888646.pdf)

57. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. 2-е вид.перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 317 с.

58. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник. Вінниця: АМСКП, 2010. 484 с.

59. Chwen Chwen Chen, Cinzia Colapinto, Qing Luo. China Radio International in the Digital Age: Propagating China on the Global Scenario 11 p. URL:
<https://www.globalmediajournal.com/open-access/china-radio-international-in-the-digital-age-propagating-china-on-the-global-scenario.pdf>

60. Düben B.A. What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations. LSE IDEAS. 2022. 24 p. URL:
<https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-DubenChina-EDITED.pdf>

61. Hong Zhang. The Globalization of Chinese Television: The Role of the Party State. Media@LSE, London School of Economics and Political Science. London. 2009. 34 p. URL:
<https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/working-paper-series/EWP16.pdf>

62. Garth Jowett, Victoria O'Donnell. Propaganda and Persuasion. London: Sage Publications, Inc., 2006. URL: https://books.google.com.ua/books?id=vIC92PdJ0I0C&pg=PA1&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false

63. Jacques Ellul. Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New York: Vintage books, 1973. 319 p. URL: https://monoskop.org/images/4/44/Ellul_Jacques_Propaganda_The_Formation_of_Mens_Attitudes.pdf

64. Public Relations and Propaganda Techniques / The Graduate School of Political Management. The George Washington University. URL: <https://gspm.online.gwu.edu/blog/public-relations-and-propaganda-techniques/>

65. Статті

66. Атанесян. А.В. Современная пропаганда: определение, анализ, методы применения // Вестник Балтийской педагогической академии. Вып. 90. 2009. 194 с. URL: http://ysu.am/static_f/553.pdf

67. Герасимчук Т.Ф. Теоретико-концептуальні основи та методи дослідження міжнародних відносин Український історичний журнал. 2006. № 5. С. 186-199. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_5_186

68. Доронина Н.В. «Война мыслей» – информационно-пропагандистская война. С. 151-154. URL: <https://pgu.ru/upload/iblock/424/30.pdf>

69. Кіца М., Свиначенко Г. Теоретичні та практичні аспекти ведення інформаційної війни у ЗМІ // Вісник національного університету «Львівська Політехніка». М. Львів. 2019, № 3. С. 69–75. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/aug/17788/13.pdf>

70. Копійка М. В. «Гостра» сила в стратегії інформаційної безпеки Китаю // [Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії](#). № 1 (7) (2020). С. 68-80. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-01-68-80>

71. Музика І.В. Принцип історизму у царині досліджень вітчизняної соціології права кінця XIX - початку XX століття // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 239-244. URL: [49-Music.pdf \(nbuv.gov.ua\)](#)

72. Орлов И. Б. От какого наследства мы отказываемся? (Сущность и механизмы пропаганды). URL: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share/folder/r7ab37m3g6/direct/165283665.pdf>
73. Пермінов В.О., Чігіра А.С. Африканський вектор зовнішньої політики Китаю: традиції та сучасність // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. Т. 14, № 1. М. Дніпро. 2022. С. 93-99. URL: https://www.researchgate.net/publication/362606340_AFRIKANSKIJ_VEKTOR_ZOVNISNOI_POLITIKI_KITAU_TRADICII_TA_SUCASNIST
74. Почепцов Г. Бернейс о пропаганде или как пропаганда внезапно превратилась в паблик рилейшенз // Media Sapiens. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/13319/2015-05-24-berneis-o-propagande-ili-kak-propaganda-vnezapno-prevratilas-v-pablik-rileishenz/>
75. Почепцов Г. Поняття інформаційної політики // Інформаційна політика. URL: <https://subj.ukr-lit.com/informacijna-politika-pochepcov-g-g-8-1-ponyattya-informacijnoi-vijni/>
76. Принципи наукового дослідження // Освіта та самоосвіта. URL: <https://referatss.com.ua/work/principi-naukovogo-doslidzhennja/>
77. Сумець О.М. Принцип системності. // Навчальні матеріали онлайн. 2015. URL: https://pidruchniki.com/1944092850459/marketing/printsip_sistemnosti
78. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-політичне явище: проблеми розуміння // Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. 2019. С.119-122. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/31.pdf>
79. Abid F., Fatima H., Safdar A. China's Strategic Involvement in Africa and its Regional Implications (1949-2022) // NUST Journal of International Peace and Stability. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/367537133_China%27s_Strategic_Involvement_in_Africa_and_its_Regional_Implications_1949-2022
80. Albert E. China in Africa // Council on foreign relations. 2017. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-africa>

81. Brady A.-M. Magic Weapons: China's political influence activities under Xi Jinping // Global Fellow, Wilson Center, Washington, DC; Department of Political Science and International Relations University of Canterbury, Christchurch, New Zealand. 57 p. URL: https://web.archive.org/web/20200112110147/https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/for_website_magicweaponsanne-mariesbradyseptember2017.pdf
82. Bastlan A.A. China Is Stepping Up Its Information War on Taiwan // Foreign policy. 2022 URL: <https://foreignpolicy.com/2022/08/02/china-pelosi-taiwan-information/>
83. Ben Dubow. The Rise of China's International Propaganda Empire // CEPA. 2021. URL: <https://cepa.org/article/the-rise-of-chinas-international-propaganda-empire/>
84. Béraud-Sudreau L. Assessing Chinese defence spending: proposals for new methodologies// International Institute for Strategic Studies (IISS). 31.03.2020. URL: <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2020/03/assessing-chinese-defence-spending>
85. Blanchard B. Taiwan slams Chinese balloons as safety threat, psychological warfare // Reuters. 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-says-chinese-balloons-threaten-aviation-safety-2024-01-06/>
86. Brant J. Wirtschafter V. How China uses search engines to spread propaganda // Brookings. 2022 URL: <https://www.brookings.edu/techstream/how-china-uses-search-engines-to-spread-propaganda/>
87. Brattberg E., Le Corre P., Stronski P., De Waal T. China's Influence in Southeastern, Central, and Eastern Europe: Vulnerabilities and Resilience in Four Countries // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/10/13/china-s-influence-in-southeastern-central-and-eastern-europe-vulnerabilities-and-resilience-in-four-countries-pub-85415>
88. Chan E. Loftus P. Chinese Communist Party Information Warfare: US–China Competition during the COVID-19 Pandemic // Journal of Indo-Pacific Affairs, Air University Press. 2020. URL: <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2173156/chinese-communist-party-information-warfare-uschina-competition-during-the-covi/>

89. Chiacu D., Chang R. White House calls on China to condemn Russia's invasion of Ukraine // Reuters. 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/white-house-calls-china-condemn-russias-invasion-ukraine-2022-02-27/>
90. Doug Livermore. China's "Three Warfares" In Theory and Practice in the South China Sea // Georgetown Security Studies Review. The Official Publication of the Georgetown University Center for Security Studies. 2012 URL: <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2018/03/25/chinas-three-warfares-in-theory-and-practice-in-the-south-china-sea/>
91. Düben B.A. What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations // LSE IDEAS. 2022. 24 p. URL: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-DubenChina-EDITED.pdf>
92. Edwin S. Cochran, U.S. Department of Defense, Retired. "China's "Three Warfares": People's Liberation Army Influence Operations // International Bulletin of Political Psychology: Vol. 20 : Iss. 3 , Article 1. 2020. P. 24. URL: <https://commons.erau.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2385&context=ibpp>
93. Freeman K. D. China's Three Warfares Goes Further Than Anyone Can Imagine // Global Economic Warfare Risks & Responses. 2014. URL: <https://globeconomicwarfare.com/2014/05/chinas-three-warfares-goes-further-than-anyone-can-imagine/>
94. Gabuev A. Kovachich L. Comrades in Tweets? The Contours and Limits of China-Russia Cooperation on Digital Propaganda // Carnegie Endowment for international peace. 2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/06/03/comrades-in-tweets-contours-and-limits-of-china-russia-cooperation-on-digital-propaganda-pub-84673>
95. Gambill J. China and Russia Are Waging Irregular Warfare Against the United States: It is Time for a U.S. Global Response, Led by Special Operations Command // U.S. Naval Institute. 2021. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/november/china-and-russia-are-waging-irregular-warfare-against-united>

96. GrandCoach . URL: <https://gradcoach.com/what-is-research-methodology/#:~:text=Research%20methodology%20simply%20refers%20to%20the%20practical%20%E2%80%9Cchow%E2%80%9D%20of%20a%20research%20study>
97. Gehlen E. Stop China from Winning Without Fighting // U.S. Naval Institute. 2022. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/february/stop-china-winning-without-fighting>
98. Gershaneck K. To Win without Fighting. Defining China's Political Warfare // Marine Corps University. 2020. URL: <https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/To-Win-without-Fighting/>
99. Ha M., Cho A. China's Coronavirus Disinformation Campaigns Are Integral to Its Global Information Warfare Strategy // FDD. 2020 URL: <https://www.fdd.org/analysis/2020/04/30/chinas-coronavirus-disinformation-campaigns-are-integral-to-its-global-information-warfare-strategy/>
100. Hagel Ch. Speech At The Shangri-La Dialogue // USC US-China Institute. 01.06.2013. URL: <https://china.usc.edu/chuck-hagel-%E2%80%9Cspeech-shangri-la-dialogue%E2%80%9D-june-1-2013>
101. Hart. M., Jacob J., Rolland N., Stanzel A. Grand Designs: Does China have a 'Grand Strategy'? // European Council on foreign relations. 2017. URL: https://ecfr.eu/publication/grands_designs_does_china_have_a_grand_strategy/
102. Hu Shih. Communist Propaganda and the Fall of China // Columbia Law Review, Vol. 54, No. 5, Community Security vs. Man's Right to Knowledge. 1954. pp. 780-786 URL: https://www.jstor.org/stable/1119719?read-now=1#page_scan_tab_contents
103. Krajczár G. The Russia-Ukraine War and China: Neutrality with Imperial Characteristics // Russia's Imperial Endeavor and Its Geopolitical Consequences: The Russia-Ukraine War. Volume Two. 2023. pp. 311-326. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.7829/jj.3985460.17?seq=1>
104. Jash A. Fight and Win Without Waging a War: How China Fights Hybrid Warfare // CLAWS Journal. 2019. P. 109. URL:

https://www.researchgate.net/publication/339847883_Fight_and_Win_Without_Waging_a_War_How_China_Fights_Hybrid_Warfare

105. Kendall-Taylor A. Shullman D. Navigating the Deepening Russia-China Partnership // CNAS. 2021. URL:

<https://www.cnas.org/publications/reports/navigating-the-deepening-russia-china-partnership>

106. Korolev. A. A ‘No Limits’ Partnership? China-Russia Strategic Cooperation // Australian Centre on China in the World. 2023. URL:

<https://www.thechinastory.org/a-no-limits-partnership-china-russia-strategic-cooperation/>

107. Krekel B. Capability of the People’s Republic of China to Conduct Cyber Warfare and Computer Network Exploitation // DC: Northrop Grumman Corporation. 2009. pp.7-12

108. Kurlantzick J. How Russia and China Learn From Each Other on Disinformation // Council on foreign relations. 2022. URL:

<https://www.cfr.org/blog/how-russia-and-china-learn-each-other-disinformation>

109. Lamond J, Lucas E. Getting Ahead of the Curve: Chinese Influence in Central and Eastern Europe // CEPA. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/getting-ahead-of-the-curve-chinese-influence-in-central-and-eastern-europe/>

110. Lasiello E. China’s Three Warfares Strategy Mitigates Fallout From Cyber Espionage Activities // Journal of Strategic Security. Vol. 9, No. 2. 2016. pp. 52-53. URL: <https://www.jstor.org/stable/26466776>

111. Mathew Ha, Alice Cho. China’s Coronavirus Disinformation Campaigns Are Integral to Its Global Information Warfare Strategy // FDD. 2020 URL: <https://www.fdd.org/analysis/2020/04/30/chinas-coronavirus-disinformation-campaigns-are-integral-to-its-global-information-warfare-strategy/>

112. Martina M. US accuses China of global media manipulation // Reuters. 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/us-accuses-china-global-media-manipulation-2023-09-28/>

113. McCarty M. The Historical roots of Chinese communist propaganda // The Pulse. Undergraduate Journal of Baylor University. Vol. 3, No. 1. 7 p. URL: <https://www.baylor.edu/content/services/document.php?id=19565>

114. [Michael P. Ferguson](#). The Evolution of Disinformation: How Public Opinion Became Proxy // RealClear Defense. URL: https://www.realcleardefense.com/articles/2020/01/14/the_evolution_of_disinformati_on_how_public_opinion_became_proxy_114974.html

115. Mohit Malhan. Propaganda as Communication Strategy: Historic and Contemporary Perspective // Academy of Marketing Studies Journal. 2020. Vol. 24. URL: <https://www.abacademies.org/articles/propaganda-as-communication-strategy-historic-and-contemporary-perspective-9525.html>

116. Mok F. Disseminating and Containing Communist Propaganda to Overseas Chinese in Southeast Asia through Hong Kong, the Cold War Pivot, 1949–1960 // The Historical Journal. Cambridge University Press. 2021. 21 p. URL: <https://web.archive.org/web/20211208145625/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A23EB7B54CB30858264833267A4851CB/S0018246X21000790a.pdf/div-class-title-disseminating-and-containing-communist-propaganda-to-overseas-chinese-in-southeast-asia-through-hong-kong-the-cold-war-pivot-1949-1960-div.pdf>

117. Nagender S. P. Bisht, Jain R., Gambhir V. Doklam Plateau and Three Warfares Strategy // China Report. Volume 55, Issue 4. 2019. pp. 293-427. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0009445519875234>

118. Nantulya P. Pursuing the China Dream through Africa: Five Elements of China's Africa Strategy // Africa center for strategic studies. 2017. URL: <https://africacenter.org/spotlight/china-dream-five-elements-china-africa-strategy/>

119. Propagating China on the Global Scenario P. 11. URL: <https://www.globalmediajournal.com/open-access/china-radio-international-in-the-digital-age-propagating-china-on-the-global-scenario.pdf>

120. Stefan R. Landsberger. Creating China Visually: Collecting Chinese Propaganda Posters // Harvard International Review. 2019 URL : <https://hir.harvard.edu/creating-china-visually/>

121. Taking Taiwan Through Cyber Defending Taiwan// American Enterprise Institute URL: <https://www.defendingtaiwan.com/taking-taiwan-through-cyber/>

122. The Next Level For Russia-China Cyberspace Cooperation? // Council on foreign relations. 2015. URL: <https://www.cfr.org/blog/next-level-russia-china-cyberspace-cooperation>

123. Ventre D. China's Strategy for Information Warfare: A Focus on Energy // Journal of Energy Security. 2010 URL: http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=241:critical-energy-infrastructure-security-and-chinese-cyber-threats&catid=106:energysecuritycontent0510&Itemid=361

124. Yuxi Wei. China-Russia Cybersecurity Cooperation: Working Towards Cyber-Sovereignty // The Henry M. Jackson School of International Studies. University of Washington. 2016. URL: <https://jsis.washington.edu/news/china-russia-cybersecurity-cooperation-working-towards-cyber-sovereignty/>

Дисертації та автореферати дисертацій

125. Lina Jia. Bildpropaganda in China zwischen 1949 und 1989. Die Bildende Kunst als politisches Mittel am Beispiel der Propagandaplakate im chinesischen Kommunismus. Doctoral Thesis / Dissertation // GRIN. 2017 URL: <https://www.grin.com/document/377860>